

HIKÄYE

HUGO LOETSCHER

Uzay Kapsülündeki Maymun

KANAT

Hugo Loetscher

**Uzay
Kapsülündeki
Maymun**

Çeviren: Mustafa Tüzel

HUGO LOETSCHER

1929 yılında Zürih'te doğdu ( l m: 18 Ağustos 2009). Zürih ve Paris'te politik felsefe, iktisat tarihi ve edebiyat okudu. Yazarlığa. *Neue Zürcher Zeitung* gazetesinde edebiyat eleştirmeni olarak başladı. 1963 yılında yayınlanan ilk romanı *Abwasser* (Atık Sular) ile 1964'te Charles-Veillon  d l n  aldı. 1981 yılında City University of New York'ta açılan ilk İsviçre Kürsüsünün başkanlığına getirildi. Loetscher, bir dönem İsviçre Yazarlar Birliği Başkanlığı da yapmıştır ve PEN-Club üyesidir. 1992 yılında Schiller Vakfı tarafından. tüm yapıtlarıyla Büyük Schiller  d l ne layık görülmüştür. 1996 yılı mayıs ayında. Ankara Alman Kültür Enstitüsünün, Ankara Kitap Fuarı çerçevesinde düzenlediği "Almancadan Türkçeye eviri Sorunları" başlıklı sempozyuma katılmış ve *Uzay Kapsülündeki Maymun*'da yer alan öykülerden bazılarını okumuştur. Başlıca eserleri: *Der Immune* (1975). *Wunderwdt: Begeppung mit Brasilien* (1979), *Herbst in der Grossen Orange* (1983), *Die Papiere des Immunen* (1986), *Die Augen des Mandarin* (1999), *Bacchus* (2004). *Uzay Kapsülündeki Maymun* (Die Fliege und die Suppe) 1989 yılında yayımlanmıştır.

MUSTAFA TÜZEL, 1959'da İstanbul'da doğdu. 1979 yılında İTÜ Elektrik Fakültesi Elektronik ve Haberleşme bölümüne girdi, 1991 yılında İ  Basın Yayın Yüksek Okulu Radyo TV bölümünden mezun oldu. evirdiği eserlerden bazıları: *'İdeoloji' Olarak Teknik ve Bilim* (Jürgen Habermas). *Fizikçiler, Midas* (Fridrich Dürrenmatt), *İnsanat Bahçesi  zerine Kurallar* (Peter Sloterdijk), *Böyle Söyledi Zerdüşt, Tragedyanın Doğuşu* (Friedrich Nietzsche), *Afrika'da Felsefe* (Heinz Kimmerle), *Geleneksel ve Eleştirel Kuram* (Max Horkheimer), *Mahzen* (Thomas Bernhard), *ocuklar, Gençlik ve Eğitim  zerine* (Walter Benjamin), *Can Dostu* (Martin Suter).

Kanat Kitap 33
Edebiyat dizisi 18

Uzay Kapsülündeki Maymun
Hugo Loetscher
Hikâye

1. Baskı: Nisan 2006
ISBN 975-8859-31-5

Pro Helvetia, Ans Council of Switzerland
desteğiyle yayınlanmıştır.

Almancadan çeviren: Mustafa Tüzel
Yayına hazırlayan: Pelin Tünaydın
Tasarım: Mehmet Sinan Niyazioğlu

Kapak resmi: M.C. Escher, Hayvanlar Alemi'nden ayrıntı
Sayfa düzeni: Mehmet Öztürk

MART KEDİSİ

Siyah kürkünün, dışarıda, açık havada çok kalan ev hayvanlarına özgü bir parlaklığı var. Erkek kedi dışarıya küçük bir delikten çıkıyor. Onun dışarısı, caddelerin üzerinde, çatıların ve eski kentin bol köşeli surlarının arasında. Buralarda o, siyah bir hayvan, yağmur borularına tırmanıyor, parmaklıklara sürtünüyor, pervazların üstüne sıçrıyor, oradan balkonlara atlıyor ve içinde sardunyalar, bitkiler bulunan saksılara sürtünüyor. Bu bölgede bir zamanlar güvercinler yaşardı. Belediyenin güvercin öldürücüsü, kuşların çoğunu avladı ve bir çıkmanın altındaki, güvercinlik işlevi gören yeri zehre buladı; bir çift güvercin arkadaki küçük bir terasa kaçtı ve orada kuğurmayı sürdürdü. Erkek kedi, bu düz çatı parçasında duvara yaklaştı, geri geri giderek kuyruğunu kaldırdı, kuyruğu da arka ayakları gibi titredi işerken. Rüzgâr almayan bir baca arkasında, bir televizyon anteninin dibine uzanmış, hafifçe kıvrılarak siyah kürkünün içine büzülmüş, yuvarlak kafasında kırmızımsı gözleri. Gözkapakları sıkıntıdan düştü düşecek, ama ansızın bir sesin geldiği yeri saptıyor ve kulak kepçesindeki beyaz tüycükler çevreye dikkat kesiliyorlar. Sonra, siyah parlak kürkünün üstünde devinimler oluyor. Erkek kedi yavaş yavaş sürünüyor, arka ayaklarını son ana dek yerde tutuyor, güvercinin üstüne atlıyor ve keskin dişlerini bir kılıç gibi, güvercinin üzerine sallıyor; şaşkın kuşu açık pencereden odanın içine kovalıyor, kuş tavana çarpıyor ve duvar boyunca aşağı düşüyor; erkek kedi, kuşu dişlerinde dolaştırıyor, bu arada bir ayağından diğer ayağına sıçrıyor, tırnaklarıyla kanatları yoluyor ve cıyaklayan boğazı ısırıyor. Ta ki, erkek kedinin sahibi, güvercini tıslayan kedinin pençelerinden kurtarıp balkona koyana dek; kuş can çekişerek, oradan ölümüne karat çırpıyor. Bu esnada erkek kedi, üzerinde kanlı bir tüyün uçtuğu komodinin önünde tepiniyor ve eşeleniyor. Dikleşmiş tüyleri yatışıyor ve siyah kürkü, tüylerinin açık renkli diplerini örtüyor. Erkek kedi masanın altında şaşkın şaşkın dolaşıyor ve bir koltuk arıyor. Tırnaklarını kadife kumaşa biliyor ve kumaşın üzerinde ince çizgiler bırakıyor. Arka pençeleri halının üstüneyken ön pençelerini pencere pervazına dayadığında, siyah bedeni uzuyor ve daralıyor. Camı tırmalıyor. Pençesi camda gıcırdayarak kayıyor ve tırnakları perdenin örgüsüne takılıyor. Kafasını eğip dışarıya, çökmekte olan mart gecesine bakıyor; gözleri bir sokak lambasının pırıltılarını yansıtıyor. Pusuya yattığı yerde bıyıklarını dikip dudağını yalamaya başlayana dek. Kendini aşağıya bırakıyor ve ağırlığını, pençelerinin yastıklı ayalarıyla dengeliyor; uzanıyor, arka ayaklarından birini yukarıya dikerek siyah kürkünü yalıyor ve tüylerini parlatıyor, kafası bacaklarının arasında gidip geliyor. Yukarı dikilmiş arka ayağının siyah tüylü pençesinde, parmaklarının arasında, beyaz bir perçem görünüyor ve yana yatıp dört ayağını uzattığında, öteki pençelerinde de böyle beyaz tüyler olduğu görülüyor. Ama sonra toparlanıyor, arka bacaklarından birini öbürüyle örtüyor, ön ayaklarını göğsüne gömüyor, omuzlarını ve kafasını bunların üzerine seriyor ve yine salt

siyah bir hayvan oluyor. Usulca soluk alıp verişini bir mırıltıya dönüşüyor ve kürkün altında, bedenine yayılan bir iç çekiş bu mırıltıyı sarsıyor; erkek kedi kısa bir süreliğine gözlerini açıyor, kırıştırtıyor ve yeniden uykuya dalıyor. Sonra birden ayağa kalkıyor, kamburunu çıkarıyor ve kafasını bacaklarının arasından, neredeyse yere değecek kadar uzatıyor, esniyor ve sıkıntılı bir ifadeyle dişlerini gösteriyor. Yürüyüp, koridordan yatak odasına gidiyor, duruyor, kuyruğuna bakıyor, onu ısırma çabasına çalışıyor ve birkaç kez kendi etrafında dönüyor, buruşturulmuş bir kâğıt parçası buluyor, kâğıdı pençeleriyle yuvarlıyor, yatağın altına sürüklüyor, hışırdatıyor ve orada bırakıyor. Adım adım yürüyor ve kuyruğu yukarıda, geri dönüyor, kuyruğunun ucu zarif bir biçimde kıvrık, başladığı siyah yerin altında ise, açık renkli poposu. Yemek tasının önünde oturuyor, ön ayaklarıyla eti sıkı sıkıya tutuyor, etten parçalar koparıyor, her lokmada kafasını geri atıyor ve diliyle kemikleri törpülüyor. Mutfaktan ayrılmadan önce kapıda duruyor ve sırtını kapının kenarına sürtüyor. Odada biraz oyalanıyor ve uzanıyor. Uzanırken ön ve arka bacaklarını da uzattığı ve tırnaklarını yuvalarından çıkardığı için, gövdesi daha uzun ve daha dar görünüyor. Yerde keyifle ve şehvetle yuvarlanıyor, kafasını kaldırıyor, tüm yönlere bakıyor, kafasını ensesine yatırıyor, yere sünüyor, halının tüyleriyle kendini okşuyor ve karnının alt kısmıyla, tos vurur gibi hareketler yapıyor. Karnını boylu boyunca gösteriyor. Siyah kürkü ancak boynunun altına kadar uzanıyor, göğsünün rengi oradan arka bacaklarının arasına kadar değişiyor. Sarımtırak, kırmızı ve kahverengi tüyler, birbirlerinden uzak ya da iç içe duruyorlar, tek tek tüylerde, bir rengin çeşitli tonları görülebiliyor. Siyah erkek kedinin bu yamalı bohça gibi karışık kürklü kısmı, atalarının yaşadığı zamanları, kedilerin geceleri damlarda bağırdukları, delikanlı kedilerin boğuk boğuk mırnavladıkları ve çığlık attıkları, dişilerin peşinden bir yerlere tırmandıkları ya da aşağı kaydıkları, dişilerin çiftleştikten sonra tısladıkları ve pençeleriyle erkeğe vurdukları, erkeklerin tos attıkları, dişileri yeniden susturdukları ve boşalırken dişinin ensesini ısırdukları ılık mart aylarını anımsatıyor. Halının üstünde yan yan yatarak kendini okşayan erkek kedinin çekici renkli tüyleri, hayaları kesildikten sonra oluşan yara izini örtüyor.

PİLİÇ VE GÜNEŞ IŞIĞI

Toprağı canlandıran ve böylelikle yerin gevşeyip, eşelenebilir hale gelmesini sağlayan ilkbaharı tanımıyor o. Ancak piliç, bu kümeste de eşeleniyor. Soğuk günlerin ardından daha az serin günler gelmediği gibi, sıcak günler de ılık günleri izlemiyor. Toprak, kuru sıcakta, içinde yıkanılacak gibi ufalanmıyor; piliç yine de yuvarlanıp duruyor. Mevsimleri tanımadığı için, eşelediğinde, toprağı ona solucanlar sunmuyor ve bu toprağın üstünde, peşinden koşabileceği böcekler yürümüyor, havada tohumlar uçmuyor ve hiçbir yerde, gagalayacağı bir parça dal ya da kâğıt yok. Oluk düzenli olarak dolduruluyor, preslenmiş yemle ve balık kokan unla. Piliç, tıka basa yiyor. Karnı o kadar çabuk doyuyor ki, bacakları bunu algılayamıyor ve yiyecek aramayı sürdürüyorlar. Piliç önüne çıkan bir komşusunu gagalıyor, ondan bir tüy kopartıyor. Tüyü yere düşürüyor ya da bir telini yutuyor. Bazen yukarı doğruluyor, duvardaki bir haşereye doğru kanat çırpıyor, bu yalnızca siyah bir nokta olsa da. Burada, içeride de, dönüşümlü olarak ayak değiştiriyor, ama ansızın, salt yürümek değil, koşmak da, dahası, kanat çırpma da istiyor. İşte o zaman, kanatlarıyla hız almak isteyen öteki piliçlerle itişiyor. Sonra yeniden tek ayak üstünde duruyor ve kafasını kaşıyor. Görevlinin adımlarını işittiğinde, kapıya doğru koşuyor ve kapıya gitmek isteyen ötekileri kovalıyor. Adam görüldüğünde, piliç eğiliyor, kafası, boynu ve sırtıyla düz bir çizgi oluşturuyor ve kuyruk tüylerini hafifçe aşağı eğik tutuyor. Adam, onu sevmek için yere doğru sıkıca bastırmış da olsa, ona ilgi göstermemiş de olsa o, eğildikten sonra doğruluyor, gövdesini ve kabarmış tüylerini, sanki üzerine bir horoz çıkmış gibi silkeliyor. Mevsimleri tanımadığı gibi, günün ritimlerini de bilmiyor piliç. Günü, ötüşüyle güneşi uyandıran bir horoz başlatmıyor, otomatik bir saat, ışığı açıyor. Lamba doğup batmıyor, yanıp sönüyor. Yalnızca bir defa, yanlılıkla daha yüksek vatlı bir ampul takıldığında, güneş banyosuna yatmak için uzandı. Ama sonra düşük vatlı ışık geri geldi. Ve sonra yine sabah alacakaranlıktı, öğlen alacakaranlıktı ve akşam da, önceki günlerde de alacakaranlık olan, günün öteki saatleri gibi, alacakaranlıktı. Gün, on iki saat sürüyor ve bu uzun günde, piliç ara sıra başını sallıyor. Zaten var olan ve kendi katkısı olmadan yapılmış bir yuva için malzeme arıyor. Ne kadar eşelense de, bir çukur oluşturamıyor. Bir başka pilicin küpelerinden yiyecek artıkları topluyor, ibiğini çekiyor, bir diğerinin üstüne çıkıyor ve kısa bir süre orada kalıyor. Yem olduğundan su bileziğine geçtiğinde, oraya yönelen öteki piliçleri itiliyor ve yuvarlak yalağın başında öteki piliçler onu yem oluşuna geri itiyorlar. Ve böylelikle bir çember çizerek dönüp duruyorlar. Ama her güne ve her hareketine gıklayarak, gagalama seslenişinin “ciik” ve “ceek”leriyle ve kıdem bildiren “gıdaaak”larla eşlik ediyor. Ansızın duruyor, kanatlarını kabartarak, ama açmadan, birdenbire iki ayağını öne doğru geriyor, tırnaklarını çıkartıyor ve bir başka pilici tekmeliyor. Kendisi gagalanırsa, kaçmakta buluyor çareyi, ancak korunaklı bir yer yok, kafesin kendisi bir bütün olarak korunak zaten. Sonra piliç,

bir duvar boyunca yürüyor, kafası duvara dönük, sanki duyulacak bir şey varmış gibi. Yoluna çıkan dişi piliç, kanatlarıyla hız alıyor ve duvara çarpıp bir kemiğini sakatlıyor. Piliç şimdi de parmaklığa doğru koşuyor, daha ötesi olmadığı halde ayakları koşmaya devam ediyor. Dışarı çıkmayı deniyor, iki çubuğun arasına sıkışıyor, gagasını ve göğüs kafesini dışarı çıkartabiliyor; dışında, servis koridorunun ardında öteki kafes başlıyor. Sonra piliç orada ayakta duruyor, kakasını bir tenekenin üzerine bırakıyor, yalıtım macununu gagalıyor, kafasını kaşıyor ve uçları kırılmış olan tüylerini tiftikliyor. Sonra da zamanı itiş kakışın içinde geçiyor. Kafasını çekip, geriye çevirip, gagasını kanatlarının arasına sokup bekleyene dek, otomatik saat geceyi devreye sokana dek. Ama piliç bir defasında güneş ışığını gördü. Ötekilerle birlikte, bir taşıma kafesine kışkışlanarak sokulduğunda ve orada, dönecek ve ayakta duracak yer bulunmayan bir köşeye sindiğinde. Bu sandık, öğle sığağında dışarıda yüklenmeyi bekleyen öteki gıdaklayan sandıklarla üst üste yığılmış bir biçimde, şirket tabelasının altında duruyordu. Bir güneş ışını, parmaklığın arasından sızdı ve pilice çarptı. Piliç gözlerini kapadı ve hemen yeniden açtı, gözkapaklarını bir yukarı bir aşağı oynatıyordu, titreyerek ve bakarak. Piliç, boynunu parmaklığın iki çubuğu arasına soktu, ibiği ve küpeleri şimdiye dek hiç böyle kırmızı olmamışlardı. Güneş, gözlerine bir yıldırım gibi çarpmıştı. Bu çarpmayı, elektrikli çivinin ve ondan sonra da yürüyen banttaki çengelin darbesi izler. Çengel ancak yolma ünitesinde durur.

OTUZ SEKİZİNCİ KARINCA

Kanatları yok, cinselliği dumura uğramış ve dış görevde çalışıyor. Karışık besin yiyor. Üstçenesiyle çiğneyebiliyor ve altçenesiyle emebiliyor. Küçük böcekleri de bitki özleri kadar seviyor. Özellikle bol yağlı ve tatlı olanlarından hoşlanıyor. Ama sırf kendisi için yemiyor. Bir yiyecek bulup bunu küçük parçalara ayırdıktan sonra, kolektif-midesini dolduruyor, kursağı dolmuş halde yuvaya dönüyor ve yiyeceği kolonide çenesini açarak sunuyor; kursağından çıkarttıklarını dişi arkadaşları alıp ve daha öteye ulaştırıyorlar. Sadece, dış görevdeki çalışmasında güçlü olabilmesi için gereksindiği kadarını kendisine ayırıyor. Fazla yündoku içermeyen ve içlerinden yalnızca işçi dişilerin çıktığı yaz yumurtalarının birinden çıkmıştı; karınca sütüyle de büyütülmedi. Yine de, daha sonra işçi dişi olarak eve yeterince yiyecek getirdi, böylelikle yuva arkadaşları bu yiyeceklerle, yağ hücrelerinde yedek yapabildiler ve kuluçkaları besleyebildiler. Bir larva iken, herhangi bir sorun yaşamadan farklı evrelerden geçti. Türüne özgü olarak, dışkılarını bir kesede toplamış ve kozanın içinde gelişmeye başlayınca bu keseyi dışarı atmıştı. Sonra, diğer kastlardakilerden daha küçük işçi dişi krizalitlerinden biri haline geldi. Bir gün, önceden belirlendiği gibi, yüzükoyun kıvrılmış konumunu bıraktı, uzandı ve altçenesini, kanatlarını ve ayaklarını kullanmaya başladığını belli etti. Örtüsünden kurtuluyordu. Dışarı çıktıktan sonra, gövde örtüsü nihai rengini ve sertliğini çok kısa bir zamanda kazandı. Boğumlu beli, batın kısmı sayesinde devinir duruma gelir gelmez, üç çift ayağıyla dış göreve koştu. İlk kez bir besin kaynağı bulduğunda, keşfinden mest olmuş bir halde koloniye geri dönmüş ve duyargalarını titreterek ötekilere haber vermişti, onlar da haberi duyargalarıyla başkalarına iletmişlerdi. Hep birlikte yola koyulmuşlardı ve o, uzun konvoyda en öndekilerden biriydi. Aynı yoldan defalarca daha geçti, ama salt kokuya değil, bir köke ve elbette güneşe de yönelerek, yeni yollar da işaretledi. Sadece yağmur yağdığı zaman açık havada çalışmadı. Sıcağı seven bir halktan olan karıncanın bina içinde geçirdiği kış, büyük değişikliği de beraberinde getirdi; yine de o, duvarların yalıtılmasına yardım etti ve ölen oda arkadaşlarının, mezarlık yerine taşınmalarını sağladı. İlkbaharla birlikte onarım çalışmaları da başladı; ağız salgısıyla, iç duvarları dümdüz sıvadı. Sıcaklık elverince, hemen hevesle besin aramaya, dış görevdeki çalışmasına yeniden başladı. Oysa, kırık bir dalı geri geri sürükleyip yuvaya götürmek istediği gün, artık inşaat için başka malzemeye gerek kalmamıştı. Manastırın sıvası yenilenecekti ve duvarların yanında bir iskele kazığı, kubbeden alt odalara dek yuvanın içine girdi. Tüm casuslar şaşkın şaşkın koşuşturdular, karınca kazığın üstüne tırmandı ve demir kısıka asit püskürttü. Sonra kurtarma eylemine katıldı. Larvalar, kılıçlarından iç içe geçmiş olduklarından, her defasında birden çok larvayı güvenli bir yere götürebiliyordu; eskiden yuva olan yerden dışarıya çıkartacak bir şey kalmayınca dek, larvaları ve genç krizalitleri sırtında taşıdı. Üstçenesinden kürek gibi yararlanarak ve açılan

çenesini kerpeten gibi kullanarak, yeni koloninin yapımına yardım etti. Ve ilk önce kraliçenin kurtarılarak götürüldüğü yayvan taşın altında odalar ve koridorlar oluştu. Kraliçe'nin cinsiyeti dumura uğramamıştı, elinin altında bir milyondan fazla yedek erkek tohumu bulunuyordu. Eskiden kanatları da vardı, fakat bunlar çiftleşmeden sonra kırılmıştı. Kraliçe bu kanatlarla, boğucu bir akşamüzeri evlilik uçuşuna çıkmış ve çok yukarıda, bir kilise kulesinin sivri ucunun yanında, kırlangıç tehdidi altında kendini döllettirmişti. Bir zamanlar kanatları olan bu kraliçenin batnında salgıbezi bulunuyor; bu bezin salgısı, halkı bir arada tutan kokuyu yayıyor. Tatlı salgının tadına bakmak için kraliçenin kışının önünde sıraya girenlerin arasında dış görev karıncası da yer alıyor. Kraliçenin kışını yaladıktan sonra yine çalışmaya koyuluyor, henüz işaretlenmemiş bir cadde üzerinde, kolektif için yeni bir besin kaynağı arıyor. Bu defa, konvoydaki otuz sekizinci karınca o; önünde otuz yedinci işçi dişi, arkasında ise otuz dokuzuncu.

AKVARYUMDAKİ PALYAÇO BALIĞI

Onun derin suları, bir apartmanın üçüncü katındaki kira dairesinde. Türünün yumurta bıraktığı resiften on üç uçuş saati uzaklıkta. Bu uçuşa, kaptaki oksijen azlığına karşın, kendisiyle aynı Pasifik kıyısından uçağa bindirilen kimilerinden daha iyi dayandı. Gümrüğü geçtikten sonra onu önce bir hayvan mağazasına götürdüler. Orada, içinde koyu mavi bir sarıkuyruğun ve bir başka levrek türünün yüzmekte olduğu büyük bir akvaryuma girdi ve bir imparator balığı kendisine doğru geldiğinde sırt yüzgecindeki dikenleri çıkardı. O zaman imparator balığı da, kuyruk dibinde neşterler bulunan doktor balığı da yukarıya kaçtı. Suyun içinde birlikte yaşadığı kim varsa, ister tek tek, ister sürüyle olsunlar, palyaço balığı onları yolundan uzaklaştırdı. Dışarıda, camın önünde, aynı vitrinde, üzerine bastıkça dönen bir çarkta beyaz bir fare, bir köşeye sinmiş hamsterler ve salata yaprakları arasında sürünen, bağalarının üzerine başka hayvanların tırmanıp, sonra da kayıp düştüğü kaplumbağalar. Yukarıda, içlerinde böcekler ve kanaryalar bulunan kafeslerden bir orman ve metal bir halkaya zincirlenmiş, gagasını bileyen bir papağan. Palyaço balığı, tüm bu fiyat etiketli hayvanların ortasında önce bir yöne, sonra öteki yöne gidip geliyordu. Ta ki bir ağ onu dışarı alana ve o, havada bir kez daha çırpınana dek. Bu kez onu her sarsıntıda çeperlerine çarptığı naylon bir torbada taşıdılar ve bir odanın köşesinde, bir sualtı manzarasına bırakıldı. Bundan böyle içinde yaşayacağı yeni denizi için ilave parçaları, satın alındığı mağaza göndermişti: Birkaç tanesi birbirine yapıştırılmış kireç mercanlar. Mercan iskeletlerinin çoğu gevşekti, çünkü böylece daha kolay sökülebiliyorlardı. Akvaryumda üst üste bir katman haline getirilmişler ve böylelikle aşağıda bir mağara oluşmuştu; palyaço balığının saklanabileceği denli büyük değilse de, başını gözünün üzerindeki beyaz şeritlere dek gizleyebildiği bir delikti burası. Bu yapay manzaranın, aylık manzara değişimleri sırasında tertemiz kalması için, sodalı su içinde yosunlarından arındırılan ve temizlenen bir yedeği var. Palyaço balığının mola verdiği, suda asılı kaldığı ve sadece dişlerinin arasından yükselen kabarcıklar çıkarmakla meşgul görüldüğü anlarda hilal biçimindeki sarı izdüşümünü belirginleştiren, sürekli gevşetilen koyu renk zemine, volkanik çakıla bir alternatif. Akvaryum teknesi bir sehpanın üzerinde duruyor, bu sehpa da, pelesenk ağacından yapılma, su lekelerine karşı cilalanmış, sağlamlaştırılmış bir sandığın üzerinde duruyor. Sehpanın ayakları, teknenin kenarları ile su yüzeyini birbirine paralel kılacak şekilde ayarlanabiliyor. Su, banyodaki musluktan geliyor, az klorlu içme suyu, içine *Instant Ocean* marka deniz tuzu katılıyor. Bu deniz suyu önce bir kovaya konuluyor, sonra bir kapla tekneye aktarılıyor. Bir yivli mil, palyaço balığının alışkın olduğu karışım içinde yüzebilmesi için gereken tuz oranını gösteriyor. Palyaço balığı yan cama doğru yüzüyor, camın ardında kitaplar ve oyma bir çerçeve içinde, gülümseyen bir yeni evli çiftin fotoğrafı; palyaço balığı cam boyunca sürünüyor, geri dönüyor ve karşı yana yüzüyor. Öteki

camın ardında bir vernik kutusu, üzerinde bir defne çelengi asılı olan bir futbol kupası ve mermerden, yelesine bir saat kadranı yerleştirilmiş, yatmakla olan bir aslan. Sonra palyaço balığı, dışyüzüne, suya mavi renk veren bir mukavva yerleştirilmiş olan arka duvara gidiyor. Bir ısı regülatörüyle denetlenen, vatanındakine eşdeğer bir sıcaklıkta yol alıyor. Isı elektrik şebekesinden geliyor. Prizde, filtreye, ışığa ve dışarıdaki televizyon alıcısı ile ayaklı lambaya bağlı kablolar var. Palyaço balığı, arkasında filtrenin gizlenmiş olduğu dolomit taşının çevresinde, bir köşede oksijenin köpürdüğü ve hava kabarcıklarının su yüzünde patladıkları yerde dolanıyor. Yosunlara sürünüyor, gür yeşilliğin ve filizlerin arasında, pullarının kırmızımsı kestane rengi ve üzerlerindeki siyah benekler belirginleşiyor. Yukarıya, cam levhadaki deliğe yöneliyor. Bir elin suya serptiği kuru yem, suyu iyice emiyor. Palyaço balığı, aşağı doğru çöken ve yavaş yavaş dağılan yem topaklarını kapmaya çalışıyor ve onların ardından yüzüyor. Tuzdan kabuk bağlamış cam levhanın üzerinde bir lamba duruyor; lamba, ışığı akvaryumun içine eğik olarak düşecek biçimde yerleştirilmiş, böylelikle ışık yosunlara ve mercanlara biçim veriyor; palyaço balığının sırt yüzgeçleri de bu ışıkla kontur kazanıyor ve balık suyun içinde takla attığında, kat kat yüzgeçleri ıslıl ıslıl oluyor. Balık kuyruğunu sallıyor ve taklalar atıyor. Bir yöne doğru yüzüyor, sonra yeniden öbür yöne doğru yüzüyor; ister yukarıdan ışık düşsün, isterse kısa bir süre için yan taraftan sabah güneşi vursun, ister yalnızca üzerindeki lamba açık olsun, isterse dışarıdaki ışıklar da yanıyor olsun. İster dışarıda bir erkek sesi yükselsin, bir sandalye çekilsin ve bir kapı kapatılsın, isterse bir kadın kendini koltuğa bırakıversin ve elindeki mendili kırış kırış etsin, isterse de akvaryumun önünde hiç kimse durmasın ya da bir çocuk yüzünü cama dayasın. Palyaço balığı karanlık zeminden yukarı doğru çıkıyor ve ağzını açıyor. Cam levhaya bir ekran yansıyor, ekranda bir kale alevler içinde kalıyor ve kalenin burçlarından bir asker, elinde tüfek, düşüyor. Sırtındaki ve karnındaki yüzgeçler sayesinde dengesini koruyan palyaço balığı, izini iki yüz litrelik bir okyanusa bırakıyor.

MEZARLIKTAKİ FARE

Babası bir parça domuz yağına kurban gitmişti; kapan ansızın kapanınca, demir bir kanca boynuna geçivermişti. Tırnak darbeleriyle ağır yaralanan annesi, fare deliği bulunmayan bir köşeye kaçmıştı. Kardeşlerinden bazıları, renkli hapların tadından hoşlanmış ve sancılar içinde cıyaklayarak ölmüşlerdi. Kendisi ise yaşamını bir mezarlıkta noktaladı. Başka bir mezarlığın yakınlarında büyümüşü zaten. Orada, tabutları kemirmeyi, tokalar ve kemerler ya da dişler ve yüzüklerle oyalanmayıp, yenlerin içinde kavuşturulmuş ellerin üzerinden sürünmeyi ya da pantolon paçalarından içeri süzülmeyi ve kefeni ısırarak yerine, örtülü olmayan sırta kadar kefen boyunca yürümeyi öğrendi. Ne var ki, mezarlığın krematoryumuna bir fırın daha eklenmişti; kazılan mezar sayısı gitgide azalıyordu, buna karşılık duvar hücrelerinin içine kül kavanozları gömülüyordu. Fareler bir defasında, kemire kemire bu kavanozlardan birinin bulunduğu gömme salonuna bile varmışlardı: kavanozun üstüne sıçramışlar, kavanoz devrilmiş ve bir çatlaktan etrafa küller saçılmıştı. Fareler küllerin arasından ok gibi kaçmış ve siyah kadife üzerinde iz bırakmışlardı. Bu olaydan sonra, eskisinden daha gri olmuşlar ve karşılıklı birbirlerini temizlemeleri her zamankinden daha uzun sürmüştü. Sonra kısa bıyıklı, uzun kuyruklu aile, bekçilik yapan iki meleğe sezdirmeden mezarlığın ana kapısının altından geçerek yola koyulmuştu. Fareler önce bir süpermarketi gezmişlerdi. Süpermarketin ürün yelpazesi çok genişti, tüm fareler reyonlara dağılmış ve sonra “hayvan besinleri” bölümünde buluşmuşlardı; orada cıyaklayarak kedi bisküvilerini yemeye koyulmuş ve balık tadındakileri değil, ciğer tadındakileri seçmişlerdi. Ancak, kendilerini ele vermişlerdi ve bunun tek nedeni, her yerde arkalarında bıraktıkları minik yuvarlaklar değildi. Babaları kapana girmişti, Ölürken sadece metalik bir çatırtı duyulmuştu; ötekiler spreyle avlanmışlardı ve kız kardeşlerinden biri büyük bir kaba tırmanmış ama oradan dışarı çıkamayınca, dondurmalar arasında açlıktan ölmüştü. Arayışlarını sürdürürken, bir bankanın bodrum katına geldiler. Atom sığınağında, mal stoklarının bulunduğu rafların üzerine çıktılar. Ancak paketlerin çok azında yenilebilir şeyler vardı, çoğu taklitti. Aileden biri, kasa dairesine girdiği için açlıktan öldü; orada kemirmek için sadece numaralar vardı ve bu fare, eşelediği kadarıyla, altın külçelerinde de işe yarar bir şey bulamamıştı. Böylece fare ailesi bir kira evine yerleşti, orada mahzenin havalandırması iyiydi, nemsiz ve sıcaktı. Ama ortalıkta boş şişeler duruyordu ve yalnızca eski mobilyalar ve gazete yığınları vardı. Erkek kardeşlerinden biri, iletim hattını kemirmiş ve elektrik akımına kapılarak ölmüştü; akrabalarından hiçbirinin ölümü bu kardeşin kısa devresi kadar şok yaratmamıştı. Bir büfenin yakınlarındayken, durumları kötü değildi. Orada tamamen yenmemiş meyvelerle ve çok az ısırılmış, ketçaba ve hardala bulanmış olsalar da, tatları iyi olan ekmeklerle dolu çöp torbaları vardı. Ama her sabah çöpler ortalığa dağılmış olduğundan, fareler kendilerini ele verdiler ve

bu yüzden çöp kovalarının üstüne değil bir gecede, iki gecede bile kemirilemeyecek kapaklar takıldı. Bazı fareler, alınıp götürülmek üzere evlerin önüne bırakılan plastik torbaları denediler, ancak karşılarında yalnızca ambalaj malzemesi ve ağızlarını parçalayan konserve kutuları çıktı. Bu defa yeşil alana yerleştiler. Bahçeli evlerde insanlar delikleri, tozları farelerin midelerini yaran çelikpamuğuyla tıkıyorlardı ve fareleri yakalamanın yanında bir de, ısırıkları farelerle oynayan kediler besliyorlardı; annelerinin çığlıkları uzun süre işitilmişti. Fareler yeniden yola koyuldular ve büyük bir kapıya vardılar, kapıda kolunu dizine dayamış ve yüzünü elinin ardına gizlemiş bir kadın oturuyordu. Burada tepeler boyunca, sıra sıra tahta haçlar, daha çok yeni açılmış çukurlar vardı, etraflarındaki toprak gevşekti, böylelikle fare rahatlıkla kendine yol açtı ve gençliğinin tabutlarıyla karşılaştı. Bu mezarlıkta salt yabancı otların ve dökülmüş yaprakların değil, çiçek demetlerinin, aranjmanların ve tabut buketlerinin de atıldığı bir komposto yığını vardı. Fare çelenklerden ambalaj talaşını aldı ve bununla yuvasını döşedi. Böylelikle, gözleri henüz açılmamış, ipek gibi küçük farecikler rahat ettiler. Dişi fare, komposto yığnında, gümüş işlemeli bir matem şeridinin koruması altında çiftleşmişti de. Bu mezarlıkta iki tarafı ağaçlarla, servilerle, çamlarla, meşelerle donatılmış geniş yollar düzenlenmişti; yeterince tohum ve kozalak vardı ve küçük bir gölün yanında kayın ağaçları, söğüt ağaçları ve fındık çalıları bulunuyordu; aile kabristanlarında da akçamlar dikiliydi. Akşamları bir çingırağın çalmasıyla, ortalığa sessizlik egemen oluyordu. Yollarda belki hala bir kirpi yürüyordu, kendini kediden değil, baykuştan sakınması gerekiyordu. Dişi fare yuvasını aşağıda, ölülerin bulunduğu salonun duvarlarının içine kurmuştu; org sesi oradan duyulabiliyordu; yavrularının dışarı tırmanıp koral müzikle dans etmelerini engellemek zorundaydı. Ama müzik sadece yuvalarının üstünde yapıyor değildi; çoğu kez, açık bir mezarın başında bir koro ya da bir bando, son bir marş söylüyordu. Dinleyen fareler haçların ya da mezar taşlarının arkasında oturuyor, bellerle kendilerine vuran ya da küreklerini arkalarından fırlatan bahçıvanları ve bekçileri kolluyorlardı. Hemen her gün bir gömme töreni düzenleniyordu. Bu törenlerden birinde dişi fare din değiştirmişti. Böylece, zor durumda kaldığında Katolik cesetlere giderek, kendisinin ve yavrularının yaşamını kurtarmış oluyordu.

GÜZELLİK YARIŞMASINDAKİ KANIŞ

Düzgün biçimli küçük başını uzatıyor ve kaygan olmayan mindere yaslanıyor; uyduğu emirler “cici ol” ve “güzel güzel cici ol.” Kaniş bunu bir gün önce, kuaför salonunda da yapmıştı. Kuaför kadın, badem gözlerine sabunlu su kaçmasın diye yüzüne vazelin sürmüştü. Duş yaptırıldığında titremişti, ama sonra sıkı kaslı kalçalarını, şampuan süren ve gümüşsü derisine masaj yapan kadının ellerine uzatmıştı. Durulandığında, banyo köpüğü bacaklarında fazladan bilezikler oluşturmuştu. Henüz ıslakken, kürkü derisine yapışmış durumdayken, bir av köpeğine benzemişti; kısa kısa havlayarak saç kurutma makinesinin bir alt kademede çalıştırılmasını istemişti, ama sonra tatlı sıcak rüzgâra alışmış ve dolgun yünlü tüyleri keçeleşmesin diye her yanını okşayıcı yumuşaklıktaki masaj havlusuyla ovdukları zaman susmuştu. Kuaför kadın, sarkan saçları gözüne girmesin ve gözünü yaşanmasın diye yüzünü bir tıraş makinesiyle tıraş ederek açtığında da sabır göstermişti. Sonra başını yine uzatıyor, ama bu defa, seyrek dişli bir tarakla kürkünü tarayan, tüylerini aynı hizaya getiren ve inceltme makasıyla son düzeltmeleri yapan kendi hanımına. Dışkulak yolları bir pamuk topağıyla temizlendiğinde hemen silkinmeyi bırakıyor. Mindere yaslanırken, yönetmeliğe uygun siyah renkli tırnaklarını açıyor. Minderin yanında, masada pire tasma ve kene maşası duruyor. Az ötedeki onaylı şeceresinde doğum kafesine ve doğum gününe ilişkin veriler, kaniş sicili, adının Adalbert von Finkelburg olduğu, ona kısaca Adi denildiği yazılı. Başarı defterine, hangi disiplinlerde kendini kanıtladığı kaydedilmiş: Engelli atlamada, taşımada, sahibesi gelene dek ya da bir işaret verene dek beklemede; ve tüm bunlara puan verilmiş. Daha ötede ise, ne kuduzun ne de gençlik hastalığının ona bir şey yapamayacağını kanıtlayan aşı kâğıdı. Ve bir de, daha doldurulması gereken formlar. Bu kez bir kulüp yarışmasına değil, bir ulusal şampiyonaya katılıyor ve bu katılım için gereken belgeleri de hazır. Daha altı aylıkken minikler kategorisinde seçmelere katıldı, üç ay sonra da sürekli neşeli bir bireyci olduğunun onaylandığı genç köpekler şovunda yer aldı. Sahibesi onu fırçaladıktan ve tüylerini düzelttikten sonra sinirlerinin kuvvetlenmesi ve kondisyonunun anması için ona bir kaşık buğday tanesi yağı ile karıştırılmış balıkyağı içiriyor. Sıçrayarak yeniden halının üstüne allıyor ve sepetinin yanında duran, sert plastikten bir bahçe çücesi biçimindeki koşup getirme kemiğini görmezden gelerek, her zamanki köşesine gidiyor. Daha, diş değiştirdiği ve sünger döşeginin altına, kendisini çok erken ayırdıkları annesinin yürek atışlarını anımsatan bir çalar saat koydukları ilk kurt dökme zamanından beri, sepetinin örme kenarı bir yerinden kemirilmiş duruyor. Yıkanabilir saman yatağın üzerine yayılıyor, ama hemen yerinden kalkıyor ve esniyor. Tebeşir ve limon suyu ile silinmiş yirmi dön dişini; üst üste binmiş ya da öne çıkmış dişleri bulunmadığını gösteriyor. 1976 yılının mayıs ayında saplanmış standart koşullara uyan gövdesini uzatıyor; omzuna kadar elli dört santimetrelik büyük bir kaniş o ve

köpekbilimsel tüzüklere göre, yararlı köpeklerden sayılıyor. Arka ayaklarını iyice açarak ponponlu kuyruğunu sallıyor ve durduruyor. İzleyicilere tanıtıldığında ve sınav sırasında, kuyruğunu öğretildiği gibi dik tutacak, dimdik ve kıpırtısız. Halının üstünde birkaç adım atıyor ve dans eder gibi hafif bir yürüyüşle, her türlü belirsiz hareketten kaçınarak ve ırkının genel görüntüsüne uygun düşmeyeceği için bacaklarıyla hız almadan, alıştırmayı yapıyor. Bukleli saçlarının kesimi, onu bir aslana benzetiyor. Gövdesinin arka kısmı kalçalarına dek kırılmış. Kuaförün saç kesme makinesi patilerini de açığa çıkartıyor ve dört ayağındaki halkaları düzeltiyor. Bu kesimin gerektirdiği gibi, küçük bir erkek bıyığı üstdudağını süslüyor. Saçaklar içinde aşağıya sarkan ve yanaklarının yanında yaygın bir biçimde duran kulakları, ağzının kenarlarına dek uzanıyor; kulaklarının “seçkin” sıfatını almalarının önkoşulu bu. Siyah burun ucunu uzatarak, son derece doğal bir şekilde yukarıya, tasmadaki gümüş paraları parlatan sahibesine doğru bakıyor. Onu spor salonunda, sahibesinin yanında halkanın içinden koşacağı ve hiçbir korkma ya da dövüşme belirtisi göstermeyeceği şova götürecektir taşıma kutusunu kokluyor. Ama daha önce, küçük ve büyük abdestini yapmak istediği uyarısında bulunuyor. Jürinin karşısına boş mesaneyle ve boşaltılmış bağırsaklarla çıkacak. Sahneye çıktığında çişinin ve kakasının gelmesi kadar, güzelliğine halel getirecek bir şey olamaz.

ASKERİ GÖREVDEKİ KATIR

Bu iş için ancak çifte atmayan hayvanlar uygundur, çünkü askeri birliklerin insan üyelerinin aksine, hayvanları tekme atmaktan talim yoluyla vazgeçirmek olası değil; salt dövüşken hayvanlar değil, kötü huylu ısırğan hayvanlar da, çekme ve taşıma işlerinde bünyesel bir uşengeçlik gösterenler de bu işe alınmazlar. Katır bir kez ordu birliğine alındı mı, genel savunmanın çok değerli bir unsuru haline gelir. İlk önce veteriner tarafından bir uygunluk sınavına tabi tutulur, bu sınavda gövdesinin her bir parçası, istihdam olanakları bakımından incelenir; özellikle geniş, iyice gelişmiş bir göğse, düzgün bir duruşa ve sakin, yere iyi basan yürüyüşe dikkat edilir, ayrıca katırın en az 154 santimetre yüksekliğinde olması zorunludur, dört yaşından genç ve on altı yaşından yaşlı olmamalıdır. Ülkede üç ayını doldurmamış olan ithal hayvanlar, yeterlik sınavına girme hakkını elde edemezler. Katır denilince, eşek (aygır) ile at (kısarak) kırmaları bir hayvan anlaşılır. Çiftleşme, resmi olarak onaylanmış bir harada gerçekleştirilir. Hayvan göreve her alınışında (örneğin ihtiyat kursu, seferberlik vb) değerlendirilmeden geçirilir ve her serbest bırakılışında yeniden değerlendirilir. Eğer normal biyolojik aşınmanın ötesinde farklılaşmalar ortaya çıkarsa ve bu farklılaşmaların, hayvanın ve sahibinin zararına olduğu anlaşılırsa, bu zararın tazmininde askeri görev ücretleri tüzüğünde saptanmış olan tarife uygulanır. Katır, tercihan, geçit vermeyen ve tekerleklerle zararlı olan arazilerde görevlendirilir; bu yüzden genel Alpler stratejisinin yönergeleri uygulanır. Katır, dağ birliklerinin özel katarlarına gönderilir, ama hasta ve yaralı taşımak için kurulmuş sıhhiye birliklerinde de kullanılabilir. Ata göre ateşten daha az ürktüğü için, özel bir izinle, söndürme birliklerine de verilebilir. Ancak bir katırın ilk görevi yük ve taşıma hayvanı olmaktır; ama son derece acil durumlarda ondan binek hayvanı olarak da yararlanılabilir. Cephane sandıklarının, erzak paketlerinin ve çeşitli işlerde kullanılan çuvalların taşınmasında, kolunu on altı delikli, standart elyaf semerden yararlanılır. Depolarda asılı duran özel bir uyarı kâğıdı, yükleme limiti hakkında bilgi verir. Her yüklemede, farklı topografik koşullar göz önünde bulundurulmalıdır. Koşumların ayarı özel bir dikkatle yapılmalıdır ki, aşırı baskı yüzünden yaralar oluşmasın. Hayvan savaşta savunma görevini tam olarak yerine getirebilsin diye, barış dönemlerinde silah ve infilak seslerine alıştırmalıdır, yoksa savaşta inatçılık gösterebilir ve çarpışmaların düzen içinde sürmesini sekteye uğratabilir. Eğitim yalnızca patikalardaki mesafeleri aşmaktan ibaret değildir; tek sıra konvoylarda, kapalı birliklerde ve bombardıman tehlikesi altında genel yürüyüşü de (ilerleme veya geri çekilme) içerir. Bu anlamda. Hayvanı, bir kuyunun yanındayken, susadığı halde su içmek istemeden sakin durmaya alıştırmak da eğitimin bir parçasıdır. Ancak bu zorlu yürüyüşler, aşırı yorgunluğa yol açmamalıdır. Askeri düşünce anlamında, her askeri görevin, katır için de büyük bir içsel ve dışsal uyum sağlama anlamına geldiği hesaba katılmalıdır. Katırın yürüyüş molası ve

mevzuata uygun bir ahır dinlenmesi hakkı vardır. Katırın sivil bakıcısı, hayvanıyla birlikte askerlik yapıyor olmasa bile, hayvan ile adam bir bütün oluştururlar; ancak asıl teamül böyle olsa da, sahibi savaşta çarpışma sonucu ölürse, katırın, tanımadığı birisi tarafından devralınması gerekebileceği de düşünölmelidir. Salt bu yüzden bile emirlerin standanlaştırılması kaçınılmazdır. Bu noktada. adam ile hayvan arasındaki yaygın iletişim biçimi, sesli ve dokunma yollu emirlerdir: Yürümesi için “deh,” durması için “hop,” burada ikinci emrin yerini, daha nötr ve tüm dillerde geçerli olan “stop” alabilir. Ancak, tehlikeli anlarda aşırı sesli anlatımlarla düşmanın dikkatini çekmemek için, dokunma yollu emirler kaçınılmazdır: Yuları bir kez çekmek “dur,” iki kez çekmek “yürü.” Yine de, en ön cephede sadece, bağırışları disiplin altına alınmış olan ve selam kişnemesiyle veya nedensiz yere “a-i a-i” anırmasıyla düşmana yerini belli etmeyecek hayvanlar görevlendirilmelidir. Eğer hayvanın kendisi ölürse, yükü öteki hayvanlara paylaşırılmalıdır ve leşi, gömecek zaman yoksa, kireçle örtölmelidir. Sol kulağının arkasına dağlanmış olan numarası, ölüm belgesine kitap sayılarıyla yazılmalıdır. Barış dönemlerinde (ihtiyat kurslarında ve savaş tatbikatlarında) katırın sağığının korunmasından, hayvana bakmakla görevli asker (ya da hayvanın sahibi) sorumludur. Kaşığılama için (kafadan kuyruğa doğru) üç numara ordu fırçası ve bir numara tımar fırçası kullanılmalıdır. Böyle bir bakıma karşın yine de bitlenme olursa, hayvan ordudan atılmalıdır. Hayvanın beslenmesi için her gün bir miktar yerli yulaf ya da yerli saman ya da duruma göre gıda hapi istihkak edilir. Öteki kuru ve yaş gıdaların bulunulan yerden sağılanması gerekmektedir. Savaşta kamulaştırma yapılması gerekiyorsa, bu olay makbuz karşılığı gerçekleştirilir. Bir katıra yönelik, mevzuata uygun olmayan her türlü işlem, insan olmayan askeri birlik üyelerini koruma yönergeleri uyarınca cezaya tabidir, ordu malına zarar verme ve savunma gücünü zayıflatma suçuna girer. Bir katırın, geçit töreninde yürüyüp yürümeyeceğı, yerel komutanların takdirine bırakılmıştır. Geçit töreninde katır, adamın solundan ve askeri bandoya akustik açısından uygun bir uzaklıkta gitmelidir.

SAĞILAN İNEK

İneğin yerinin üstünde tahta bir levha asılı. Levhaya tebeşirle çeşitli bilgiler yazılmış: Doğum tarihi, sevk tarihi, buzağıladığı tarih. Levhanın yanında bir hoparlör; üzerinde bir örümceğin ağ kurduğu tahta kaplama bir kutu var. Wenke başını sağa, komşusuna doğru çeviriyor, boynuzlarını Luise'nin boynuna sünüyor ve Luise uysalca ona böğrünü ve şakağını uzatıyor. Ahıra ilk önce ikisi dönmüştü, kapıda birbirlerini sıkıştırdıysa da, itiş kakışa kalmadan rahat inek adımlarıyla kendi yerlerini aradılar Wenke yerine yerleşmeden önce, arka bacaklarını uzatıp ot yatağına uzanmaya hazırlanan komşusunu sol kenara itekliyor. Zincirlendikten sonra silkeleniyor, birkaç sineği yukarıya, bir örümceğin, ağıyla aşağı sarkığı ve onun yanında bir rafın üzerinde kaşağı ile tımar fırçasının durduğu yere kaçırıyor. Wenke kalın bir sesle Luise'ye mölüyor, Luise daha ince bir sesle karşılık veriyor, sonra ikisi de burun deliklerini öne doğru uzatıp birlikte mölüyor ve böğürtüleriyle radyodaki tremolonun sesini bastırıyorlar. Sağıcı. Wenke'nin kuyruğunu bir ipe bağlıyor, bir mantardan geçirilmiş olan bu ip, damın altındaki bir tele uzanıyor. Wenke kuyruğunu sallamayı sürdürüyor, ancak püskülünü fazla kaldıramıyor ve Luise de sıkıştırmaya devam ediyor. İkisi de kuyruklarıyla vurdukları sırada, mantarlar, hoparlörden gelen tempodan farklı bir tempoyla kayıyor. Wenke'nin solundaki komşusunun sağıcısı, ineğin kuyruğunu yukarıya bağlar bağlamaz, inek makatını dışarı doğru çıkarıyor ve sulu dışkısını bırakıyor, çimento zemin üzerine şapır şupur düşen dışkı sıçrayıp, ayaklarıyla eşinen Wenke'nin baldırlarına bulaşıyor. Sağıcı, Wenke ile Luise'nin arasına yavaşça sokuluyor, Luise'nin sırtına hafif bir şaplak indiriyor ve dikenli telden zedelenen yeri okşuyor. Luise sağıcının kolluğunu yakalıyor ve çiğnemek istiyor. Sağıcı, kenevir çuvaldan bir avuç talaş çıkarıyor, kendini tek ayaklı tabureye bağladığı kayışı sınıyor, oturuyor ve Wenke'nin sıkı memesini telaşla ovmaya başlıyor. Wenke pekâlâ sütünü tutabilir, ancak bu ona acı çektirir, yine de bir litre sütü kolay kolay vermeye niyeti yok. Bu yüzden sağıcı, ineğin memesini, temizlenip kurulanıncaya dek sıvazlıyor ve yağlanmış elleriyle meme uçlarını çekiyor. Wenke, okşanmaktan uyarılınca, bacaklarının arasında ağırlık yapan sütün yolunu açacak hormonu salgılıyor. Başını sağıcıya çeviriyor, çapaklı gözlerini kocaman açarak ona koyu koyu bakıyor ve her dem ıslak olan ağzından salyası akıyor. Başını öne uzatmış, boynunu aşağıya düşürmüş olan Luise de sağıcıyı gözlüyor ve burun deliklerinden yularının kemerine dek yavaşça yalanıyor. Sonra ikisi de yemliğe yöneliyorlar ve Wenke, memelerindeki basınç azalınca, taze biçilmiş otların arasından yoncalar koparıyor. Sağıcı, Wenke'nin meme uçlarından ince ince fişkırttığı sütü önce üst baldırına bağladığı kontrol kabına alıyor, siyah kapağında yüzen sütü denetliyor. Bir kadın sesi sıradaki şarkıyı bildiriyor ve sağıcı, daha müzik başlamadan şarkının girişini ıslıkla çalıyor. Sağıcı ineğin dört meme ucunu, hortumları sağına makinesinde birleşen meme ucu torbasına sokuyor. Vakum

oluşturan motor çalışmaya ve makine emmeye başlıyor. Wenke komşusuna bon bön bakıyor, Luise de ona bön bön bakıyor, sonra ikisi de aşağıya, öğütülmüş tahıl kovasının ve tuz tenceresinin üzerinden toynaklarına bakıyorlar. Palmiyelerden söz eden şarkı hoparlörü sarsıyor, rezonans yüzünden örümcek ağı ile üstündeki örümcek de sallanıyor. Buzağuların köşesinde sinirli bir tepinme ve sarsıntı. Yanı sıra, motorun aldırıışsız patırtısı. Bu arada uzun bir böğürtü ve bir sessizlik anında sineklerin vızıltısı. Ansızın, otomatik yalakları gelen bir kapak tıngırtısı ve yine, “sen, yalnız sen” nakaratına tam eşlik edemeyen sağıcı. Kuyruklar kendilerine göre bir tempo tutturuyor ve telin ucundaki mantarları zıplatıyorlar. Meme ucu torbasının rutinleşen emişi giderek daha kusursuzlaşıyor. Wenke işkembesinden, halihazırda çiğnediklerini ağzına geri getiriyor ve dişleriyle öğütüyor. Geviş getirişi, tahta kutudan gelen ve ahır sıcaklığı içinde yayılan Beat müzikten daha huzurlu, pulsatör sağma makinesinin emme-boşaltma işlemini sürekli olarak kontrol ederken, zemini tırmalayan gübre yabasından daha gayretkeş. Bir kazıma ve süpürme, bir takırtı tukurtu, sineklerin ve makinelerin uğultusu, işitilecek kadar derin bir soluma, handiyse sessiz bir ıslık çalma. Metalik bir ses, tiz bir vuruş ve buğulu bir çarpış. Boğuk bir yankı ve tekdüze tıklamalar. Eriyen bir tını, bir şap, bir şup ve bir möleme - birbirlerinden çok farklı ritimler ve sesler, sağan ve sağılan dünyada barış içinde bir aradalar.

KONAK DEĞİŞTİREN KASIKBİTİ

Tırnaklar yaklaşıyor, tırnak diplerinde dericikler türemiş, düzensiz kesilmiş tırnak kenarları hafif bombeli, tek bir tırnak kırılmış, altında siyah bir şey var. Parmaklar kasık bölgesinde ağır ağır ilerliyor ve ansızın vahşice ileri geri gidiyorlar. Tırnaklar kıllı karnı ile derinin üstünde yassı biçimde duran kasıkbitinin sırtına da sürtünüyor ve baldırın iç kesiminde, biraz önce bitin çalışma ve ısırma yeri olan ve hafifçe kabarmış bölgedeki gibi kırmızı izler bırakıyorlar. Parmaklar, elin ayası ile birlikte bir tümsek oluşturuyor, içlerinden biri doğrudan doğruya, kasıkbitinin tıknaz gövdesi üzerinde duruyor. Kaşıntı başlayınca kadar, saptanan yeri kaşımak için pusuda bekliyorlar; ve şimdi, ta anüse kadar, gitgide hızlanarak daireler çiziyorlar. Ancak, arkadan başka parmaklar geliyor. Yukarıdaki tırnaklar dar ve törpülenmiş, kırmızı ojeli ve beyaz yarımaları yok. Parmaklar tüyleri karıştırıyor ve tek tek tüyleri uçlarına doluyor, tenin üzerinden yumuşakça geçerken kasıkbitinin kabuğuna da sürünüyorlar; baldırların arasından, ayakların üst kısmına kadar hafifçe dokunarak yoklayıp uzun bir okşayışla uzaklaşıyorlar. Kendi haline bırakılan bit, kısa duyargalarını gösteriyor, başını öne uzatıyor ve kan dolaşımının tadına bakmaya hazırlanıyor. Bu sırada yatak örtüsü atılıyor, etraf bitin zayıf gözleri için bile fazla aydınlık oluyor. Bitin delik açtığı kas geriliyor, gevşiyor, yeniden geriliyor. İlkinden daha kara ikinci bir kıl yığını yaklaşıyor, kıllar birbirine geçiyor, sanki düğümlemek istermiş gibi. Ve bitin kenetlendiği deri, ikinci bir deriye abanıyor, kısa bir süre kıpırtısız kalıyor, geri çekiliyor ve öne doğru bastırıyor. Parmaklar yeniden aşağıya uzanıyorlar, ama bu defa kaşınan yere değil, baldırların arasına, ve orayı tutuyorlar. Pürüzsüz kasıkbitinin üzerinden sert bir şey kayıyor. Kasıkbitinin tadına baktığı et kaçır gibi oluyor, direnişle karşılaşılıyor, karşılık veriyor, teslim oluyor, kurtuluyor, uzaklaşıyor ve inilti molalar vererek yeniden çabalamaya koyuluyor. Deri deriye yapışıyor, ama kasıkbitinin kıllara döktüğü sirkeler kadar sıkı değil. Bir deri öbüründen ayrıldığında şaklama sesi çıkıyor. Islak olan, ıslak olana sürtünüyor ve bit bu arada sarsılmadan yerinde duruyor. Gözeneklerden ter boşanıyor ve bitin duyargalı sırtı da ıslanıyor; ama bit sabit duruyor ve kaymıyor. Sert ile yumuşak etin kaygan karışımına sümüksü bir madde bulaşıyor. Bit için, kanın sıcaklığı gibi tanıdık olan ve yumurtaların çıkmasını kolaylaştıran sıcaklık artıyor. Biri diğerine sürtündükçe, bit de birlikte sallanıyor, gidip geliyor. Kesik kesik soluk almalar, zevkten kaynaklanan ve feryadı andıran bir çığlığa dönüşüyor. Şahlanan, büzülüyor; kendini bırakmak istemeyen, çözülüyor ve iki gövde, sanki birbirlerine hiç ait olmamışlar gibi, yan yana duruyor. Sadece bit yerini koruyor. Üzerinde durduğu kasıkta bir titreme başlıyor; kas bir kez daha seğiriyor ama gerginlikten değil, bitkinlikten. Usulca soluk alınan sessizlik geri dönüyor. Bit, deriye geçirdiği tırnaklarını çekiyor ve geride kırmızı bir leke bırakıyor. Üzerlerinde yumurtaların parıldadığı saçlara tutunarak yukarı tırmanıyor. Bir saç yumağı, bir diğerinin

yanında duruyor ve bit, bir delta biçiminde büyümüş olan dağınık bir yığının üzerinden geçiyor, oradan yumuşak bir tepeye yöneliyor. Bu tüyleri, yamuk yumuk kesilmiş, bir tanesi kırık ve siyah olan parmak tırnakları okşuyor ve bu parmaklar, sanki kaybolmuşlar gibi, yönlerini bulmaya çalışıyorlar. Bit, onların arasında, duruşunu sağlamlaştırmak için kıskaçlarını ete geçiriyor. Sonra üst dudaklarındaki dişlerle, deriye sıkı sıkıya kenetlenip iğneli hortumunu sokuyor. Adeta bir hançerin keskin çıkıntılarını delici testere olarak kullanıyor, derinin üst katmanını deliyor ve etin içine dalıyor, bir yol açıyor, kaslarını pompa gibi kullanıyor ve kanı emiyor. Bağırsakları dolunca, doyma belirtisi olarak sarı kahverengi gövdesinin rengini koyulaştırıyor ve salyasını bırakıyor. Çok geçmeden parmaklar geri geliyor; ince, uzun, sivri törpülenmiş ve yarımayı olmayan kırmızı ojeli tırnaklar. Ama bu defa okşamıyorlar, kaşınan yeri arıyor, bulamıyor ve tırnaklarını ete geçirmiş, hortumunu delik yarısında dinlendiren, derinin üstünde yüzükoyun geviş getiren bitkin ve doygun bitin derimsi sırt kabuğunu teğet geçerek biraz ilerisini kaşıyorlar.

GÜBRE YİĞİNİNİN ÜZERİNDEKİ TAYUSKUŞU

Günlük yaşamında da kuyruklu bir giysisi var onun; kuyruğu gövdesinden üç kat daha uzun. Nereye giderse gitsin, kuyruğunu da götürür ve bu yüzden ilk önce yirmi parçalı kuyruğundan yükselen tüyler görülür. Sabah erkenden uyanır, çoğu kez daha horoz ötmeden, tavuklar tüneklerinden sıçramadan ve yumurta bırakma gıdaklamalarına başlamadan önce. Tavuskuşu, yolda tek başına değil; dişilerinin eşliğinde ve korumasında, onlarla, başlarında daha sade bir sorguç bulunanlarla arasındaki uzaklığı koruyarak yürür. Dişileri de onun gibi, derede solucan arar ve onunki kadar görkemli olmasa bile bir mahmuzları vardır. Ama harman yeri ile ahır arasındaki alanda dolaştıklarında, dişileri hiç toz kaldırmaz, çünkü onların yelpaze gibi tüyleri yok. Yine de kuyrukları, civcivlerin annelerini yakından izlemek için altına sığınmalarına yetecek büyüklükte; civcivlerin arasında genç bir tavuskuşu, henüz büyümemiş kuyruğunu açmaya çalışıyor. Bazen, büyük tavuskuşu için kuyruğu bir engel oluşturabiliyor, dişisi ile caddeden aşağıya azametle yürürken. beklenmedik bir biçimde karşılına bir traktör çıkıyor, dişiler çabucak kaçıyorlar. Ama tavuskuşu aracın gelişini keskin gözleriyle çok uzaktan gördü ve dikkatli kulaklarıyla, römorktaki süt güğümlerinin tıngırtısını çok önceden algıladı, böylece kuyruğuyla birlikte kendisini de tam zamanında caddenin kenarında güvenli bir yere atabildi. Tavuskuşunun bacakları uzadıkça, kuyruğunu taşıması da kolaylaşıyor, sadece en uçtaki tüyleri yeri ya da otları süpürüyor; yürürken yalpaladığında, kuyruk tüyleri de salınıyor. Çeşmenin önünden geçerken, kanat çırparak yalağın ya da orada duran gaz şişelerinin üstüne konmadan edemiyor. Çite vardıklarında, dişiler aralardan geçiyorlar, ama erkek tavuskuşu salt çevreyi kolaçan etmek için orada bir anlığına durmak üzen: de olsa, çitin en yüksek noktasına uçuyor. Çoğu kez ıhlamur ağacına, dalların arasına bir yıldırımın düştüğü ve bir parça dalın kopmasıyla bir kürsünün oluştuğu yere konuyor. Ama, en yüksek nokta olarak, çiftlik evinin damını seçiyor. Orada, bacanın yanında, mahyanın üstünde oturuyor, sebze tarhlarına ve gübre çuvallarına bakıyor, direkleri ve tellerini gözlemliyor, ta sığırların kuyruklarıyla sinekleri kovdukları ya da dışkı bırakmak için kuyruklarını kaldırdıkları çayıra kadar. Sadece silo tesislerinin fisiltılarının ve uzaktan bir zincirli testerenin gıcirtısının duyulduğu pasloral bir sessizlik. Sonra tavuskuşu ani bir hareketle başını uzatıyor. Sorgucu, sabah göğünde, televizyon antenlerinin kavisli kolları gibi açıkça kendini belli ediyor. Tane tane ve liz çığlıklar atıyor, bu yüzden köpek havlamaya başlıyor ve dama doğru hırlıyor. Yine de tavuskuşu, trompet gibi çınlayan bağirtisini avlunun ve vadinin üzerinden uzaklara göndermeye devam ediyor. Oturuşunu yükseltip kuyruğunu sarkıtığında, kuyruğu vaatkâr bir önem kazanıyor. O zaman tavuskuşu, tavukgillerden tavuskuşu olduğunu belli eden bir kuyruklu yıldıza dönüşüyor. Bağırdıktan sonra bir sundurmanın üstüne sıçırıyor, bu arada kuyruk tüyleri yağmur oluklarına ve padavralara

sürünüyor, sonra yere, dışısının yanına uçuyor ve sürüsünün başına geçiyor. Bir kediye doğru koşuyor, kedi bir odun yığınının üstüne kaçıp temizlenmeye orada devam ediyor. Tavuskuşu, kapısının üzerinde, örümcek ağı bağlamış bir süt sağına iskemlesi asılı olan ahıra yönetiyor. Ancak, bir el arabası onu ürkütüyor. Arabanın her iki yanından bir sıvı akıyor; araba bir tahtanın üzerinden geçirilerek, gübre yığınının üstüne itiliyor, devriliyor ve bir yaba, arabanın içinde kalanları kazıyarak çıkartıyor. Tavuskuşu kaygan tahtanın üzerinde birkaç adım atıyor, arkasını dönüyor ve gübre yığınının önünde, koyu pisliğin neredeyse içinde duruyor. Gübrelikten atsinekleri uçuşuyor. Ve tavuskuşu gübre yığınının üstüne sıçrıyor. Bir an için, yumuşak zemine gömülüyor. Korkan böcekler dört bir yana kaçıyor, sinip saklanıyorlar: Tavuskuşu, ayaklarını sünerek bir adım atıyor ve mahmuzlarına pislik parçaları takılıyor. Bastığı yeri sağlamlaştırıyor - dışkıdan ıslanmış ve yapış yapış olmuş saman, aralarda beyaz tavuk dışkıları ile tavşan kümesinden gelme, pislikle karışık testere talaşı, bir köşede bozuşan, ayıklanmış yabancı otlar, ve taze gübre atıldığında buharı tüten bir yığın. Tavuskuşu bu yığının üstünde, sorguçlu başını uzatıyor, göğsünü kabartıp tüyelerini dikiyor. Arkasında sürüklediği kuyruğu, şimdi gökyüzüne doğru dikilmiş duruyor. Kuyruk tüyelerinin saydam sapları parlıyor, püskülleri rüzgârla oynuyor. Tavuskuşu kendi dekorunu gösteriyor: Güzel havayı ve titrek ışığı geçiren, açılmış bir yelpaze ve bu yelpazenin kanatlarına dağılmış, etrafları sarı, turuncu ve kırmızıyla çevrili büyük mavi gözler. Tavuskuşu dünyaya artık sadece yüzündeki değil, kuyruk tüyelerindeki, kuyruğunu çember yapınca açtığı, kapağı olmayan sayısız gözlerle de bakıyor. Tavuskuşu kuyruğunu bir gübre yığınının üstünde açarak, gübre yığınını, üzerinde kuyruğunu açmış bir tavuskuşu bulunan bir anıtın kaidesine dönüştürüyor.

KAYAK MERKEZİNDEKİ DAĞSIÇANI

Otları ve bitki saplarını ısırarak koparmaya yardım etmiş ve kuru otları yapı alanına taşımıştı. Günlerin soğumasıyla birlikte, dışarıya çıkmaya cesaret edenlerin sayısı giderek azalınca, yuva deliğinin önünde, zayıf güneşin altında, girişten hiç uzaklaşmadan, tombul tombul oturanlardan biriydi. Ötekiler giriş kanalını içeriden otlarla ve toprakla tıkayınca dek, dışarıda yalnız başına oturdu. Ötekilerle birlikte, ortaklaşa döşedikleri, şimdi onların ot yatakta yattıkları ve başlarını arka bacaklarının arasına sokarak bir yumak halinde büzüştükleri çukura girmemişti. İlk kar yağdığında, karı bir yana küredi, karsız yeri kazarak bitki aradı ve kökler buldu. Ama daha sonra kar o denli yükseldi ki, kazıcı pençeleri artık bir işe yaramamaya başladı. Onun gövdesi, yuvada kalan ötekiler gibi kış uykusu için uyuşmuş değildi. Dondurucu bir rüzgâr esince, dağ sırtlarının üstündeki gri gökyüzünün altında ürperdi. Organları katılaştırmaya diye kazdı ve sadece ve sadece karla karşılaştığı halde, kazdı da kazdı. Şişko gövdesini bayırdan aşağıya, döşe yuvarlana kaydırды; bazen bir kış kapanından kıl payı kurtuldu. Açık kestane rengi kemirici dişlerine kar bulaşmıştı. Göğsü heyecanla inip kalktı; yuvadakilerin ise kalpleri dakikada ancak birkaç kez çarpıyordu. Bir çam ağacına doğru zıplayınca, çığ düşmesine neden oldu. Kabukları kemirmeye başladı. Yuvadakiler, sadece üç haftada bir kez, su dökmek için uyanırlarken o, her gün bir başka kaya yarığında durdu ve orayı işaretledi; ama kayanın savunulmasını gerektiren kimse yoktu ortalıkta. Kartalın pençelerinden kurtulmak için takla attı ve kendini bir sundurmanın altında buldu. Uzayıp giden yamaçtan aşağıya baktı, küçük bir duvarın üstünde, karları parıldatan güneşin tadını çıkardı. İlk kez bir pulluk gördüğünde, türdeşlerini uyarmak ister gibi, kısa kısa çığlıklar attı. Temizlenmiş caddenin üstüne cumbadak düştüğünde, karın içine gömülmedi. Buz tutmuş toprağı tırmaladı, pençelerindeki kuru kum tanelerini yaladı. O sırada birisi ona doğru yürüdü, dağsıçanı yolun kenarına tırmandı, aşağı kaydı ve bir çukur kazıp üstünü karla örttü. O birisi yanına vardığında, dağsıçanı iki ayağı üzerinde dikildi, titredi ve ellerini aşağı sarkıttı. O anda, yere bir şey düştüğünü algıladı, öylece kalakaldı, göz ucuyla o yana baktı, yere düşen şeyin üstüne atladı, kaptı ve kaçtı, kendine bir delik buldu, oturdu ve yedi. Akşam olunca, her zamanki gibi, yapımına yardımcı olmadığı bir samanlığa saklandı ve kendisinin toplamadığı otların içinde yattı. Ama ertesi gün yeniden o küçük duvarın dibinde boy gösterdi, alışkanlıktan toprağı kazdı, ama o birisini gördüğünde kazmayı bıraktı. Arka ayakları üzerinde dikildi, ellerini sarkıttı ve titredi. Her böyle yapışında ona bir şeyler, çoğu kez de, orman sınırındaki bu bölgede yetişmeyen, kesekâğıtlarından çıkan fındıklar atıyorlardı. Böylece, çantası olanların, dağ yürüyüşçülerinin ve gezintiye çıkanların önünde, koşumları çingirdayan atların bağlandığı kızakları sürenlerin karşısında bunu yapmaya başladı. Fındıkları tırnak kökleriyle kırdı ve fındık içlerini, ağzına almadan önce parmaklarıyla ezdi. Kabukları etrafına

saçtı, gömdü, gömdüğü yerden çıkardı ve kendisine atılan kâğıt parçacıyla oynadı. Onlar, kürkleri tüm gövdelerini kaplamayanlar, keseler, torbalar boşaltıyorlar, dağsıçanı da onların her attığını topluyor, yedeklerini samanlıkla, otların yanına istifliyordu. Her sabah yerine geçiyor ve sadece ayakta dikilmekle kalmayıp, gelişini bir ıslıkla bildiriyordu. Öteki dağsıçanları yuvada yedekleriyle idare ederken o, yazdan depoladığı yağlara, kışın aldıklarını da ekliyordu. Karlar eridiğinde ve dere yatağından başka yerlerde de derecikler akmaya başladığında, dağsıçanı bayırdan yukarı tırmandı ve ötekiler bir sabah boyunca, dışarıya çıkılan yolu küreyinceye kadar yuvanın önünde bekledi. Ötekiler, aralarındaki en semiz hayvan olan onun unutmaya fırsat bulamadığı güneşle karşılaşınca göz kırptırdılar. Oraya buraya sıçradılar, hopladılar, yanaklarını ve bıyıklarını titreterek ıslık çaldılar. Delikten dışarıya bakanların arasında genç bir dişi de vardı. Dağsıçanı dişiye kokladı, dişi temizlendi ve dağsıçanı dişiye, kışı geçirdiği karanlık yerde izledi. Ancak, yağlarını tüketmiş olanlardan biri ondan daha güçlü ve daha hızlıydı. Dağsıçanı, kürklerinin altından kemikleri çıkan öteki erkek dağsıçanlarıyla itişip kakıştı. Ama sonra yuvadan ayrıldı ve bütün bir kış boyunca insan gibi durduğu yerine gitti. Birilerine bakındı, ama kimse gelmedi. Daha aşağılarda da, iki ayak üzerinde durduğunda kimse görünmedi. Sonunda birileri, hem de çantalı iki kişi geldi, ama ellerini çantalarına götürmediler. Bunun üzerine dağsıçanı yeniden toprağı kazmaya başladı; en ufak bir ses duyduğunda kazmayı bıraktı, iki ayağı üzerinde dikildi ve titredi. Ama ıslık da çalmasına karşın kimse görünmedi. Çok yukarılarda ötekiler kısa çığlıklar atıp bayırda koşuşturuyorlardı. Çam ağaçları sürgün verdi, sarı ve gri ot demetleri yeşil yeşil filizlendi. Ama dağsıçanı insan gibi durdu, bekledi ve zayıfladı. Bu bölgede, ilkbaharı ölü sezon olarak geçiren ilk dağsıçanı oydu.

KABUKBÖCEĞİ VE FEROMON TUZAĞI

Dört bir yandan, kokunun buram buram yoğunlaştığı boruya yöneliyorlar. Boru, bir ağaç gövdesi gibi dik duruyor, ancak daha dar ve daha düzgün; kabukları yok ama yine de kokuyor, sanki bir ladin ağacının yarasından reçine akıyormuş gibi. Hava, dalga dalga akan, dalların arasına dağılan ve rüzgâr sayesinde tüm ormana yayılan bir kokuyla yüklü. Koku, böceklerin sabahları uçuşa geçtikleri yerde azalıyor olmasına rağmen öyle bir yayılmış ki, kabukböcekleri arama uçuşlarında ona rastlıyorlar. Havada öyle çok koku zerreciği var ki, böcekler yönlerini şaşırıyor, hedef herhangi bir yönde olabileceğinden, hangi yöne uçmaları gerektiğini bilemiyorlar. Parfüm bir koku hattı oluşturuyor, ormanın içinden bir uçuş yolu gibi geçiyor; böcekler rüzgârın esintisinde devinen bir yol göstericiyi izleyip kaynağın bulunduğu yere, mat siyah renkte plastik bir cisme yöneliyorlar. Dişi böcek, konacak bir ağaç bulunduğunu bildiren erkek böceğin kokusunu algılıyor, ama erkek böcek erkeklerin sürüsünde uçmaya devam ediyor. Ve erkek böcekler, çiftleşme müjdesi veren, bu yüzden de bir çiftleşme odası oymalarına neden olacak kokuyu duyumsuyorlar. Ancak, dişi böcek henüz hiçbir girişimde bulunmuyor, erkeğinin oyuk talaşlarını kanatlarıyla kenara süpürmesini beklemiyor; tersine, ötekiler gibi hâlâ havadaki kokunun peşinde uçuyor. Bu koku, bu ilkbahar gününde ormanda çiçek açan ve kokan başka her şeyden daha baştan çıkarıcı, inciçiçeklerinden, çuhaçiçeklerinden daha kandırıcı, iğneyapraklı ağaçların taze sürgünlerinden gelen ve ormanın kenarında atık gazlara karışan kokudan daha güçlü. Bu koku, taze dallardan, fırtınanın kopardığı, karın ağırlığının kırdığı ya da bir ormancının kestiği dallardan daha çekici. Bu kokuyu çıkaran, bir bağırsak ucu olmasa da, böcekler onu duyarga tüylerindeki alıcılara kaydediyor ve bir salgı bezi değil de, gaz kromotografları ve rezonans spektrografları tarafından üretilmiş bir şeye tepki veriyorlar. Hava Cis-Verbenol, İpsonel, İpsdienol ile dolu. İki cinsi de baştan çıkaran bir parfüm; erkekler de, dişiler de ağaç dallarının arasından bir güneş ışını sızdığına parıldayan, yoğun, koyu renkli bir sürü halinde, bu parfümün peşindeler. Parfüm, böcekleri ağaçlık alanın dışına, genç bir armut ağacı gibi yüksek ama bir ağaç gibi, tepesi değil de kapağı olan bir borunun durduğu açıklık alana çekiyor. Böcekler boruya yaklaşırken öyle akın ediyorlar ki, birbirlerine çarpıp itişiyorlar. Sürünün dışına fırlatılıp yere düşenler kendilerini toparlayıp, yerde çürümekte olan dalları dikkate almadan boruya tırmanıyorlar. Borunun üstü, böceklenmiş bir çam ağacı gibi uğultu içinde. Dış cephesi, böceklerin kaymayacağı biçimde tırtıklı. Girimi çıkıntılar, böceklerin konmasını kolaylaştırıyor. Delikler fabrikada açılmış ve feromon parfümünün çekiciliğine aynı ölçüde kapılıp, kabukböceklerinin girişini zorlaştıracak yağmacı karıncayiyenlerin, kabukböceği yiyen böceklerin içeriye giremeyecekleri kadar küçük tutulmuş. Galip gelenler, silindir biçimindeki gövdelerini içeri uzatarak, sadece koku maddesinden ibaret gibi görünen bir

karanlığın içine giriyorlar. Kaygan iç yüzeyde aşağı kayıp bir çukura düşüyorlar; uçmaya çalışanlar, hemen hiç geçit vermeyen bir yuvarlağa çarpıyor ve böylece, toplama deliğinden yukarı tırmanmaya çalışanların üzerine düşüyorlar. Tuzağın içinde, bir boynuz gibi taşıdıkları, titreyen duyargalarıyla kıpırdaşıyor, ötekilerin kabuklarının üstünden, boyun halkalarına tutunanları ve kanal vuruşlarıyla yükselmeyi başaranları yukarıda bırakarak aşağıya kayıyorlar; tek başlarına ya da grup halinde. Ta yukarıda buharlaşma torbası ve plastik torbanın içinde, feromona bandırılmış ve deliklerinden, böcekleri içeriye üşüştüren kokunun yayıldığı sünger. Bu koku, toplama çukurunda kıpırdaşan yığın çıkardığı, tehlike sinyali olan kokudan daha güçlü. Konaklayacak bir ağaç anlamına gelen bir kokunun peşinden gitmiş olan dişi ve erkek böcekler, burada birbirlerinin arasından, birbirlerinin üstüne tırmanıyorlar; içeriye delik delmeden girip bacak ve duyarga izdihamında aşağıya düşenler, bir yere tutunmaya ve kurtulmaya çalışanlar, bir ağaç kabuğu bile bulamıyorlar. Dişi böcekler kuluçkalık oyamıyor, erkek böcekler çiftleşme oyuğu açamıyor, ama yine de hava ağaç talaşı kokuyor, akmadığı halde kokusu gelen reçine gibi. Koku orada, ama dişi böcekler yumurta bırakmıyor; larvalar kuluçkalıktan dışarıya kemire kemire, içinden geçerek karanlıktan aydınlığa çıkacakları oyuklar delmeyecekler. Delikler, önceden hazırlanmış ve kabuk altı gibi karanlık olan bir mekâna açılıyor. Delikli borunun toplama çukurunda kaynaşan böcekler, sadece yemlik malzemeyi önceden tanıyorlar. Koku hafiflediğinde kapak kaldırılacak ve sünger yeniden feromona batırılacak. Tuzak çukuru ise, öldürmek ve istatistik amaçlı sayım yapmak için her gün açılacak.

SİNEK VE ÇORBA

Tabağın kenarına şimdiden bir kez konmuştu; sinek, beyaz bir yarım daireden aşağı yürüyerek çorbaya varmış, bir gölge onu tabaktan kovmadan önce havalanmıştı. Perdeye uçtu, bir çubuk boyunca tırmandı ve pirinç halkaların üzerine çıktı. Bir anlığına kıpırtısız durdu ve sonra yine, sıcak bezelye kokusu yayan tabağın üzerindeydi. Bir dazlak kafanın üzerine kondu, tüylü bacaklarıyla çıplak zeminde gezindi, çöktü ve hortumunu silmeye başladı, sarsıntılar ve sallantılar karşısında istifini bozmadı ve ancak bir parmak tırnağı, yanında bir yeri kaşımaya başlayınca kalktı. Bir kulağın önünde vınladı, neredeyse kulağın dışarı taşmış tüycüklerine sürtünüyordu. Enseye yöneldi, kanat pistonlarını devindirdi, döndü, geri uçtu, öteki kulağın önünde çemberler çizdi ve vızıldadı. Yeniden tabağın kenarına kondu, sadece duyargalarını titreterek kıpırtısız durdu, eğimli kenardan yukarı yürüdü ve bekledi. Bir el ona doğru yaklaşınca, bir saniyede nasıl iki yüz defadan çok kanat çırpılacağını gösterdi, kısa bir süre yükseldi ve masa örtüsüne kondu. Bir kaşığın sapı boyunca, mavi beyaz bir karenin üzerinde bir çatala dek yürüdü, çatalın dişlerinin çevresinden dolandı, kırıntı arandı ve bulduklarını yaladı, oturdu ve orta bacaklarını, temizlenen ön bacaklarının arasından uzattı. Masa örtüsünde iz bırakmış olan bir bıçak ucuna doğru uçtu. Bezelye çorbası üzerinde bir sekiz çizdi, uçuş yüksekliğini azalttı ve bir ağızdan çıkan ani rüzgarla uzaklaştırıldı. Bir gözlüğe yaklaştı ve camların arkasındaki gözbebeklerini yönlendirdi, alnın üzerindeki kırışıklıklara yöneldi; ancak, oraya varmadan az önce, çerçevenin üstünde durdu, gözlüğün çemberinden aşağıya yürüdü, yukarı çıktı ve ön ve arka kanatları ile kanatçığının koruması altında pike yaptı Neredeyse çorbanın yüzeyine dokunacaktı ama üzerinden tavana uçtu. Konmadan önce gövdesini döndürdü, duyargalarıyla sıkı sıkıya yapıştı Başı hâlâ uçuş yönüne çevrili; büyük kahverengi kırmızı gözlerinin çok aşağısında, dolu çorba tabağının durduğu masaya. Dinlendi, vızıldadı ve odayı kolaçan etmek için uçuşa geçti. Önce büfeye yöneldi, meyve tabağına göz ucuyla baktı, tabağa kondu ve hortumuyla, bir elmanın çürümüş ezik kısmının tadına baktı. Sonra yağ ve sirke şişelerinin çevresinde dolaştı, bir gazetenin sayfaları arasında yolunu şaşırdı ve geri geri tepindi. Divana yöneldi, bir minderin dikişi boyunca yukarı doğru yürüdü ve öteki kenardan, yeniden aşağıya indi. Uçup lambaya yaklaştığında, ışık saydam kanatlarında parıldadı ve onları daha da saydamlaştırdı. Yönünü duvara çevirdi, duvar kâğıdının yapraklı deseninde yukarı tırmandı ve bir anı fotoğrafı boyunca yürürken, beyazlar içindeki gelinin üzerine beyaz bir leke bıraktı. Fotoğrafın yanındaki takvimde, yazıların üzerinde bir aşağı bir yukarı dolaştı. Sonra, doğrudan çorbaya uçuşa geçti. Tabağın üst kenarına kondu ve ayaklarının çengelli topçuklarıyla tabağın minesine tutundu, bir iki adım attı, kıpırtısız durdu, havalandı, aynı yere kondu ve yeniden altı ayaklı bir adım attı. Çorbanın kenarına varınca hortumunu uzattı ve sıvıyı emdi. Emmeye

devam ederek kursağını doldurdu; kursağından hortumun üzerine büyük damlalar düştü, bunları da yeniden emdi ve tekrar çorbaya yöneldi. Sıvı, sineği ağırlaştırmış ve hantallaştırmıştı; ayakları kaydı ama devrilmeden tutunabildi Yine de bir kanadı çorbaya girmişti. Serbest kalan kanadıyla kendini toparlamaya çalıştı, bu kanadını ne kadar çırparsa çırpsın, çırpınmaktan öteye gidemedi ve öteki kanadını çorbadan kurtaramadı. Duyargalarının kamçılarıyla çorbaya vurdu. İnce boynunun üstündeki başı sağa sola döndü. Alnındaki nokta gözleri bir yöne, başının yanlarındaki petek gözleri ise başka iki yöne bakıyordu. Bir noktada sabit durarak vızıldadı ve zırıldadı. Kanat çırpışları artık kanat sallamaya dönüşmüştü. Yapışan kanadını kurtarabildiğinde, ağırlığın altında o yöne yuvarlandı, ne pençeleri ne de çengelli ayaklarıyla tutunabildi. Kanat çırparak çorbaya düştü, arka bacakları çorbanın içine büsbütün girmiş, ona bacaklarını da aşağı çekiyordu. Ön bacakları ise henüz tepinerek direniyordu. Göğsündeki kıllar ıslanmıştı, sırt zırhının koyu renkli, boylamasına şeritleri sarı çorbanın içinde kendini belli ediyordu. Sinek, bir an için ön bacaklarını yukarı uzattı ve havaya tutunmaya çalıştı. Yan battığında, açıkta kalan son kanadı da yükseldi: Bir kaşığın anaforunda, bezelye parçaları arasında batan ince damarlı ve saydam bir yelken. Bir zamanlar bir dışkı yığınının üstüne, ıslak çuvalların yanına bırakılan, inci gibi parıldayan bir yumurtaydı. Dışkı yığınının fermantasyon ısısı sayesinde larva aşamalarını geride bırakmış ve çöp kutulan ile bir hela çukuru arasında bir ikikanatlı olup çıkmıştı. Bir odaya yönelmeden önce, ilk deneyimlerini çürümüş, bozuşmuş, kokuşmuş şeylerin arasında yaşamıştı. Ölümle ise, toz aromayla lezzetlendirilmiş bir hazır çorbanın içinde buluştu.

BİNTURONGUN HÜNERİ

Binturongun bir hüneri var, ama gözlemlendiği zaman ya da gözlemlendiğini sandığı zaman bu hünerini göstermiyor. Ve gözlemleniyor. Hayvanı önden gözlemleyip yüzüne bakanlar, karşılarında bu bıyıklarla, bu gözlerle, bu kulaklarla duranın bir ayı olduğuna inandılar, üstelik binturong bir ayı gibi soludu. Ancak onu arkadan gözlemleyenler, hayvanın gerisinde, onların bilgisine göre bir miskkedisine ait olması gereken bir kuyrukla karşılaştılar; ama sonra bu gördükleri miskkedisinin –eğer bir miskkedisiyse– çıplak pençeler üzerinde yürüdüğünü, yürürken tabanlarını bir ayı gibi, yere tamamen bastığını ve bir miskkedis gibi sinsice sokulmadığını gözlemlediler. Ardından, hayvanı arkadan gözlemlemiş olanlar öne geçtiler; hayvan, önden bakınca başıyla bir ayıyı andırıyordu. Yine de gerçek bir ayı olabilecek irilikte değildi; ancak, daha küçük ayılar da vardır. Böylece binturongu küçük ayılar sınıfına soktular ve onu, arkadan gördükleri kuyruğuna atfen, “sansarayı” diye adlandırdılar. Binturongu ilk önce önden gözlemlemiş olanlar, bu arada hayvana arkadan iyice baktılar ve onun öyle alelade bir kuyruğu değil, gelişkin memeli hayvanlarda rastlanmayan türden bir kuyruk olduğunu görerek şaşırdılar; oysa bu, memeli bir hayvan olsa gerekti, çünkü dışısının göğsünde açıkça meme uçları vardı. Demek ki binturong, halka kuyruklu biricik memeli hayvandı. Ve binturong kendisini önden ve arkadan gözlemleyenlere, böyle bir kuyrukla neler yapıldığını gösterdi. Bir ağaca tırmandı, kuyruğunun kıvrımıyla dallara sarıldı, bazı maymun türlerinin yaptığı gibi kendini yukarı çekti; sanki kuyruğu beşinci eliydi. Bunun üzerine bazı gözlemciler, belki de binturongu “maymunsansar” olarak adlandırmanın daha uygun düşeceğini öne sürdüler; ancak binturongun, dalın üstünde bir ayı gibi yürüdüğünü, önce iki sağ pençesini aynı anda öne atıp, sonra iki sol pençesini aynı anda geriden çekerek ilerlediğini gördüklerinde, akıllarına hemen yine ayı geldi. Sonra hayvan bir daldan aşağıya, baş aşağı kaydı ve o düşüşle neredeyse yere çarpacakken, kuyruğunu fren gibi kullanarak son anda kendini topladı. Açıkça görülüyordu ki, binturong hangi türe sokulursa sokulsun, ağaçlarda yaşayan bir hayvandı. Bu yüzden onu gözlemlemeyi sürdürenler, binturongu ağaçlarda yaşayan öteki hayvanlarla; geceleri içi boş ağaç gövdelerinde ya da dalların çatallarında tostoparlık olmuş bir biçimde uyuyanlarla ve hurma yağı toplayanların toplama kaplarındaki tatlı sıvıyı çalanlarla, ya da yüzlerinde maske taşıyanlarla karşılaştırdılar. Ama bu karşılaştırmada binturong diğerlerinden daha hantal görünüyordu. Gerçi o da avının üstüne sessizce atlıyordu ama yakalayıcı dişlerini kasıtlı bir biçimde avının başına ya da ensesine değil, o sırada neresi rast gelirse ya da işine nasıl gelirse oraya geçiriyordu. Isırırken seçici davranır görünmüyordu; kuşları yolmadan yiyordu. Ve bu hayvanı önden ve arkadan gözlemlemiş olanlar, daha sonra onu iki yandan da gördüler. Bu tıknaz sayılabilecek gövdenin kısa sayılabilecek bacaklar üzerinde çevik ve atik davranabilmesine şaşırdılar. Hayvanın karışık kürkünü daha iyi

incelediler; tüyleri uykudan yeni uyanmış birinin saçı gibi darmadağınıktı ve binturong yukarıya, aşağıya, dört bir yana bakındığı için, sanki bir tarak arıyormuş izlenimi veriyordu. Oysa, ara sıra herhangi bir yere yatıp uzandığında da, tüylerini parlatmak amacıyla dilini kullanıyor değildi. Binturongun ansızın koşmaya başlayıp, kendi kendine ve başkalarıyla koşmaca oynadığını görünce, onu sağdan ve soldan gözlemleyenler, karşılarındakinin genç bir hayvan olduğuna inandılar. Ama sonra, koşmaca oynayan daha küçük binturongların da bulunduğunu gördüler; küçük hayvanlar halka kuyruklarıyla dallara asılıyor ve hünerlerini göstermek istiyorlarmış gibi sallanıyorlardı. Ama aynı Şeyi yapan büyükler daha hızlı sallanıyordu. Ve gözlemciler, binturongların büyüdükçe oyun oynamaktan vazgeemediklerini, hatta oyunlarını daha da m kemmelleştirdiklerini not ettiler. Ancak, küçük binturongların havada tuhaf sıçramalar yaptıklarını g zlemleyemediler, küçüklerin böylelikle antrenman yaptıklarını anlayamadılar. Çünkü binturong bir ağaç hayvanı olsa da, hünerini yerde sergiler; ancak bunu, gözlemlendiği duygusuna kapılmadığı zamanlarda yapar. Hayvanı  nden ve arkadan. sağdan ve soldan gözlemledikten sonra uzaklaşıp gidenlerden biri, arkasını döndü ve dürbünle geriye baktı. Binturong yerden havaya sıçradı, dört bacağına da karnına çekti, yusuvarlak oldu ve havada bir top gibi dönerek kendini sırt üstü yere bıraktı. Bu sıçrayışın tehdit edilmeye veya kendini beğendirmeye hiçbir ilgisi yoktu. Binturong bunu bir dişiyi etkilemek istediği için ya da bir düşmanını kovmak için de yapmamıştı. Binturong ötekilerin, halkalı bir kuyruğa sahip oldukları ve bir ayı gibi yürüdükleri halde yapmadıkları bir Şeyi yapıyordu. Gelişigüzel taklalarını peş peşe atıyor, hünerini sergiliyordu. Bunu kendiliğinden, kendisi için ve işte öylesine yapıyordu.

RUTİN TEST SİÇANI

Bir laboratuvar hayvanı olarak tasarlandı, bir yakın akraba evliliğinden doğdu, zaten artık verimlilik krizlerine girmeden eskisi gibi doğurgan olamayan bir kuşağın üyesi. Dirimselliği ancak tepki gösterebilmeye yelıyor; o, tepki gösteren biri. Ancak, Vitacon-Food-and-Drugs-Company'nin kullanışlı cüce domuzu gibi, bir marka olarak tescillenmiş bir hayvan da değil. Dünyaya geldiğinde, domuz yavruları gibi bir süt çocuğuna benzemiyordu, bu yüzden çocuklar için süt ve süt ikamesi üretenlere hiçbir yararı olamazdı. Hiçbir hayvan teknisyeni onun için patent başvurusunda bulunmamıştı. Deney hayvanı tüketicilerinin yakından tanıdıkları, geçici test hayvanları grubuna dahildi; şimdi, her zamankinden daha yüksek bir çoğaltma oranı sayesinde, türünün devamı güvencedeydi ve bakımı masraflı değildi. Gerçi bu durum, aynı enstitüde kullanılan fareler için de geçerlidir. Ama o. bir sıçan olarak, bir fareden daha iriydi; bu özelliği maddelerin şırınga edilmesini ve cerrahi müdahaleleri kolaylaştırıyordu. Yine de bir kobay kadar büyük değildi, tüberküloza kolay yakalanmıyordu ve kobayın, insanlar gibi. C vitamini takviyesine ihtiyaç duyma özelliğini taşııyordu. Maymunlar gibi duygusal da değildi; bu yüzden onun üzerinde melankoliye ve içki bağımlılığına karşı geliştirilmiş ilaçlar denenemiyordu. Öle yandan test sıçanı, adeta kendiliğinden –elbette uygun laboratuvar koşullarında– tümör oluşturan bir türe mensuptu; kötü huylu ürün, insanlardakinden farklı olarak, sıklıkla akciğerde değil de bağırsaklarda ortaya çıkması bir şey değiştirmiyordu. Her amaca hizmet eden bir hayvan olarak sıçan, tereyağıyla aşırı beslenme sonucunda, büyük olasılıkla tromboz üretti; her türlü doku ve organ nakli için kullanılabilirdi ve uygun beslenmeyle, besin eksikliklerinin ne gibi sonuçlara yol açtığını da gösterebilirdi. Ancak test sıçanı rutin bir tepki için öngörülmüştü; yine de, kemirici laboratuvar hayvanları arasında, yöresel önem taşıyan Moğol gerbilinin ya da laboratuvarlarda asla geniş bir kullanım alanına sahip olamayan lemmingin aksine, bir sıçan olarak uluslararası öneme sahipti. Sıçan, tasarlanmış olduğu gibi, bir albinoydu. Kürkü kendisiyle uğraşanların gömlekleri ve önlükleri gibi, kırmızı gözleriyle baktığı fayans döşeli duvarlar gibi beyazdı. Sıçan, daha koyunlardan ve keçilerden bile önce, steril olarak yetiştirilebilen bir türün temsilcisiydi. Annesi gibi geleneksel bir hayvan değil, bakterisiz, virüssüz ve parazitsiz oluşuyla, Kalite Sınıfı III'e giren bir laboratuvar hayvanıydı. Annesi, normal doğumla dünyaya gelmiş ve öteki yavrulardan çok erken ayrılmış olsa bile, yaşama doğal bir yuvada başlamıştı. Annesinin geldiği kafes karartılmış, gündüz geceye dönüştürülmüştü; böylece gece aktif olan annenin, deneycilerin olağan çalışma saatleri içinde aktif olması sağlanmıştı. Her sabah, laborant tarafından, uysallaştırılmak için okşanmıştı. Önceleri ısıırıyordu; anne sıçanın, kendisinden her kan alınışında şaşkın ve uslu duran, uysal bir araştırma nesnesi olan sincap maymunu gibi, maymun dostu bir doğası yoktu. Anne sıçan, okşana okşana uysallaştırarak, bir deney kutusu

içindeki iki kapıdan hangisinden geçeceğine karar vermeye alıştırmıştı. Uzun süre tereddüt ederse, zemindeki çubuklardan elektrik veriliyor ve böylece koşmaya başlıyordu; eğer yanlış yere koşarsa orada da ayakları yanıyordu, ta ki acı vermeyen yere kaçana dek. Geleneksel bir hayvan olan annesinin tersine o, rutin test sıçanı, sezaryenle dünyaya gelmişti ve böyle bir doğum ona steril bir yaşamı daha en baştan olanaklı kılmıştı. Narkozla uyuşturulmuş bir anneden, ameliyat karantinasına, oradan da bir yetiştirme karantinasına getirilmiş, burada steril bir sütanneye kavuşmuştu. Yine de, hayvan üzerinde çalışmayı sağlayan, kol uzunluğunda iki eldivenin içeri sarktığı yeni kuvüze götürülmemişti. Sıçan bildik, penceresiz bölme evlerden birine geldi. Hayvan mekanlarının çevresinde pis çalışma koridorları, araştırma raporlarının bulunduğu pis bürolar ve duvarda, sıçanın bir nokta daha uzattığı grafik eğrisi vardı. Pis çalışma alanı, hayvanların temiz alanından bir bölmeyle ayrılmıştı. Laborantlar ve doktorlar, duşlu geçiş bölmesini kullanmak ve steril giysiler giymek zorundaydılar. Sıçanın ilişkide olduğu insanlar, burnu ve ağız olmayan laboratuvar insanlarıydı; gözleri bir yüz maskesinin üzerindeydi ve elleri dezenfekte edilmişti. Hayvanların bulunduğu mekâna giren eşyalar otoklavdan ve daldırma tankından geçiriliyordu. Sıçanın, ilk hiyerarşi kavgaları sonuçlandıktan sonra, bir köşede yuvasını düzenlediği talaş da sterilildi. İçecek vanasından gelen, basıncı düşük olduğu için sıçan tarzında yalanması mümkün olan su da sterilildi. Yemek mazgalındaki yem küpü de sterilildi. Dünyadan ve dünyanın pisliğinden yalıtılmış olan sıçan son derece duyarlıydı ve hesaba katılmadık bir şeye değil, sadece tasarlanan şeylere tepki vermesi gerekiyordu. Beyaz sırtına kondurulmuş iki siyah nokta, ona hangi rolün biçildiğini gösteriyordu. İlaçlar ona ağızdan verilmiyor, baldırlarından şırınga ediliyordu; bunun sonucunda günde üç kez ateşi ölçülüyordu. D grubuna dahil edilmişti. Görevi “deneysel enfeksiyona ve yabancı bir maddenin yüksek dozda aplikasyonuna” tepki vermektir. Sıçana, deney hayvanlarının yüzde ellisini öldüren, orta derecede öldürücü bir doz uygulanacaktı. Sıçan, görevinin sonunda öldü ve bir gece vakti değişik işaretli öteki hayvanların yanına konuldu; bu süre içinde değişime uğrayabileceğinden, bu durumun, otopsi sırasında olası bir hasar olarak göz önünde bulundurulması gerekiyordu. Yoksa, sıçanın yanıtı çok açıktı. Başkalarının kaçınması gerektiği düşünülen şey, onun üzerinde başarıyla denenmişti.

KIRMIZI BALIKLAR, KEDİLER, KÖPEKLER VE KURBAĞALAR, SON OLARAK DA LEYLEKLER

Küçük gölde kırmızı balıklar yüzüyordu. Nilüferlerle sarmaşık bitkileri arasında kırmızı pırıltılar, ışıltılar görölüyordu. Bu küçük gölde, yapay bir adada toplanan ve sazların arasında vıraklayan kurbağalar da yaşıyordu. Küçük göl eskiden bir şatonun hendeğiydi. Yıkıntıların ve mazgalların arasında yosunlar ve eğreltiotları bitmişti. Şatonun avlusunda, rutubetli delikleriyle zindanlar görülebiliyordu; burada kesici ve delici silahlar, cellat satın, idam kütüğü, mengene ve demir bakire gibi modası çoktan geçmiş işkence aletleri sergileniyordu. Şatonun bulunduğu tepe çok sevilen bir gezinti yeri idi. Buraya çıkanlar sadece âşıklar ve gezginler, sadece aileler ve okul sınıfları değildi; kediler de geliyordu. Kediler, küçük çevre duvarının üzerine oturuyor, ansızın suya atlayıp balıkları dışarı alıyorlardı. Kırmızı balıkların sayısı gittikçe azaldığından, ama daha çok da ilişkin düşüncelerden ötürü, Kırmızı Balık Yetiştiricileri Derneği bu durumu protesto etti. Derneğin başkanı, bir ihracat şirketinin müdürü olarak, uzun süre Uzakdoğu'da yaşamıştı. Başkan, protesto toplantısında, Çing döneminden kalma bir kırmızı balık efsanesi anlattı: Yüz yıllık bir kuraklığın ardından, sonunda yağmur yağmış ve su birikintilerinde kırmızı balıklar görölmeye başlamıştı. Balık yetiştiricileri ve bu balığı sevenler, bir bekçi köpeği almak için para topladılar; o kadar çok para toplandı ki, şato yönetimi alınabilecek en büyük köpeği satın aldı. Buldok dişlerini gıcırdatıyor ve kedileri ta köye kadar kovalıyordu. Sadece kediler değil, çocuklar da korkup kaçıyorlardı. Genç bir anne öylesine korkuya kapıldı ki, bebek arabasını elinden bıraktı ve araba bir posta aracıyla çarpıştı. Buldok bir kediyi parçalayıp, hiçbir zaman balık avlamamış, tersine, kanıtlandığı üzere hep kutu mamayla beslenmiş bir Ankara kedisini de ölümcül bir biçimde ısırınca, iş ciddiye bindi. Bunun üzerine Kedi Platformu bir toplantı düzenledi. Kedi dostları bir araya gelmeden önce, evlerin duvarlarında ve samanlık kapılarında spreyle yazılmış "Köpek Gitsin" sloganları görüldü. Bu durum, Köpekbilimciler Derneğini harekete geçirdi ve söz konusu dernek, günümüzdeki köpek düşmanı akımları görüşmek üzere, üyelerini olağanüstü oturuma çağırıldı. Bu yüzden, Köpekler Çatı Örgütü'nün temsilcileri, kedi dostlarının toplantılarından birine katıldı. Ziyaretçi boykotu tehdidi baş gösterdiği ve gezinti yolları şimdiden ablukaya alınmaya başladığı için, şato yönetiminin de onayladığı bir uzlaşmaya varıldı; ayrıca Kedi Platformu, köpekbilimcilerin hazırladığı, köpek vergisinin yükseltilmesine karşı protesto metnini imzalamaya hazır olduğunu bildirdi. Buldok zincire vuruldu, artık sadece asma köprüye kadar gidebilecekti; buna karşılık, ağız maskesi taşımak zorunda değildi. Köpek zincire vurulduktan sonra, kediler yine gizlice göle sokulmaya ve balık avlanmaya başladılar. Kırmızı balık yetiştiricileri, göle gümüşbalığının nadir örnekleri de dahil olmak üzere yeni balıklar koydukları için, kediler açısından gölün cazibesi daha da

anmıştı. Balık avlayan kediler, şalo yönetiminin ve kırmızı balık yetiştiricilerinin, Kedi Platformu temsilcileri ve köpek dostlarıyla acil olarak yeniden toplantıya oturmalarına sebep olmuştu. Tutanak tutmakla görevli öğretmen söz almasaydı, toplantı bir sonuç almamadan dağılacaktı. Öğretmen, ABD'ye yaptığı akademik bir geziden henüz dönmüştü; araştırma gezileri sırasında Orta Batı'daki bir dizi küçük gölü de incelemişti. Orada çok özel bir kurbağa türüyle karşılaşmıştı; gerçi bu kurbağalar da sukurbağaları gibi, havayı gırtlaklarından geçirerek ses tellerini titretiyor, ciğerlerindeki havayı avurtlarına verip sonra tekrar çekiyor, havayı ağızlarından ses keselerine aktarıyorlardı. Ama bu kurbağaların keseleri muazzam bir rezonans yaratıyordu; çıkardıkları ses, her kediyi kaçırıp, zarar görmesini engelleyebilirdi. Köy meclisi toplantısında, Yöre Manzarasının Korunması Vakfından, bir kalem *ranae mundi novi sepicntioualis titanicae vacifaentes* alınması için özel bir kredi sağlandı. Kısa bir süredir köyde yaşayan ve kütüphanede çocuk bölümü ile marjinal gruplar rafından sorumlu olan bir fizyoterapist kadın, neden yirmi erkek ve sadece on dişi kurbağa siparişi verildiği konusunda bilgilendirilmek istedi; birçok su ve yaprakkurbağasında olduğu gibi bu kurbağa türünde de, erkek kurbağaların seslerinin daha yüksek çıktığı ve daha çok gürültü yaptıkları şeklindeki yanıtı yeterince inandırıcı buldu. Giriş belgelerinin eksik doldurulmuş olmasına karşın, gümrükteki görevli veteriner, kargo binasında kurbağa gürültüsü yüzünden insan sesiyle anlaşabilmek olanaksızlaştığı için, sandıkları hemen teslim etti. Dev kurbağalar küçük göle bırakılırken, köyedekilerin neredeyse tümü ve hana yeni sitelerden gelenler de toplanmıştı; kurbağaların kareli gövdeleri zehir yeşili renkteydi, kahverengi siğillerle doluydu. Soluk alıp verdikleri de açıkça görülüyordu ama sessiz duruyorlardı. O sırada, yapay adacığa toplanmış bulunan küçük kurbağalar vıraklamaya başladılar. İlk dev kurbağa derhal ses verdi, ötekiler de vıraklama korosuna katıldı. Küçük kurbağalar havaya sıçrayarak suya alladılar, etrafta sinsice dolaşan kediler, köyden yukarıya doğru koşup şatonun burçlarına tırmandılar, izleyicilerden birkaçı da geriye çekildi. Buldok, yenedünyadan gelen bu kurbağalara doğru havladı, ancak kurbağalar öyle büyük bir sabır gösterdi ki, köpek yorularak yenik düştü. Ve kurbağalar gece boyunca öyle vırakladılar ki, köy sakinlerinden bazıları gece uyuyamamaktan şikayetçi oldu. Kedilerin, şato gölüne artık hiç uğramadığı anlaşıldı. Ve küçük gölde, erkek kırmızı balıklar, dişilerinin peşinden görülmedik bir biçimde süzöldüler. Ancak sonraları, göldeki nilüferlerin üzerinde ve sazlıkların arasında hemen hemen hiç küçük kurbağa kalmadığı fark edildi. Yani, büyük kurbağalar küçük kurbağaları kovmuştu; dahası, büyük kurbağalar, küçük kurbağaların iribaşlarını -ve belki yetişkinlerini de- yiyordu. Bu yüzden, bir cumartesi öğleden sonra, kendiliğinden bir protesto gösterisi ortaya çıktı. Bir grup, üstünde "Yerli Kurbağaya Yer Açın!" yazılı bir pankart taşıdı. Bir başka grup ise asma köprüünün başında toplandı ve bildiri dağıttı: Yabancı kurbağaları ülkeye sokmak ve sırf bencilce nedenlerden ötürü bu kurbağalara yerleşim izni vermek kabul edilemezdi. Bu gruplardan bağımsız olarak, genç bir adam bu durumu sazlıklarda gitarıyla protesto ediyordu. Daha önce kilise gençlik kolunun etkinliklerinde sahneye çıkan bu adam, bir kanonun üzerine bir sivrisinek resmi çizmiş ve "Herkes kurbağalardan bahsediyor, kimse sivrisinekten söz etmiyor!" yazmıştı. Yerel ağızla. "Sivrisinek Olarak Yaşama Hakkı" adlı bir şarkı söyledi ve şarkının nakaratında, sineğin kanat

çırpışını, âşıkların kirpiklerini direştirmelerine benzetti. Ancak, yakın çevreden bir restoran sahibi, kurbağa sorununu bir Gastronomi Haftası düzenleyerek çözmeyi önerince, tüm protestocular ortak bir cephe oluşturdular. Bir İlgililer Toplantısında, dev kurbağaların köyün ortasındaki itfaiye gölünde de görüldükleri ve o yakınlardaki muhtarlık bürosunun telefonlarında artık sinyal sesi değil, sadece varaklama duyulduğu onaya çıktı. Kurbağalar, okul binasının arkasındaki biyotopa da yerleşmiş, vıraklamaları yüzünden, sınıflarda en yüksek sesle anlatılan dersler hile duyulamaz olmuştu. Kurtarıcı öneriyi getiren, yine bir öğretmendi. Toplantı sırasında eski bir gravür gösterdi, bu gravürde, bir zamanlar kilise kulesinin üstünde leyleklerin yuva yaptığı görülüyordu. Kiliseyi Yenileştirme Vakfından, kurbağa yiyen leylekler getirmek için kredi alınması kararlaştırıldı, bunlar göçmen leyleklerdi, ama bir zamanlar köyün yerlisiydiler. Beyaz uzun bacakları vardı, hem adım alabilir hem de gökte süzülebilirlerdi –gökyüzünü güzelleştireceklerdi. Halk dilinde leyleğe “uğurlu” deniyordu. Bir kilise meclisi üyesi, haçın yerini leyleğin alacağını söyleyerek buna karşı çıktı. Kilise kulesindeki haç ile horoz biçimli rüzgâr fırıldağının olduğu yerde bırakılmasına ve kilise sahninin çalısına, bir leyleğin yuva yapabileceği bir çıkıntı yapılmasına karar verildi; aynı çıkıntıdan, arlık işlemeyen tuğla fırınının bacası ile buluşma yeri işlevi gören değirmenin kulesine de yapılacaktı. Toplantı başkanı kapanış konuşmasını yapmak üzereyken, bir demiryolu bekçisi utana sıkıla söz aldı: Gelecekle vıraklama yerine laklak gürültüsüyle karşılaşılırsa ne olacaktı? Bunun üzerine, leylekleri yiyen hayvanlara ilişkin önerisi olanlara söz hakkı verildi. Ne var ki, bu konuşmalarda, leyleklerin hiç doğal düşmanı olmadığı ortaya çıktı. Ne denli çaresiz olursa da, toplantı iyimser bir havada dağıldı. Yurttaşlık bilgisi açısından çok önemli olan şatonun hatırası; şatoda bulunan kesici ve delici silahların, cellat satırının ve idam “kütüğünün, zindanların ve işkence aletlerinin anımsanması, zor durumda kalınca, insandan yararlanılabileceği kanısını uyandırdı.

HAYVAN DOLDURUCUDAKİ BAYKUŞ

Bu defa bir kuş üzerinde çalışan hayvan doldurucu, yardımcı araç olarak bir kanca kullanıyor; bu kancayla bacaklardaki sinirleri çıkartıyor. Çürüme sürecini geciktirmek ve geriye yalnızca iskeletin kalmasını engellemek için, henüz ölmüş olan hayvana, karın tüyelerinin altından mavi ispino şırınga ediyor. Günlük yaşamına, karanlığın çökmesiyle birlikte başlayan baykuş, şimdi bir çalışma lambasının ışık çemberi altında duruyor. Hayvan doldurucu, baykuşun boynuna, mide girişine ve anüsüne pamuk tıkıyor. Kuşun burun deliklerinden bir dikiş iğnesi geçiriyor ve sicimi düğümlüyor. Sonra, sırt üstü çevirdiği kuşun göğsüne bir çizgi çekiyor. Kahverengi ve siyah tonlarıyla geceye uyum sağlayan tüylerin ayırım noktasında, deri açıkta duruyor. Hayvan doldurucu, kuşun az çok belirgin olan göğüs kemiği boyunca uzun bir neşter darbesi vuruyor. Kesilen kenarlardaki tüylerin üstüne, kirlenmesinler diye patates unu serpiyor; bunu, yağların akmasını ve ayrılan etin yeniden yapışmasını önlemek amacıyla da kullanıyor. Bacaklardaki etleri boşaltmak için, alı baldırları, açık duran göğse doğru bastırıyor. Bir makasla, kuşun diz bağlarını kesiyor ve böylelikle alı baldırlar, soyulan derinin üstünde asılı kalıyor. Omurgaya tam teleklerin önünden, tüylerin uçlarını zedelemekten çıkararak, kuyruğu ayırıyor. Kanatların derisini de yüzdükten sonra, deriyi yavaşça ve düzenli bir biçimde kısa boynun üzerine doğru sıvıyor ve boyun derisini kafanın üstünden azar azar itiyor. Bunu yaparken, baykuşun, içteki daha duyarlı işitme kanallarını korumasına yarayan kulakçını yırtmamaya dikkat ediyor. Gözlerde de aynı özenle çalışıyor. Göz sıvısı boşalabilsin diye, gözün saydam tabakasını iris boyunca kesiyor; göz çukurunu pamukla temizledikten sonra kille dolduruyor. Bu işlemden sonra, kafa derisini gaga köküne dek sıvırıyor. Ardından, kafatasının içini boşaltıyor; beyni bir bütün olarak sökemediği için, bir ıspatula ile parça parça kazıyor. Kafatası boşluğunu, yoğrulabilir kil ile dolduruyor ve altçeneye de ince bir kil tabakası döküyor. Hayvan doldurucu, sonra baykuşun kafa ve boyun derisini yağlarından arındırıyor, buralara fırçayla bir tür arsenik çözeltisi sürüyor ve kafatasını da, olası bir böcek istilasına karşı ilaçlıyor. Sonra kafa derisini yeniden örtüyor ve tüylü kulakçınları, sanki bu devingen ses hunileri en küçük bir hışırtıyı bile algılamaya, bir farenin viyakladığı ya da çıtırtı yaptığı yeri saptamaya devam edeceklermiş gibi, doğrultuyor. Hayvan doldurucu, bu işlemin ardından kısa çengelli gagayı yüzün ortasına itiyor. Söktüğü et gövde, hayvan doldurucuya, hazırlayacağı yapay gövde için model oluşturuyor. Kalın bir tele tabaka tabaka elyaf sarıyor ve belirli yerleri sicimle daha iyi biçimlendiriyor. Sonra yapay gövdeyi, doğal gövdenin bıraktığı boşluğa bastırıyor. Kalın teli, altçenenin altından, henüz katılaşmamış kafatası kütesine itiyor. Hayvan doldurucu, yapay posttan, bacaklar ve kanatlar için teller uzattıktan ve kuyruk için de bir tel ekledikten sonra, doğal deriyi, gövdenin aslına uygun bir biçimde yapay postun üzerine geçiriyor. Yanaklar sarkık durduğu için, göz çukurlarından içeriye pamuk takviyesi

yapıyor. Kuşun kafasına, hiçbir zaman almadığı bir duruş veriyor. Baykuşun, kafasını, aşağıya doğru kıvrık gagası yukarı bakacak biçimde döndürmesi de gerekmiyor artık, ve şimdi kafanın, bakış yönlerini değiştiren gözleri izlemesine de gerek yok, çünkü gözler bu andan itibaren, artık tek bir yöne bakıyorlar. Hayvan doldurucu gözleri yerleştirmeden önce, renklerini Avrupa Kuşları Göz Kataloğundaki resimle karşılaştırıyor. Göz kürelerini özenle içeri sokuyor ve yerlerine oturduktan sonra, baykuşun yeniden öne bakan gözleri, yarı küreler gibi duruyor, ama artık her soluk alıp verişte genişleyip daralmıyorlar. Bundan sonra hayvan doldurucu, gözlerin ve gaganın çevresindeki tüyleri düzeltiyor, gözlere çelenklerini ve yüze penesini yeniden kazandırıyor; baykuş, peçeyi bakışlarıyla delmekten çok, peçenin ardına gizleniyor. Hayvan doldurucu şimdi de, iğneyi aşağıdan yukarıya doğru yürüterek ve her dikiş deliğinin tüylerle örtülebileceği bir biçimde dikmeye başlıyor. Sicimi düğümledikten sonra, tüylerin üstündeki patates ununu silkeleyip, şeritleri ve karışık çizgileri aşağıya doğru tarıyor. Gerçi baykuş şimdi yeniden oylum kazanıyor ama ancak, hayvan doldurucu kuyruktan ve kanatlardan çıkan tel uçlarını büküp sıkıştırınca dik durabiliyor. Hayvan doldurucu, kanat tüylerinin saçaklarını, sanki halâ kanat vuruş sesini emmeleri, uçuşu sessiz kılmaları gerekiyormuş gibi, özenle kuşun gövdesine bastırıyor. Son olarak bacaklardan sarkan tellere yöneliyor. Bu telleri bir dalın üstünde büküyor. Duvar boşluklarında ve ağaç oyuklarında yaşayan baykuş, artık doğal bir ayaklık üzerinde duracak. Hayvan doldurucu, baykuşun pusuda beklerken gizlenmesine yardımcı olan renk tonlarında budaklı bir dal seçip, üzerine yosunlar ve likenler yapıştırıyor. Tırnakları dala yerleştiriyor, oynak tırnağı arkaya döndürüyor ve her bir tırnağı iğneyle tutturuyor. İğneleri hayvan kuruyuncaya dek çıkartmıyor. Gaga, kuruma sırasında renk değiştirdiği için, suluboyayla boyanıyor, ek bir cila tabakası gagaya doğal parlaklığını yeniden kazandırıyor. Hayvan doldurucu, bir etikete, bu türün özelliklerinin ve çeşitli büyüklük verilerinin yanı sıra, baykuşun bir zamanlar gece uçuşlarına çıktığı kanatların açıklığını da yazıyor. Bilgelik kuşu, böyle doldurulmuş ve monte edilmiş olarak, bir okul sınıfının cam dolabında, insan kuşaklarından daha uzun yaşıyor.

ÇEKİRGE SALI

Nereden geldiklerine ilişkin yalnızca tahminler var; akın akın geldiklerinde ise tahminde bulunmak için zaman kalmıyor, iş işten geçmiş oluyor. Tek tek gelmiyorlar, gruplar halinde gelmiyorlar, sürüyle de gelmiyorlar; sürü sürü geliyorlar. Bir araya gelip yükseldiklerinde, daha yukarıdakileri gizleyen bulutlar oluşturuyorlar. Gövdeleri saman ve limon sarısı olmasına karşın, koyu renk bulutlar bunlar; saydam kanatların vuruşlarıyla ileri doğru devinen, titrek bulutlar. Ve bu bulutlar sessiz değil, vızıldıyor ve cıvıldıyorlar. Böylesi bulutlar oluşturanlar, dişi böceklerin yere bırakıp, üzerini köpük tabakasıyla örttüğü yumurtalardan çıkıyorlar. Yumurtadan çıktıktan sonra, solucanlar gibi güç bela öne süründüler, rahatça ilerleyebilmek için örtülerini atmaları gerekti. Kafileler oluşturdular, kafileler konvoylar oluşturdu ve konvoylar ortak bir yöne doğru, dağ bayır demeden her türlü engeli aşarak, kayıplara aldırış etmeden, dereleri geçerek yol aldı, önüne çıkan her şeyi silip süpürdü. Bu arada büyüüp deri değiştirdiler, boyları uzadı ve yeniden deri değiştirdiler, ilerledikçe büyüdüler ve büyüdükçe daha çok yediler. Kanatları çıkmaya başladı ve yemeyi bırakmadan mola verdiler; bir kez daha derileri soyuldu ve kan basıncıyla derilerini attılar, kabuklarını uzatıp kanatlarını gerdiler ve uçmayı denediler, dairesel uçuşlarla başladıkları yere döndüler. Ama sonra, sonunda birer çekirge olanlar, büyük göç için yola koyuldular. Bunun için bir yola da gerek duymuyor, kendi yollarını kendileri açıyorlardı ve geride bıraktıkları yollar, kilometrelerce uzundu. İşte böyle geliyorlardı, artık sürünmüyor, zıplıyorlardı ve sadece sıçramıyor, uçuyorlardı da, hem karada hem havada yol alıyorlardı. Rengini kararttıkları açık gökyüzünden geliyorlardı; dolu fırtınasından sonra, doludan artakalanları almak için geliyorlardı. Çayırlarda yetişen ve yetiştirilen ne varsa, meyve verecek, meyvesi olan ya da meyve vermiş ne varsa, dere tepe demeden silip süpürüyorlardı. Kıpır kıpır kaynayarak, çalılıarın ve ağaçların yapraklarını, tek bir yaprak kalmayınca dek yedikten sonra çıplak dalların ve budakların üzerine oturuyorlar, sıçrama kaslarının keskin yivlerini kanatlarının dişli kenarlarıyla ovuyor ve cıvılıyorlardı. Geride bıraktıkları çoraklığa bir ağıt yakıp, hâlâ yeşil olan her şeyi sevinçle karşılıyorlardı. Sonra büyük gözlerini bilinmeyen bir hedefe yönelterek yola koyuluyor ve tarladan tarlaya, bahçeden bahçeye yiyip bitirerek ilerliyorlar. Nadasa bırakılmış bir tarladan geçtiklerinde, bu tarla eskisinden de boş hale geliyor. Ve bir sonraki otağa yollanıyorlar, büyükbaş hayvanların arasından geçerek, onların arasında yemeye koyuluyorlar. Yollarına evler çıkınca, birçoğunu duvarlara çarpıp yere düşüyor, ötekiler evlerin üzerinden uçmayı sürdürüyor, bazıları da kapılardan ve pencerelerden, bunlar sürgülü ve kilitliyse aralıklardan ve deliklerden içeri dalıyor. Karşlarına bir depo çıktığında, yüklenmek üzere bekleyen portakalların ve incirlerin üzerine sökün ediyorlar. Ama sonra yine darıdan buğdaya, tüm tahıllara; sapların üstündekilere ve harmanda sapından ayrılıp değirmenlerde

yığılmış olanlara, hatta fırınlara ve evlere kadar gelmiş olanlara da yöneliyorlar. Çok geçmeden yine açık arazide yol alıyor, havada ve karada vızıldayarak ve cırıldayarak, karanın bittiği yere kadar gidiyorlar. Sahil bile, sanki kum taneleri kanatlanmış, sadece yosunlar ve likenler değil, kayalar bile zıplayacakmış gibi devinmeye başlıyor. Cırıltının gürültüsü, suyun uğultusunu, çalışma türküleri, rekabet cırlamaları ve sıçrama sesleriyle bastırıyor. Dişi hayvancıklar, iğneleriyle yerde delikler açıp, içlerine yumurtalarını, üzerlerine de köpük topakları bırakıyorlar. Sonra hepsi birden sıçramaya ve uçmaya başlıyor. Rüzgâr, en yukarıdan uçanları bir yöne, en aşağıdan uçanları bir başka yöne savuruyor ama sonra yine de aynı yükseklikte buluşuyor, rüzgâra karşı duramayan, ama rüzgarın da bir türlü dağıtamadığı yoğun kümeler oluşturuyorlar. Denizin üzerinden, kuşların çekirgeleri avladığı sahilin uzağından, önceden üzerinden başka sürüler geçmiş gibi dümdüz bir suyun üzerinden, içinde yiyebilecekleri hiçbir şeyin yetişmediği ve yeşilin sadece bir pırıltı olduğu dalgaların üzerinden uçuyorlar. Artık zıplayıp sıçramadan, sadece kanat çırparak, ilk çekirgeler yorgunluktan düşüp dalgalar tarafından yutulana dek savaşım veriyorlar. Ama sonra yığınlar halinde düşmeye başlıyorlar: Felç olmuş kanatlardan bir yağmur. Küme küme ve hep birlikte boğulan hayvanlar, sıçrayıcı bacakları ve kanatlarıyla birbirlerine kenetleniyorlar, duyargaları bile birbirine geçiyor ve boğulanlar bir tür sal örüyorlar. Daha sonra düşenler, bu salın üstünde şaklıyor. Birçoğu, çarpmanın etkisiyle savruluyor, bazıları suya sıçrıyor ve salı genişletiyor. Ama bir o kadarı da salın üstünde kalıyor, sürünerek doğruluyor, hâlâ soluk alanlara tutunuyor, iyice sıkışıp birbirlerini korumaya alıyorlar. Hepsi, ayaklarının altındaki ölümlere kenetlenip, ölümler gibi, başları eğik, suskun duruyorlar. Sal, kendini bırakarak, onları geldikleri yöne sürmekten hoşlanan rüzgâr nereye sürüklerse oraya giderek direnmiyor. Sahili duyumsadıkları anda, birbirlerinden çözülüp sıçramaya ve uçmaya başlıyor ve ölümler salını suya bırakıyorlar. Konduklarında ilk önce köpükle işaretlenmiş deliklerin oluşturduğu beyaz noktaları algılıyorlar. Bunların ardında, gövdeleri gibi sarı ve solgun bir arazi uzanıyor. Çoraklıktan gelenler, her yabancı yeri, bir zamanlar yola koyuldukları o çıplak vatanlarına dönüştürüyorlar.

KIŞLAKTAKİ FİL

Ayağından bir zincire bağlanmış, zincir bir direğe kaynaklanmış, direk zemine betonlanmış. Başını eğik tutuyor. Küçük gözleri, çıkıntılarının arasından bakıyor; gözlerinin üstünde, gençlik döneminden kalma tüycükler. Başını kaldırdığında, karşı duvardaki üst pencereye dek uzanan küflü su lekesini algılamıyor; pencerenin buzlu camı, dışarıda kar yağmadığı zaman da beyaz. Ve fil başını giriş kapısına çevirdiğinde, yangın dolabının üzerine yapıştırılmış sirk afişini de algılamıyor; afişte tek tekerlekli bir bisikletin üzerinde durup pençesinde bir güneş şemsiyesi tutan, Tirol şapkalı bir ayı var. Giriş kapısının öbür yanına bir zürafa bağlanmış. Zürafa çatının, o benekli gövdesiyle dimdik ayakta durabileceği kadar yükseltilmiş havalandırma oluğunun önünde dikilmiyor; duvara gen çekilmiş ve eğimli çatıdaki, kafasını ancak çıkarabildiği bir delikten otlanmaya devam ediyor. Bunu yaparken, sadece dört bacadan ve uzun bir boyundan ibaret görünüyor. Fil ablak yüzüyle önüne bakıyor. Derimsi kulak kepçelerini sallıyor. Bu sırada kulaklarının dev kökleri ortaya çıkıyor; kulaklarını buruşuk derisinde şaklatıyor, dalgalandırarak kaldırıyor ve bir kez daha ense köküne çarpıyor. Küçük fil çapraz durup hortum parmağıyla büyük filin, yoğun dikensi kılları hiç kıpırdamayan kuyruğundan tutuyor. Büyük fil orada, sütun bacaklarının üstünde, en fazla kiloyla dünyaya gelen türün bir üyesi olarak, yer işgal etmekten başka bir şey yapmayarak tüm ağırlığıyla duruyor. Ayağını kaldırarak nasır bağlamış tabanını öne uzatıyor, göğsündeki iki meme ucu görülüyor. Ayağıyla yere vuruyor, çimentonun dayanıklılığını sınıyor; yeri tıklatıyor, yerden yankı gelmiyor, sonra ses çıkarmadan duruyor. Bir an için, ısıtma mazgalından gelen hava akımının sesi duyuluyor. Fil hortumunu kaldırıyor, havayı yokluyor ve hortumunu, sanki tüm ağırlığıyla ona asılmak istermişçesine, bir kanca gibi büküyor. Ayağını yeniden kaldırıyor ve sanki daracık, ancak kendi etrafında dönebildiği bir podyuma çıkan basamağa adım atıyor. Ayağıyla bir yay çiziyor, ayağını döndürmeyi sürdürerek yavaş yavaş cangılın içinde bir geçitte yol alıyor, ağaçlıktan su başına gidiyor; sanki arkasındaki duvarda halatlar değil de sarmaşık ağaçlar varmış, sanki saz demeti yığının üzerindeki kuşları ürkütüyormuş gibi. Ancak, ayağını yere baslığında, dalları ve çalılıkları değil, saman saplarını çitirdatıyor ve zinciri samanların arasında şingirdiyor. Neon lambalarının ışığı derisini daha da mavileştiriyor. Alnının altındaki, kimi zaman parıltılı bir alınlık taşıdığı çukur gölgeleniyor. Yavru fil de eşiniyor ve yere nasıl basılacağını büyüğüne bakarak öğreniyor; büyüğünün kuyruğunu bırakıp kafasını onun karnına sürtüyor, sonra büyük filin altından, yeşil yapraklı bir dal yığınınına bakıyor. Büyük fil sakin duruyor. Yavru fil diz çöküyor, bir parça öne kayıyor ve yana dönüyor. O zaman büyük fil hortumunu yeniden uzatıyor. Hortumunun ucunu yukarı çeviriyor, bir huni biçimine sokuyor ve trompet gibi ötmeye hazırlanıyor; ancak ses çıkarmıyor. Çıkarmak istediği ses, hortumuyla birlikte aşağıya düşüyor ve sallanarak

tükeniyor. Sonra fil, sanki sadece kendisinin gördüğü bir şeyden kaçır gibi, yana doğru bir adım atıyor; ayağını yerden kaldırır kaldırmaz yeniden basıyor ve öteki ayağıyla ters yöne bir adım atıyor. Bu adımları yineliyor ve adımlar her defasında daha yükseğe çıkıp birbirlerini daha hızlı izliyor. Bu bir sağa bir sola salınışı, sarkık derisini titreştiriyor ve gövdesinin ön kısmı salınmaya başlıyor. Artık yalnızca arka bacaklarıyla yere basan ve böylece ön bacaklarında birikmiş olan kanı pompalayarak, cüsseli iri gövdesine, kısa boynuna gönderiyor. Kıvrılmış hortumu da onunla birlikte salınıyor, başı da salınmaya katılıyor ve kulak kepçeleri yalpalanıyor. Duvardaki kırılmış ve dağılmış gölgeler devinimi yineliyor. Büyük fil bacaklarını bir o yana bir bu yana devindirmeyi sürdürürken, küçük fil bir an için başını kaldırıyor. Zincir yere sürünüp samanların içinde hışırdıyor; tiz bir sesle direğe ve boğuk bir sesle filin ayağına çarpıyor, gerildiğinde takırdıyor, halkaları birbirlerine sürtündüğünde şakırdıyor. Fili dans etmek zorunda bırakan zincir, aynı zamanda ona, dansı için gereken müziği, takır tukur bir ritmi de sunuyor.

EV DEN ATILAN KIRPI

Rampada dikenli bir top. Tekerleklerin koyu izi açıkça belli, caddenin ortasına doğru bir dönüş ve kenara doğru keskin bir eğri, kırmızımsı kahverengi bir su birikintisinin içinde, birbirine yapışık dikenlerin altında ezilmiş bir et parçası. İlerisinde, caddenin kenarında bir otomobil duruyor. Otomobilden ilk önce bir kız çocuğu iniyor, kaza yerine koşuyor ve rampadaki dikenli yumağı buluyor. Büyükanne, çocuğun ardından bağıarak, kirpiyi bırakmasını, böyle bir hayvandan ne bulaşabileceğinin asla bilinemeyeceğini söylüyor. Anne, çömelip ön lastikleri kontrol eden babadan, hiç olmazsa hayvanı caddeden kaldırmasını istiyor; baba, asfalta yapışık kütleyi, ayakkabısıyla bir kilometre taşına doğru sürüyor. Kız çocuğu dikenli başını öne uzatan küçük kirpiyi elindeki küçük bir dalla okşuyor; hayvanı yanına almak istiyor. Bir de bu eksikti. Ama anne, bahaya, dişi kirpiyi ezdiğini söylüyor, baba köpürüyor: Kadın kendilerine bir şey olmadığına dua etsin. Kız, hiçbir şeye hakkı olmadığından yakınıyor. Büyükanne, belki ileride küçük bir kedisi olacağını söyleyerek kızı avutuyor. Ama anne başını sallıyor: Kira sözleşmesinde, ev hayvanlarını barındıramayacakları yazılı. Kirpi bir ev hayvanı değil ki, hem sadece büyüyene kadar. Anne, birileri gelmeden yola devam etmek daha doğru olmaz mı, diye soruyor. Kirpi dikenlerini dikti ve küçük kız bunları parmak uçlarıyla okşuyor. Eğer, hayvana göz kulak olmaya söz verirse? Büyükanne, arabadan piknik örtüsünü alıyor, kirpiyi önünün üstüne itip sarıyor ve paketi bagaja koyuyorlar. Baba, ertesi gün hayvan hastanesine telefon etme sözü veriyor. Ama ertesi gün kirpi köşesinde değil. Banyoya, duş perdesinin arkasına sürünmüş ve baba çıplak ayaklarıyla üstüne basacaktı neredeyse. Yine de baba, hayvan hastanesine telefon etmeye hazır. Hayvan hastanesindeki adam, bunun kahverengi göğüslü bir kirpi olup olmadığını öğrenmek istiyor, ama kirpinin göğsü gri; sonra, hastanedeki adam kirpinin ağırlığını öğrenmek istiyor, kış uykusu açısından. Küçük kız hayvanı düzenli olarak tartmaya söz veriyor, ama bunu yapmadan önce mutfak terazisinin üstüne bir kâğıt sermesi gerekecek. Baba telefonu kapadıktan sonra, şimdi ne yapacağını anladığını, ama bir şey söylemesi için henüz erken olduğunu belirtiyor. Kirpilerin, inek sütünü hazmedemediklerini öğrendiği için, küçük tası hayvanın önünden çekiyor. Küçük kız hayvanın hiçbir şey içmediğinden yakınıyor, hayvanı ters çevirip kız mı oğlan mı olduğuna bakmak istiyor; ama büyükanne. bir kirpide bunun böyle anlaşılamayacağını söylüyor. Büyükanne okuldan sonra küçük kızla önce bir hayvan mağazasına. sonra da büyük bir marketin hayvan malzemeleri reyonuna gidiyor. Bir kedi biberonu değil de, aynı işi gören bir pipet satın alıyorlar Pipeti kirpiye vermelerinden önce. büyükanne kayak eldivenlerini getiriyor; pipetin lastiğini kirpinin ağızına sokup, emmeye başlamasını beklemeleri gerekiyor. Baba akşam buzdolabından birasını alırken. unböceği larvası kutusunu görüp kokladığında öfkeleniyor. Büyükanne, emekli aylığıyla istediğini yapabileceğini söylüyor. anne bedavaya aldığı sandığı

gösteriyor; sandığa yalnızca bir delik açılması lazım. Baba, yuvayı çocuk odasına getirdiğinde, kız çocuğu, babanın parmağına diken batmasında kirpinin bir suçu olmadığını söyleyerek hayvanı savunuyor. Baba her koşulda, merdiven boşluğu kirpi koktuğu için komşulardan şikâyet gelmesini istemiyor. Bunun üzerine, oda spreyi sıkıyorlar ve evin içi kirpi değil, çam kokuyor. Anne, kirpinin, halıların bulunduğu odaya girmemesi gerektiği, onun arkasından ikide bir temizlik yapamayacağı uyarısında bulunuyor. Oysa kirpinin ishali çoktandır kesilmişti. Büyükanne ile kız çocuğu, kirpilerin pire de barındırdıklarını söylememeyi kararlaştırıyorlar. Misafirliğe gelen bir teyze, kirpilerin inek sağdıklarını söylüyor, ama bu durum babayı ilgilendirmiyor, çünkü bir ahırları yok. Teyze, kirpilerin fare yediklerini de biliyor, bu da anneyi kızdırıyor, çünkü evlerinde fare yok. Ama bir gün, yerde kirpinin döktüğü dikenleri bulduklarında hepsi birden dehşete kapılıyorlar. Baba yine hayvan hastanesine telefon ediyor ve kirpilerin de “tüy döktüğünü” öğreniyor. Kız çocuğu, okul arkadaşlarına, bıyıklarına hafifçe dokunulduğunda, hayvanın nasıl tortop olduğunu gösteriyor ve her çocuk bunu bir kez denediğinden, bütün bir öğleden sonra, hayvanla tortop olmaca oynamakla geçiyor. Kirpinin artık dişleri çıktığı için, yulaf ezmesi lapasının içinde et parçaları ve kedi bisküvisi kırıkları da yemeye başlıyor. Ancak baba, öğretmen bunu bin defa önermiş olsa bile, eve salyangoz sokulmasını yasakladı. Babayı, kirpinin köpük bırakması da endişelendiriyor. Kirpi, bir terliği kemiriyor ve beyaz tükürüğünü sırtına sürüyor. Baba bir kez daha rezil olmak istemediği için, bu defa hayvan hastanesine anne telefon ediyor; kirpilerin kendilerini tükürüklemeleri normalmiş, bükülmelerinin ise özel bir anlamı yokmuş; hepsi kirpiye bakıp bunun neresinin iyi olduğunu soruyorlar. Bir gün kirpi radyatörün arkasına saklanıp oradan çıkarılamayınca, büyükanne, kendisine romatizma ağrıları için hediye edilmiş olan elektrikli yastığı getiriyor. Ama sonra kirpi tortop oluyor ve dikenlerini iki yana yatırıyor. Baba, bunun ilkbahara dek süren kış uykusu olduğunu biliyor. İlkbaharın ne zaman, takvimde yazılan tarihte mi, yoksa ancak cemreler düştükten sonra mı başladığını tartışıyorlar. Büyükanne Noel’de çam ağacının ayaklığını getirdiğinde, hepsinin aklına kirpi geliyor ve hayvanın, çocuk odasının köşesinde, yuvasının, kâğıt sepetinin arkasında, çok yer işgal etmediği yerde uyumasına karar veriyorlar. Bir gece, kız çocuğu bir düşme sesiyle uykusundan uyanıyor. Kirpi sandalyeye çıkmış ve oradan aşağıya düşmüş. Yeri kokluyor, arka bacaklarıyla eşeleniyor ve sallanıyor. Onu bir kez daha iyice doyurmaya karar veriyorlar. Sonra bir pazar sabahı, kirpiyi evden atmak için yola koyuluyorlar; baba bu “evden atma” deyimini hayvan hastanesinden öğrendiğini itiraf edinceye dek, hepsi şaşkınlık içindeydiler. Kirpiyi nereden almış olduklarını artık tam olarak anımsamıyorlar, ama o kadar tam olması da gerekmiyor. Küçük kız kirpiyi rampaya koyuyor ve büyükanne kirpinin yanına, üzerinde unböceği larvası bulunan bir kâğıt peçete bırakıyor. Kirpi ilk önce sakin duruyor. O zaman baba, annenin kulağına, böyle bir biberon kirpisinin insanlara alıştığını ve bundan sonra öteki hayvanlar tarafından benimsenmeyeceğini artık söyleyebileceğini fısıldıyor. Küçük kız hayvana doğru eğiliyor. Baba biraz daha yüksek sesle, bu kirpinin, türünün sürdürülmesi açısından işe yaramaz olduğunu söylüyor. O sırada kirpi yürümeye başlıyor. O, tek başına, bu yokuştan aşağıya, özgürlüğe doğru kayıyor; başını göğsüne doğru çekip takla atıyor ve taklanın etkisini,

türüne özgü, dikilmiş ense ve sırt dikenleriyle savuşturuyor.

GÖZLERİNİ AÇAN TİMSAH

Suyun üzerinde önce yalnızca gözler, kapalı. Gözetlemek ve araştırmak yok. Uzun ağızda koyu renkli bir parlaltı var, ucundaki burun delikleri dışarıya doğru çıkmış; çıkıntılı kenarları olan iki yarım. Bir kuş, alnın üstüne, iki göz tümseğinin arasına konuyor. Gözler kapalı kalıyor. Kuş, tedirgin bir biçimde boynuzsu tabakaları gagalıyor ve uçmadan önce boyna doğru dönüyor. Timsah kıpırtısız. Üstçenesi su seviyesinde, seyrek dişler aşağı sarkıyor. Suda eğik duran gövdenin duruşunu hafif ayak vuruşlarıyla koruduğunu açığa vuran bir dalgalanma yok. Pırıltılı, titrek bir dinginlik. Işık hayvanın gölgesinde donup kalıyor. Şakak boşluklarının yanında kapalı gözler ve gözlerin içinde dar bir aralık. O sırada timsah yerinden yükseliyor ve kuyruğunu kaldırıyor. Kuyruk hız alıyor, çıkıntılarının oluşturduğu testereyle havayı doğruyor, aşağı iniyor. Kırbaç gibi şaklayarak suyu kesiyor, su iki yana sıçrıyor; parça parça bir gökkuşağı, kuyruğun köpüren bir burgaçta suyun altına girdiği yerde dağılarak kendi üzerine düşüyor ve şaklıyor. Kabaran dalgaların üstünde bir portakal kabuğu sallanıyor ve parçalanmış çiçekler de ona eşlik ediyorlar. Dalgalar duvarlara çarpıyor, yalnızca bir tanesi sürüngenler evine açılan geçidin kapağı altında yitiyor. Timsah biraz daha yukarı kayıyor. Bir an için kısa ön ayakları üzerinde duruyor, sürüngen gövdesini paytak paytak arkasından sürüklüyor ve sessiz bir gürültüyle yüzükoyun düşüyor. Timsah, başını yapay bir kumsala kadar alçak teraslar halinde yükselen, aşınmış kayalığa yaslıyor. Yayvan ağız zeminde; dudaksız çeneleri arasında karşılıklı duran sivri dişler, kulakların arkasına kadar uzanan bir ağız. Kısa boynu ise omuzlarının oluşturduğu bronz yeşili takımadada sona eriyor. Timsah öylece, hiç kıpırdamamış gibi duruyor, oysa suyun altında bir hareketlenme oldu ve bitti bile. Kaya, parlak güneşten aldığı sıcaklığı yayıyor. Başın çevresinde biriken sular, tırtıllar oluşturarak yavaş yavaş kuruyor. Yumuşak, belirsiz hatlarıyla bir gölge, kıpırtısız, pusuda duruyor ve aylaklık ediyor. Gözler hafifçe aralık, ama hâlâ kapalı. Dikdörtgen biçimli levhalardan ve pullardan sular damlıyor. Zırh parıldıyor; köklerine kadar yarık olan ayak parmakları arasında birkaç damla su. Bir esinti, burnunun önünde duran bir kâğıt parçasını kıpırtıyor ve bir kuş tüyü uçuşuyor. O sırada açıklık birazcık daha genişliyor. Timsah gözlerini açmaya başlıyor. Gözleri, suyunu sınırlandıran duvara çevrili. Duvarın sona erdiği yer yosun tutmuş, siyahımsı balçık kütleleri birikmiş. Gözkapakları yavaşça açılıyor. Ağır ağır ve kayıtsız bir kararlılıkla. Bakışları dikkatle yukarıya, duvarda betonun, direnç gösteremediği dişlerce ısırılmış gibi ufalandığı yere kadar uzanıyor. Gözkapakları ne kadar açılırsa, duvar da o kadar yükseliyor ve duvar ne kadar yükselirse, o kadar ulaşılmaz oluyor. Yukarıda, korkuluktan aşağıya iki küçük kol sarkıyor, uçlarında narin küçük parmaklar. Eğilen bir bukledi kafa ve kafanın altında, üzerinde küçük bir kolyenin sallandığı beyaz bir boynun belirtisi. Buklelerin üzerinde daha büyük bir el, parmakları daha güçlü, ama salt kemikli de değil;

yumuşak bir avuç içi, saat taşıyan kıvrak bir bilek, ardında pürüzsüz esmer bir ten, iki yara izi taşıyan daha sıkı kollar ve açıkta duran bir dirsek. Derinin altında kaslar ve kirişler geriliyor, dolgun üst kolun yukarısında, bildik yuvarlaklıkla bir omuz. Bir gömlek, göğsü örtüyor, yakanın üstünde kıllı deri, çenenin etrafında kabarcıklar, yumuşak yanaklar, dolgun dudaklar ve yastıklı bir burun. Ve burnun üzerinde, timsahın gözleri gibi açık duran gözler. Timsah, gözü açık, üstçenesini kaldırıyor. Ağzı ardına kadar açık. Ağız boşluğunun zemininde kısa, yassı bir dil. Dişleri cam koniler biçiminde, keskin ve sert kenarlı; her biri bir oyuğa çakılı ve hafifçe arkaya, karanlık gırtlığa doğru kıvrık. Ancak timsah uzun ağzını, el sallayan, el kol işaretleri yapan ve suya, çamaşır yıkamak, hayvanları suvarmak ya da karşı kıyıya geçirmek, ya da kendileri karşı kıyıya geçmek için gelmiş gibi davranmayan ziyaretçilere yöneltmiyor. Timsah ardına kadar açık ağzını sürüngenler evinin bacasına doğru uzatıyor. Esneyen ve esnemekten dolayı artık hiç kapanmayan, beklentisiz bir ağız. Gözlerde hala pembemsi ve yanık ten, zincir, saat ve yüzük gibi sindirilemez şeyler, sonradan artık çıkarılması gereken tüyler ve kumaşla sınırlanmış ve örtülmüş kaslar, ısırarak ve parça parça koparmak için çıplak et. Timsahın deniz yeşili gözbebekleri büyümüş. Gözleri öyle bir açılmış ki, tüm yüksekliğiyle duvar, iki ziyaretçi ve “Yiyecek atmak yasaktır” levhası bu gözlerle sığabiliyor. Gözkapakları yavaş yavaş birbirlerine yaklaşmaya başlıyor. Ve duvar küçülüyor. Gözkapakları kapanınca, sadece küçük bir aralık kalıyor. Timsah, gözünü açtığı anda gördüklerinin tümünü dışarıda bırakarak, bakışını yaşlanmayan pulların ve levhaların altında, kemikten bir uyuklama içinde geri çekiyor.

TEZGÂHTAKİ LANGUST

Çapraz yerleştirilmiş beş çatal bıçak; naylon kaplanmış tahtanın altına doğru lifli bir kenevir sicimi sarkıyor; sicim langustun kabuğuna bağlanmış ve orada iki göğüs halkasının arasında, bir yarığa kaydırılmış; hayvanın etli kaslarının bulunduğu arka kısmı diklemesine duruyor. Tezgâhın zemini, siyaha kaçan koyu mavi rengiyle, denizin derinliklerini anırtıyor; yakamozlanan donuk noktalarıyla, boyanmış bir ayna. Kabukları parlayıncaya dek fırçalanmış, bir kap dolusu kum midyesi. titreşen neon ışığını yansıtıyor. Bir başka kaba salyangozlar boca edilmiş, kabukları kısmen kırılmış, bazıları başparmak tırnağından bile küçük. Mürekkepbalıklarının kullanılan kısımları bir yıldızçiçeğine dönüştürülmüş; merkezdeki kırmızı bir domatesten çevreye, temizlenerek beyazlatılmış kıkırdaksız keseler yayılıyor, aralarında buruşuk zeytinler. Bir tepside küçük kerevitler, üzerine gözler serpiştirilmiş bir duyargalar ve bacaklar yığını. İrice olanları hizaya sokulmuş; kıvrılmışlar, öndekilerden her biri, arkasındakinin duruşunu belirliyor, saydam kabuklarının altından pembemsi iç organları pırıldıyor. Pavuryalar kereviz dallarıyla korunmuş, üst üste yığılmışlar, piramit şeklinde bir dev örümcekler takımı, tüylü yürüme bacakları uzanıp aşağı sarkmış. Duvara yaslanmış, yalnız başına bir pavurya; yürüme takımları koparılmadığı halde, kıskaçlarıyla ilerlemeyi deniyor sanki, kıskaçlarından biri kırılacak kadar açılmış. Cam bir tabla üzerinde ıstakozlar; alçak bir maydanoz ormanı içinde bir konvoy oluşturuyorlar, sanki geceleri, yumuşakçalar olarak yaptıkları gezintilerin birinden, barındıkları oyuklara geri dönüyorlarmış da, ışıktan şaşkına dönüp öylece kalakalmışlar. Bir tepside kabuklu hayvanlardan ayrı duran bir levrek; porsiyonlara nasıl ayrılacağı şimdiden, derisinin üstüne çizik atılarak işaretlenmiş, pişirilirken artık kullanamayacağı yüzgeçleri limon dilimleriyle kapatılmış. Onun yanında, koyu renkli büyük bir dilbalığı, yanardöner korunaklı yanı gizlenmiş; normalde aşağı dönük olan yumuşak yüzeyi yukarı bakıyor; bir soğan halkasına kıştırılmış açık bir ağız. Yüzgeçlerin ve duyargaların, kıskaçların ve kabukların, tepsilerin ve kapların üzerinde langust, ipine bağlı duruyor. Zırhının törpülenmiş levhaları iç içe geçmiş, kafası göğsüne düşmüş. Bacakları devinime geçiyor, bol eklemli ayaklarının her biri kendi başına sallanıyor. Langust, hafif bir girdapla dönüyor. Sırtında, siğillerden ve çıkıntılardan oluşan bir kabuk, sanki açıkta kalmış da paslanmış gibi, kahverengiye çalan kırmızı bir zırh. Sonra langust yeniden, dikensi çıkıntılarla çevrili açık renk karnını gösteriyor ve gövdesinin elli arka kesimini caddeye doğru uzatıyor. Çekik gözleri kıpırtısız, asılı duran gövdesiyle kürek çeker gibi kıpırdayan bacaklarıyla hiçbir ilintileri yok; çıkarılıp da başka bir yere ilıştırilebileceklermiş gibi duran, yakut kırmızısı topluiğne başları. Bu sırada iki anteni titremeye başlıyor; onları titreten bir esinti değil, seğirme olmayan bir seğirme. Langust, çene bacaklarını kaldırıyor; gövdesi uzunluğunda ince çubuklar. Bu bacaklardan biri rastgele bir yönü gösteriyor. Öbürü ise vitrine

yönelip cama dayanıyor. Mönü tabelasının yapışkan bir bantla tutturulduğu yerde, tarihin ve altındaki günün spesiyalitelerinin yanında: Ev usulü sosisli fasulye, fırında süt domuzu ve kuzu mantarı sosunda fileto ile sebze demeli. Çubuk bacak, yemeklerin üzerinden, Madeira galantinli yumurtanın, püre çorbasının ve karışık salatanın üzerinden. balıklar ile “deniz ürünlerinin” üzerinden kayıyor. Kereviz, doğal ya da ızgara; beyaz şarapla pişirilmiş ya da safranlı pilav üzerinde açık olarak sunulan kara midye. Langust, tıpkı defne ve kırmızı biber salamurasına yatırılmış, bademle birlikte servis edilen balık gibi, vitrinde gözükmeyen alabalıkta duraklamış görünüyor. Bacağı, kabukları yavaşça açılan ve içindekiler, alınıp küçük küçük doğrandıktan ve baharatlandıktan sonra yeniden kabuklarının içine doldurulan, böylece zırhları kendi etlerine kap olan yengeçlere doğru kayıyor. Mürekkepbalıkları, ekmeğin hamurunda ve buğulanmış keselerinin içine tonbalığı ile karışık duyurga kıyması doldurulmuş olarak servis ediliyor. Sonra bacak cama çarpıyor. boğuk bir vuruş; kayıyor, toparlanıyor ve langusta doğru bir parça uzanıyor: Pişirilmiş ya da ızgara, yanında sade ya da sarımsaklı mayonez, siyah tereyağında ya da çağanöz sosu içinde. Bacak güç bela kıpırıyor ve ıstakozlarda duraklıyor: Ilık ya da doğrudan ızgaranın üstünden, çeşitli garnitürlerle. Sonra bacak, fiyatların, kilo başına yazılı olmadığı “et” bölümüne düşüyor. Biber kabuklu bonfileler ve pirzolarlar, sote ve buğulama etler, kırmızı şarapla terbiye edilmiş ciğer ve Porto şarabında terbiye edilmiş böbrek, kuzu şiş, tavşan güveç ve nohutlu dana paçası. Bacak, kayıtsızca tatlıların önünden geçiyor, karamelalı pudingi, çikolatalı turtayı, meyve salatasını ve peynir tatlısını yukarıda bırakıyor. Yukarıdaki fiyatlara garsoniye ve vergilerin dahil olduğunu belirten notta, gecikmiş bir mola veriyor. Çubuk bacak, bir köşesinde bir buz parçasının eridiği, deniz dibinin boyanmış mavisini üzerinden miskin miskin sarkıyor. O sırada, arka planda beyaz kasketli bir adam görünüyor. Adam vitrine bakıyor, bir ıstakozu, sanki sıradan çıkmış gibi düzeltiyor, boynuna bağladığı peçeteyi söküyor ve hemen uzaklaşıyor. Langustun kürek çeken bacakları neredeyse tamamen hareketsiz kalıyor, kendisi de kabuğuna çekiliyor. Ama sonra çene bacaklarından birini yeniden kaldırıyor. Bacağı dosdoğru, üzerinde çapraz yerleştirilmiş beş çatal bıçak bulunan masaya yöneliyor ve cama doğru meyilleniyor. langust, tek bir uzun hamleyle mönü tabelasındaki isimlerin üzerinden mi geçiyor, müşteriye kendisi yerine alabileceği nefis yiyecekleri mi tek tek gösteriyor, yoksa tavsiye etmek için, kendi adının yazılı olduğu satırı mı arıyor, orası belli değil.

TÜYLÜ VE KANATLI HAYVANLARLA NATÜRMORT

Resmin alt üçte birinin sol kenarında oval bir seramik çanak, süt rengi bulutlarla silik bir alacakaranlık. Çanakta elmalar cilalı, adeta camsı bir kırmızı, meyvelerin arasında ise, bütünleyici yeşil renk; buruşuk kabuklu, sapının ucunda, açıkça vurgulanmış olan tek bir yaprak. İnce çizgilerle çizilmiş. Asma yaprakları, taneleri olası şarapla dolu üzümü çevreliyor. Dar masa örtüsü yerinden kaymış, kat yerleri düzensiz. Keten örtünün bir yerinde koyu bir leke var, işlenmiş kenarsuyunda pek belli olmuyor. Bir tavşan, yere atılmış, sırt üstü, hafif yana dönmüş, kıvranıyor gibi. Kıvrılırken kaskatı kesilmiş gibi görünen gövdesi boylu boyunca uzanmış. Arka ayakları çaprazlanmış ve ucundan ip sallanan bir taşıma sırgına bağlanmış. Tavşan, beyazımsı karnını öne uzatıyor, baldırları arasındaki tüyler, sırt kürküyle renk karşıtlığı oluşturuyor; sıcak kahverengi, etinin henüz soğumadığı tahminine yol açıyor. Tavşanın başı konsolun kenarından sarkıyor. Kulakları açık duruyor ve aşağıda, çerçevenin alçı süslemesiyle kesilen zemini gösteriyorlar. Burun delikleri de epeyce açık; artık gereksinmedikleri havayı kokluyorlar. Resmin en ön planında can vermiş tavşanın ağız. Tavşanın yanında bir sülün. Dar kuyruğunun dümen tüyleri masanın kenarından boşluğa uzanmış; bir bacağı mahmuzlarıyla ketene çengellenmiş. Bronz yeşili tüylerde metalik bir parıltı. Bir kanat gövdeye bastırılmış, öteki sergileniyor gibi açılmış, iç yüzeyinde tüy sapları yumuşak çizgilerle resmedilmiş, tüylerin donuk alacalı bulacalılığı, her biri aşağıya doğru solarak dökülen beneklerle belirtilmiş. Sülünün önünde, birisi yolmaya başlamış ve bırakmış gibi birkaç tüy. Mavimsi boynunda boğaza dek uzanan koyu renk bir yara izi, deri açılmış ve et koparılmış, etrafındaki ince tüylerin rengi atmış. Boyun, istemsizce kapılmış bir heyecanla geriye bükülmüş ve baş yukarı kalkmış. Gagada bir tutam ot, kekik dalları açıkça belli oluyor. Çene topları büzüşmüş, üstlerinde sönük kırmızı gözler. Bakışın donukluğu, boş bir çanağın ışıldayan cilasının yanında daha da donuk duruyor. Çanağın zeminine bir girland işlenmiş; içinden bir çatlak geçen bir portakal hevengi. Yıldız da çatlamış. Çanağın yanında bir av borusu, ağız kısmının sarı rengi soğuk bir sevinci yansıtıyor. Tek başına, sağ alt köşeye iştirilmiş, ahşabın damarları üstünde yeşil sarı bir kavun. Uzunlamasına çizgilerinin gölgeleri, yuvarlak meyveye benekli oylumunu kazandırıyor. Birkaç sonbahar yaprağı, oraya buraya saçılmış, bir rüzgâr değil, bir el tarafından; daha tam kurumamışlar, ufalanan kenarlarının üzerine basılmış, ağsı damarları tek yaprağı hâlâ ayakta tutuyor. Resmin bu bölümünde, aranjman olarak, pembe kurdeleyle bağlanmış bir kuşkonmaz demeti var. Demet kalay bir güğüme yaslanmış; güğümün kabarık kısmının yeşil pası, *sfumato* tekniğiyle boyanmış arka planda yitiyor. Beyaz kuşkonmaz çubukları uçlarda eflatuna dönüşüyor. Uçları yukarıya dönük ve tavşanın bağlanmış ayakları, sülünün yukarı kalkmış boynu ve neredeyse çıplak olan yüzü, resme derinlik kazandırıyor. Yiyeceklerin ve hayvanların üstünde bir şahin;

yırtıcı kuş, taşıma sırtığını tırnaklarında bir av gibi sıkıca tutuyor. Yuvarlak daldan, üst yüzeyi tırmalanmış olan muflonlu bir eldivene bağlanmış bir zincir sarkıyor. Çürük kahverenginin içinde, dikilmiş derinin kaba delikleri. Eldivenin yanında siyah, gaga hizasında bir açıklık bulunan, şahin başlığı; başlığın üzerinde bir sorguç, sadece o noktadaki hava akımının etkisiyle kıpırdıyor. Bir ucu kırık ve kıymıklı olan taşıma sırtığı, resimdeki tek yatay nesne ve üst üçte ikisini av kuşuna bırakarak, kompozisyonu ikiye ayırma işlevi görüyor. Şahin, pusuda bekliyor, resmin alt kısmında kıpırdayan canlı bir şey olup olmadığını kontrol ediyor, küçük başı neredeyse ayaklarının üzerine kadar inmiş. Pençelerinin solgun sarı derisi, göz kenarlarının koyu yumurta sarısı rengini yakalıyor. Şahinin aerodinamik gövdesi, perspektif icabı küçülünce, şarap kırmızısı fonun, yapısı ketenin dokusuyla belirlenen ağır bir perdenin önünde belirgin bir biçim oluşturuyor. Sol üst köşeden resmin üstüne ışık düşüyor; gizli bir çatı deliğinden mi, yoksa perdedeki bir aralıktan mı, anlamak olası değil. Işıқта üç nokta öne çıkıyor: Can vermiş tavşanın ağzı, sülünün ısırılmış boynuyla boğazı ve pençelerinin kavrayıcı tırnakları üzerinde şahinin keskin kıvrık gagası.

YARIŞAN TAZI

Start kutusunun parmaklığı sürünülerek çıkılan deliği açtığı anda, altısı birden fırlıyor. Maket tavşan, onlardan daha önce harekete geçmiş durumda. Tazıların sırtlarında forma var ve numaraların renkleri oldukça belirgin. Biri diğerinin hemen yanında, yakın rekabet içinde bir küme. Ortak bir kulvarda, koku salgılamayan, tek bir tavşanın peşindeler. Gövdeleri harekete geçtiğinde, kısa tüylü kürklerinin altında gerilmiş kirişleriyle sıkı kasları beliriyor. Tel bir çerçeve köpeklerin ısırılmalarını ve ağızlarıyla bir şeyler kapmalarını engelliyor, çeneleri bir ağızlık ile kapatılmış. Köpekler sadece geçmeyi değil, geçilmemeyi de öğrendiler ve bunu, kendilerine yarışma lisansı kazandıran test koşularında kanıtladılar. Bir defasında, start verilmesinin ardından bir anlığına yanındaki köpeğe bir bakış attığı için, starttan hemen sonraki engelin yanında olup bitene değil, önüne bakmaya zorlandığı engelli yarışa gönderilen ve sonra yeniden yarışa getirilip, rakipleriyle A kulvarında yarışan köpeğe de lisans verildi. Avlarının kokusunu almak için burunlarını yerde tutmuyorlar, gözleriyle iz sürüyor ve avın tek bir devinimini bile koyu renk gözlerinin görüş sahasının dışına kaçırmıyorlar. Tavşan bir ray üzerinde koşuyor, kendisini kovalayanları şaşırtmak için zikzaklar çizmiyor. Dere tepe dümdüz koşan köpekler, pistin planlanmış tekdüzeliğine alıştılar. Ayaklarıyla çimlere dokunmuyorlar bile, ama zemin yine de zangırdıyor ve arkalarında çimle karışık toprak savruluyor. Aralarında, uzun süre yarışlara yedek köpek olarak getirilen ve sahibi tarafından düzenli olarak ziyaret edilen, eğiticisinin yanında, kırsal alanda yaşayan ve yarışta ilk kez koşan köpek de bulunuyor. Diğerlerinden hemen ayırt ediliyor. Daha dar olan kafatası genişliyor ve daha narin olan gövdesi daha da inceliyor. Kovalayıcılar sahra dürbünleriyle izleniyorlar. Köpek havlamalarının yerini hırslı ve hevesli yüz ifadeleri alıyor; salyalı ağız kenarlarında kurt olmanın anısı. Sessizce avlanan köpeklerin yukarısında bir velvele kopuyor. Ellerinde yarış kuponları ve üzerinde, koşucuların her birinin nereden geldiği, yaptığı hatalar ve öteki hayvanlara ne kadar fark attığıyla birlikte, en son hangi yarışa katıldığının yazılı olduğu programlar bulunanların, bariyerin gerisinden itişenlerin kızıştırmacı tezahüratları. Koşuculardan birisi öne atılıyor, şimdiden iki buçuk köpek boyu önde. Arka ayaklarıyla hız alıyor ve çabucak sığıyor. Köpeğin kuyruğu sırtıyla düz bir çizgi oluşturuyor, hayvan ön ayaklarıyla yaylanarak kendini topluyor, bükülmüş arka ayakları kısa bir itmeyele ön ayakları harekete geçiriyor ve hayvanın arkasında başka ayaklar, başka ayakları harekete geçiriyorlar. Köpek sürüsü, yakalanıp ısırıldığında bile koku salgılamayan ve kanamayan, buna karşılık paslanan bir tavşanın peşinden koşuyor. Köpekler koşu pistinde dokunmadan birbirlerini uzaklaştırdılar ve içlerinden biri, pistin iç köşesini hedefliyor. Dönemeçte hızlarını hafifçe azaltıyorlar; birisi arkada kalıyor, sonra kendini toparlıyor ve yarış yolunun düz kısmında yeniden ötekileri yakalıyor. Hareket eden bir şeyin peşinden koşuşturuyorlar. Ama sonra

tavşan, bir vinçle çekilerek. peşinden koşan köpeklerden hiçbiri onu ısırılmadan ortadan kayboluyor. Kaçan nesne yok oldu, görüş alanı boşaldı ve kulvar sona erdi. Bir ısırık bile alamadan, çizgiyi çoktan aştılar, soluk soluğa temizleniyorlar. Bacakları hızını alamamış, bir ağızlıklarının parmaklıkları ardında beyaz kesici dişleri görünüyor ve karınlarındaki deri kayışlar onlarla birlikte titriyor. Derin, geniş göğüslerinde yürekleri yerinden fırlayacak gibi, düzensiz, heyecanlı atışlarla çarpıyor. Kaymış formaları, terli kürklerine yapışıyor. Dudaklarından salyalar akıyor ve aralarından biri, son bir boğuk ses çıkarıyor. Kulaklarını arkaya yatırmışlar ve kuyrukları hafifçe bükük, arka bacaklarının arasından sarkıyor. Hoparlörden bir isim okunuyor, onu başka isimler izliyor, bir sayıyı başka sayıların izlediği gibi. İsimler ve sayılar tabelada görüldükçe, sevinç, öfke ve hayal kırıklığından oluşan bir gürültü yükseliyor. İsmi en üstte yer alan köpek, yakalanmasına ses çıkarmıyor ve rakibinin sağında, tasmaya takılı yürüyor. Üzerine tavşan kürkü geçirilmiş bir teneke parçasının peşinden koşturanların en hızlısı o.

KÜÇÜK KUŞLAR VE BÜYÜK KUŞ

Göge yükseldiklerinde, radar ekranında bir yankı olarak görünüyorlar. Bir göç kafilesi oluşturduklarında, kontrol kulesindeki adam bunu not ediyor. Hava durumunu gözlemlemek için her yarım saatle bir açık havaya çıkan meteorolog, son olarak bir de onların orada olup olmadıklarına bakıyor. Ve onlar orada. Hangarda ve parmaklıklarda, pistin üzerinde ve havada. Kalkış saatleri bir tabelanın üzerinde ışıltamıyor ama, küçük kuşların da büyük kuş gibi bir uçuş planı var. Onların uçuş planı bir sabah yükselişini, martıların hazırlandığı bir sonbaharı, sığırcıkların geri döndüğü bir ilkbaharı, göçmen kuşlardan bir türün yola koyulduğu apaydınlık günü, ötücü kuşların gezindiği günbatımını ve uyuyacak yerlerin arandığı tüm akşamları içeriyor. Geceleyin büyük kuş da dinleniyor. Projektörlerin korumasında, kanatları açık bir halde uyuyor. Ama küçük kuşların uyuma yerinin yanına bir karpit fişegi atılıyor; küçük kuşlar ürkütülüp kaçırılıyor ve başka bir yere konup sonra yine geri dönüyorlar – tarladaki bitkilerin arasına gizlenip orada güvenlik içinde olduklarını sanarak, biçilmiş otların üzerine konuyorlar. Büyük kuş, tekerlenebildiği halde, pistten oraya gelmiyor. Sadece karpit değil, duman fişekleri de patlıyor, işaret fişekleri yakılıyor. Ansızın, aynı türden bir kuşun uyarı çığığı duyuluyor, belirli aralıklarla ve banttan. Kuşlar, arazi üzerinde yavaş yavaş giden bir otomobili havadan izliyorlar; otomobilin tavanında bir hoparlör, hoparlörden, o anki bir tehlikeye karşı değil, büyük kuşun varlığına karşı uyarıda bulunan, cırlak yakınma sesleri yayılıyor. Ancak, uyku yerlerine dönüş gitgide olanaksızlaşıyor, küçük göllerin ve bataklıkların kurutulmasından ve yağmurdan sonra suyla dolan çukurların toprakla örtülmesinden bu yana, yiyecek bulmak da zorlaşıyor; küçük su birikintileri bile dolduruldu. Kala kala, akışı düzenlenmiş ve kıyılarına yapılar doldurulmuş bir ırmak ve onunla birlikte, birkaç su hayvanı ile su böceği kaldı. Küçük kuşlar, yiyecek bulmak için büyük mesafeler kat ediyorlar; yemekleri onlara, büyük kuş gibi sadece hortumla bağlanması gereken bir tankerle getirilmiyor. Bu arada küçük kuşlar boş yere meyve tanecikli fundalıklar arıyorlar. Havaalanını sınırlayan çayırlarda artık koyunlar otlamıyor, çevrede tahıl da ekilmiyor. Ayrıca, küçük kuşlar için tuzaklı su kapları hazırlanmış; bir kuş konup da su yudumlamaya başlar başlamaz, bir halka ayaklarını kısıtırıyor. Ve küçük kuşlar için, rüzgârda takırdayan cansız, yapma kuşlar da düşünülmüş. Yere inişteki son etapta radara gereksinim duyan büyük kuş, pistin yalnız kendisinin olmasını istiyor. Ama konarken işaretlere bağımlı olmayan küçük kuşlar da piste gerek duyuyorlar. Soğuk günlerde, beton pist ısıtılmış olabiliyor ve üzerinde kolaylıkla fark edilip alınabilen kalın solucanlar var. Aralarındaki yeltutan kuşları için, altlarında bir havaalanının bulunup bulunmaması fark etmiyor; yükselen hava akımından yararlanıyor onlar, yönlerini rüzgâr konisine ve anemometreye göre tayin etmiyorlar. Tıpkı, havaalanının üstünde oynayanlar, parabol aynada

görünüp kaybolanlar ve döner kuleden daha büyük daireler çizenler gibi. Bir güvercin, yolcu uğurlama terasına iniş yapıyor ve yolculara sallanan ellerden ürküp kaçmıyor. Ve bir tarlakuşu, yükleri taşıyan aracı, kargo binasına dek izliyor. Başka kuşlar da yollarını şaşırarak, hangarlara giriyorlar. Orada büyük kuşun kontrolü ve bakımı yapılıyor; büyük kuş orada onarılıyor, küçük kuşların büyük kuşa verdikleri zararlar da gideriliyor. Oysa, havada büyük kuşla çarpışan küçük kuşlar için onarım atölyeleri yok. Büyük kuş sadece tüm havaalanının, pistlerin, zorunlu iniş pistinin ve kalkış pistinin kendisine ait olmasını istemekle kalmıyor, gökyüzünde de yolların hakimi olmak istiyor. Küçük kuşların donacakları yüksekliğe dek çıkan büyük kuş daha da büyüdü, göğsü daha da genişledi ve giderek daha hızlı uçuyor; öyle ki, küçük kuşlar, devingen kanatlarına ve dümen kuyruklarına karşın, tek başlarına ya da sürüler halinde, büyük kuşun önünden kaçamıyorlar. Çarpışmalar için, pilotun elinde “Kuş Çarpması Formu” var. Bu forma, olayın hangi yükseklikte, hangi hava koşulunda ve hangi hızda gerçekleştiği, ön camdaki kan lekesinden başka bildirilecek bir şey olup olmadığı yazılıyor. Formda, artıkların gönderilmesi gereken ulusal kuş gözlemevinin adresi yer alıyor; renkleri belirgin tüyler ya da birkaç tırnak göndermek yeterli. Zaten çoğu kez, küçük kuşlar büyük kuşun jet motorunun anaforuyla emildikten sonra, geriye kimlik saptamak için bir şey kalmıyor. Motor takımına dalıp, parçalanmış elleri, tüyleri ve kemikleriyle hava akımını kestiklerinde, akaryakıt iletimini tıkadıklarında ya da duyarlı kompresör kanatlarını zedelediklerinde, kendilerini paramparça olmuş gövdeleriyle hatırlatıyorlar. Büyük kuşun hızı, çarpışma anında, küçük kuşun yaşarken asla yaratamayacağı bir enerjinin ortaya çıkmasına neden oluyor. Yumuşak bir gövde, sentetik madde ile metale, ağırlığı katlanarak çarpıyor. Böylece gökyüzünde, uçuşun ortasında, kanatlı bir hiç, ölümcül bir güç olarak hayatından oluyor.

UZAY KAPSÜLÜNDEKİ MAYMUN

Bir manivelanın ne zaman ve niçin kaldırılacağını en önce o kavradı. Böylece sekiz rakibini eledi. Daha uzun bir kuyruğu olan, ama manivelayla ilgilenmeyip kendi kuyruğunu seyretmekten kumanda masasında aç kalan Javalı makağı da. Seylanlı makak da daha en başta elenmişti. Gerçi bu Seylanlının da, yerlere sürünen bir kuyruğu vardı ama o, kuyruğuyla değil, buruşuk alnının üzerinde bir şapka gibi taşıdığı saç biçimiyle ilgileniyordu. Böylece son raunt, kendisi gibiler; daha çok tıknaz yapılı, dev burunlu, cinsel açıdan olgunlaşmış, yan yana durduklarında sarı-hâki-kahverengi kürkleriyle üniforma giymiş gibi görünen ve göz çukurlarından bön bön bakan erkek maymunlar arasında yapıldı. Rhesus maymunlarının çoğu, çeşitli bölgelerdeki hayvanat bahçelerinden toplanmıştı. Zaferi kazanan da, bir yaz mevsimini, hayvanat bahçesini gezmeye gelenlerin, parmaklıkların arkasında duruşlarına ve kendisiyle alay edişlerine bakarak geçiriyordu; ama sonra, çocuk hastaneleri için kan bağıışı servisinden, hazırlık kampına nakledilmişti. Ailesi, eskiden olduğu gibi, Hindistan'da bir tapınakta akrobasi yapıyordu; birbirlerine sarılan figürlerin kalçalarına ve göğüslerine tırmanıyor, hacılara, kendilerine sunulan fındıkların kabuklarını atıyor, küçük kulübelerde tıknıyor, hac bürosundan dosya ve kurşunkalem alıyor ve kutsal basamaklarda bitlerini ayıklıyor. Ancak, böylesi jimnastik ve tırmanma sanatlarının, çatı alınlığından bir palmiyeye sıçramanın, bu palmiyeden bir başkasına, oradan bir arabanın üstüne, bir güneş şemsiyesine ya da bir türbanın üstüne hoplamanın, “Kozmik Araştırmalar İçin Biyoloji Bölümü”nde ona artık bir yararı dokunmuyordu. Önceleri, üniversitede laboratuvar deneyimi olan favori maymun karşısında durumu kötüydü. Bu maymun daha ilk yarıyıda, kâğıt parayla, madeni parayla olduğu gibi bir muz değil, iki muz alındığını anlamış, bu yüzden kendisine seçmesi için her iki para da uzatıldığında, kâğıt parayı seçmiş, böylece insan zekâsına yakınlık derecesi almıştı. Ancak favori maymun, kâğıt para-muz testiyle yetinmiş görünüyordu. Kendi kendine beslenme alıştırmaları yapmaya ve bunun için bir kumanda kolu kullanmaya istekli olmadığını, bu işlerde akademisyenlere ve bakıcılara muhtaç olduğunu göstermişti. Gerçi favori maymun da denemeler sırasında manivelayı kullanmış, ancak meyve suyu hattından meyve suyu fişkirince, kenara sıçrayıp ıslanan kafasını sallamıştı. Sonra kumanda masasına dönüp de manivelaya kırmızı kalçalarını gösterince diskalifiye edilmiş ve yüksekokula geri gönderilmişti. Zaferi kazananın, son olarak, besin arayışının bir operatörlük işi olduğunu, manivelayla ağızlık arasında bir bağıntı bulunduğunu, ağızlıktan gelen kuşburnu suyunu hemen yakalamak gerekliliğini, çünkü bunun yalnızca elli saniye süreyle aklığını, ama manivelayı ancak küçük bir lamba yandığı zaman kullanmanın anlamlı olduğunu, ayrıca biri el manivelası, biri de ayak manivelası için olmak üzere iki küçük lamba bulunduğunu kendisiyle aynı zekilik ve girişkenlikle kavrayan bir finaliste karşı daha yarışması gerekmişti. Buraya

dek, beceriklilik ve kavrama yetisi açısından eşittiler. Ama sonunda görev için seçilen maymun, diferansiyel testte, yanan her lambaya tepki verilmesi gerekmediğini de kavramıştı. Böylelikle hiçbir önemi olmayan, son derece karmaşık süreçlere yol açabileceğini anlayarak yüksek bir zeka katsayısına sahip olduğunu gösterdi. Yani, ilk uçuşunu bir simülatörde yapmış olsa da, bir uzay yolculuğu için gereken tüm koşulları sağlıyordu. Gerçek uzay kapsülüne binmeden önce, start masasında, bakıcısının kucağında foto muhabirleri ve televizyoncular için poz verdi. Uzay aracına binerken yalnız değildi. Sıkı sıkıya kapatılmış bir akvaryumun içinde lebistes balıkları da gönderiliyordu; süslü erkekler değil, sade dişi balıklar; önceden eğitilmemiş, sadece dünyanın çevresinde dolaşırken yavrular dünyaya getirmek üzere döllenmişlerdi. Yolculuğa katılan dişi sıçanlar da gebeydi. Ama o, primat, tüm emirler yer istasyonundan veriliyor olsa da, kapsülün ön tarafında, kumanda odasında oturuyordu. Kumanda koltuğuna yerleştirilmeden önce, kaşla göz arasında parmaklarını kumanda masasında dolaştırmış, “stop” ve “ikinci dereceden alarm” düğmelerini denemişti. Kemerleri bağladıklarında, maymunun direndiğini sanmışlardı, ama o sadece son bir kez her yerini iyice kaşımak istemişti. Sonra kemerleri sıkılaştırdılar ve ona çeşitli elektrogramlar ve elektrotlar bağladılar. Bir tanesini kan basıncını ve kan akışını ölçmek için boyun atardamarına soktular, diğerini göğsüne, bir diğerini de beyin akımlarının ölçümü için kafasına yerleştirdiler. Kollarını ve bacaklarını, manivelayı kullanabileceği kadar serbest bıraktılar. Son olarak kafa tutucuyu doğrulttular ve üzerindeki, programını hangi andan başlayarak, ne yoğunlukta ve hangi sürede tamamlayacağını filme alan kamerayı bir kez daha sınıdılar. Böyle donanmış olarak, geriye sayma bitene ve roket ateşlenene dek bekledi. Kumanda koltuğunda, egemenlik iddialarının ileri sürüldüğü bir gökyüzünden, henüz özgür olan bir uzaya, düzeltilmesi gereken bir yörüngeye doğru diklemesine yükseldi. Yüzü hafifçe şişmiş bir halde, bir zamanlar Tanrının ve Tanrıların oturdukları bir gökyüzünde, yeryüzünü tüm ağırlığıyla geride bırakarak, üzerinde manivelaların, küçük lambaların ve ağızlığın bulunduğu kumanda masasının gerisinde yol alıyordu.

SİHİRBAZIN TAVŞANI

Bir silindirin dibinde beyaz bir yumak. Gövde, ensesinden tutan bir insanın elinde asılı, ayaklar aşağı sarkıyor. Kürkü, yutkunan gırtlığın çevresinde geriliyor ve arkada ele gelir bir topak oluşturuyor. İki kulak da dimdik doğrulmuş. Kulakların üzerinde, bir çubukta duran üç kumru kuğuruyor. Katlanmış bir gazetenin içinden, gazete yakıldıktan sonra peydahlandılar ve uzun süre havada asılı kalan külleri kanatlarıyla dağıttılar. Kumruların altında, sarkık duran tavşan, arka bacaklarını yukarı kaldırmak istiyor ve ön bacaklarını, içinde bir tavşan yüreğinin çarptığı göğse doğru bastırıyor. Gamzelerini sinirli sinirli yukarı kaldırıp burnunu oynatıyor. Çene kemikleri yanlarda ileri geri deviniyor. Tavşan dudağının altından iki kesici dişini öne çıkarıyor, çiğnemeye başlıyor ve havayı kemiriyor. Kafasını perdeye yöneltiyor, bacakları yangın söndürücüye doğru koşmak istiyormuş gibi geriliyor. Boşlukta sendeliyor. Yalvarır gibi yapmaya çalışıyor, bunun üzerine bir locadan alkış duyuluyor. Bunu tek bir kahkaha ve mendilde boğulan bir kikirdeme izliyor. Spot ışığı, tavşanın kırmızı gözlerini kızılaştırıyor. Büzüşmeye alışamayan gözbebekleri, tavşanın çıktığı yer kadar karanlık olmayan bir karanlıkta kaybolan sıra sıra kafaların görülebildiği bir salona odaklanıp kalıyor. Gözleri yana ve bir parça arkaya dönüyor ama sonra ürperip, herhangi bir nesneye sabitlenmeden yukarıya yöneliyor. Tavşanın ve kumruların üzerinde, çevresine parçalı ışık saçan bir kristal küre dönüyor. Perdenin üzerine dikilmiş yıldızlar pırıldıyor ve ay bir ipe asılı duruyor. Ayın altında, çiçeklerden bir dağ; çiçekler tek bir ayakkabı kutusundan çıkarıldılar, demet demet, solmayan ama lekelenen renkli kumaştan yapılmış ve birkaçı kopmuş. Ansızın el daha sıkı kavriyor, kol yukarı uzanıyor ve tavşanı da yükseğe çıkarıyor. Tavşan, boynuna bastıran ve bir damarı sıkıştıran yüzüğün, zımparalanmış taşını duyumsuyor. Ve sihirbaz kolunu yukarı kaldırıp pelerininini geri atıyor ve omuzlarından aşağı sarkan pelerinde, ipek astarın yorgan dikişi yapılmış kırmızı yüzü belli oluyor. Tavşan baş döndürücü bir yükseklikten salınıyor. Aniden yukarıya çekilmesi, sallanmasına neden oluyor; salınıyor ve dönüyor ve döndüğünde bir anlığına poposunu ve ponpon kuyruğunu gösteriyor. Tavşan yine arka bacaklarını yukarı kaldırmaya çalışıyor, ön patilerini, siniri bozulmuş bir yüreğin çarptığı göğsüne bastırıyor. Havada ansızın yön değiştirebilecekmiş gibi tepiniyor, ama uzuvları, ağırlıklarına yenik düşerek aşağı düşüyor ve tavşan boylu boyunca asılı duruyor. Tavşanın kürkü ile sihirbazın eldiveninin beyazı, sadece pelerinin ve frakın siyahıyla değil, masanın üstünde duran silindir şapkanın siyahıyla da kontrast oluşturuyor. Bu şapka, sihirbazın izleyicilere bir levha olarak gösterdiği ve şaklatarak açtığı bir *chapeau claque*. Sihirbaz, açılmış şapkayı, içinde yere düşebilecek hiçbir şey olmadığını göstermek için, ağzı aşağıya gelecek biçimde tutmuştu. Masaya, ağzı yukarı gelecek biçimde yerleştirmeden önce, bir kez de içeriden ve dışarıdan tıkladı. Silindir şapkanın yanında, ateş desenli bir mendil. Sihirbaz şapkayı bu mendille

örtmüŖ; daha sonra “abrakadabra” demiŖ ve değneğin cilalı topuzuyla üç kez istavroz çıkarmıŖtı. Mendili ansızın çektiğinde, Ŗimdi elinden sarkan tavŖan, Ŗapkanın içindeydi. Sihirbaz tavŖanı hâla yüksekte tutup her yana gösterirken, sahneye, üzerinde bir tabutun yer aldığı, tekerlekli bir elik kafes sokuluyor. Yüzüne solgun gösteren pudra sürölmüş, pullu dar bir elbise giymiŖ bir kadın, az sonra kendisini ikiye bölecek olan testereyi yavaŖa okŖuyor. Yere düşmüş birkaç iskambil kâğıdını ayağıyla kenara itiyor. Sihirbazın kolu hâla havada, donakalmıŖ bir biçimde duruyor; tavŖan da, sihirbazın yüzü gibi kıpırtısız. Sihirbazın yüzünde ansızın sinsi bir gülümseme beliriyor. O anda tavŖan düşüyor. Sihirbaz eğiliyor ve aŖaęıya indirdiği kolunu, yatay bir biçimde öne uzatıyor, böylece tavŖan sahnenin üzerinde, handiyse zemine deęecekmiŖ gibi asılı duruyor, arka ayaklarıyla bunu baŖarmaya alıŖıyor. Salonda bir tezahürat baŖlıyor, güröltölü bir alkıŖ ve tek bir ıslık. Orkestranın çaldığı fanfar, spotların aydınlattığı tavŖanı ürkütüyor. Bir frakın i cebinde gizlendi, bir silindir Ŗapkanın bomboŖluęundan sahne ıŖıklarına çıktı ve sahnenin zemininde, ayaklarını yere basabilmek için tepiniyor.

ÇOCUK PROGRAMINDAKİ HAMSTER

Hamster, artık kimsenin bundan sonra ne yapılacağını bilmediği bir sırada sahneye çıkıyor, tüm katılımcılar bundan sonra olacakları beklerken boy gösteriyor. Aradığı akrabalarının, vitrininde asılı durdukları kasabın önünde ağlayan domuzcuğu avutuyor. Ve okulda ayaklarını sayarken kötü not alıp sınıfta kalan kırkayak da artık surat asmıyor. Ayı, kendi bölgesinde tuhaf izler bırakıldığını görüp kulaklarını kaşındığında, tüfeği alıp izlerin peşine düştüğünde ve kendi kendini vurup kaçtığında, hamster oraya geliyor ve bir ağaca arı kovanı asıyor. Ormanın bekçisi ayı, balın tadına bakıyor. Ve fundalıkta polis görevi yapan karıncalar, yolun ortasına park eniği için bir mantara ceza yazdıklarında ve mantarın da cezayı ödeyecek kadar sporu olmadığına, hamster istiflediği baklalarla mantarın yardımına koşuyor. Sıra yine kendisine geldiğinde, kısa kalın boynunu uzatıp yanak keselerini gösteriyor ve herkes onun, keselerinde salt tahıl tanecikleri, bezelyeler ya da benzeri şeyler taşımadığını biliyor; hamsterin keselerinden bu defa ne çıkaracağını bekliyorlar. Keselerin içinde ne olduğunu, beneklerini ilkbahar dolayısıyla yeniden boyatan uçuböceği öğrendi. Uçuböceği kıpırdamadan duramadığı için, ressam bir beneki yerine çizgi yapmıştı; bunun üzerine hamster, uçuböceğinin trafik levhası olarak işe girmesine yardımcı oldu, çünkü bir benek ile bir çizgi bir ünlem işareti oluşturuyor. Böylelikle uçuböceği, bir uçurumun önündeki uyarı levhası olarak, ek bir gelir elde etti. Frak diken penguen terzisinin siyah kumaşı bitip de, bir sürü küçük penguen beyaz iç çamaşırlarıyla dolaşmak zorunda kaldıkları ve paytak paytak yürürlerken kendileriyle alay edilmesine kızdıkları için hamster, siyah kan bağışlasınlar diye mürekkepbalıklarını gönderdi. Gelincik de, işlerin yolunda gitmesini sağlayan hamsteri yememek için kendini dizginliyor; gerçi onu yuvasına kadar izliyor, ama üzerine atılmıyor. Ve bir başka düşmanı, kokarca, hamstere teşekkür bile borçlu. Çünkü kokarca hep otomobillerin altına süzülüp motora sokuluyor, hortumları ısırıyor ve egzoz gazı kokluyordu. Kokarcayı, bu bağımlılığın kurtulması için bahar papatyasının yanına tedaviye gönderen de hamsterdi. Ve hamsterin son dakikada nasıl duruma müdahale ettiğini, bir kurdun saldırısına uğrayan ceylan da yaşayarak gördü. Hamster, kunduzlara başvurdu ve onlar da çabucak ağaçtan dal kestiler, ırmağın üzerine düşen ağaç dalları bir köprü oluşturup ceylanın kurtulmasını sağladılar; kurdun üzerine basmasıyla köprü çöktü ve kötü yaratık sulara kapılıp gitti. Ancak, bunun üzerine küçük kurtlar lanet okuyarak ulumaya başladılar; öyle ki köstebekler gün ışığına çıkıp, körlere kılavuzluk eden bir köpeğin önderliğinde bir gösteri yaptılar. Hamsterin küçük kurtları sakinleştirdiği sahne makaslanmıştı; tavşanların, uzun kulaklarını öne düşürerek, hamsterin bu arada solucanları ve salyangozları yuvtuğunun dedikodusunu yaptıkları sahne de. Çünkü, hamster ekrandayken karnını doyurması gerektiğinde, ağzına hep tahıl taneleri atar, kabukları ve sapları da yuvasına girip çıktığı borunun yanındaki toprak

tepeciğe dağıtır. Solucanlar ise ancak halka dansı yaparken görülürler; salyangozlar da, sahneye çıktıklarında duyargalarını balon gibi şişirir, sonra da yere nasıl ineceklerini bilemezler. Bu da, hamsterin duruma el koyduğu, kemirici dişleriyle bir çıkış yolu bildiğini gösterdiği anlardandır. Hamster, ampulleri yanmış olan ve emekli maaşı yenilerini almaya yetmeyen yaşlı ateşböceğini de kollar. Sıçrarken bir bacağını kırmış olan çayırçekirgesiyle de ilgilenir; çekirge, koltuk değneği yüzünden artık eskisi kadar tiz bir sesle cırıldayamasa da. Kaplumbağaların beş metre koşusunda, yarışı bir dişi kaplumbağanın baş farkıyla kazanıp kazanmadığı üzerine tartışma çıkınca, hamster maratonu tekrarlattı ve bir atmacayı hakem olarak varış çizgisine yerleştirdi. Eleme maçlarında genç bir fil, topun üzerine çok sert basıp, hakemin yüzüne süt sıçramasına neden olunca ve hakem de file sarı kart gösterince, hamsterin, sahaya yeni bir hindistancevizi atması yeterli oldu; kaleci de bunu hortumuyla hemen yakaladı. Elbette, hamster dişlerini de gıcırdatabilir ve onları şiddetle birbirine çarpabilir; maymunlar yine kangurunun kesesinden posta çuvalını çalıp bir palmiyenin tepesine astıklarında, bu yüzden zebra kız kardeşinin düğün tarihinden haberdar olmadığında, cırcırböcekleri grubu düğünde çalıp çalmayacaklarını öğrenemediklerinde ve örümcekler acele postayla istedikleri iplikleri boş yere beklediklerinde hamsterin homurtusu duyulur. Ama bu durumda bile hamster, işlerin yoluna girmesini sağlar. Bu yüzden, komşu köyün sakinleri, tahıl taneciklerini çalıp kendi tavuklarını beslemek amacıyla, hamsterin yuvasını açmak üzere kazmalar ve küreklerle yaklaştıklarında, ağaçkakanların mors işaretli gagalamalarıyla yaptıkları çağrıya herkes uydu. Ama arıların köylülerin üzerinden geçmeleri yeterli oldu. Sonra, sutavuklarıyla yabankazları, sabırsızca eşinen tavuklarla konuşup, onları vicdanlarıyla baş başa bıraktılar. Ancak, tavuklar bu şok yüzünden yumurtadan kesildiklerinde onları, tedavi görmek için, ısırılma korkularını ortadan kaldırmayı kafasına koymuş olan doktor tilkiye gitmemeleri konusunda uyarın yine hamsterdi. Hamsterli dizi öyle beğenildi ki, hep yeni bölümler çekildi; yeni bölümler çekildikçe, bundan sonra ne yapılacağını bilinmediği yeni sahneler onaya çıktı. Hamster, tam istifleme döneminin ortasında göreve çağrıldı, bu yüzden başakları olduğu gibi bıraktı; kışın ona çekim arası da verilmedi. Yeni zengin entel papağanlar, henüz öğrendikleri sözcükleri balıklara da öğretmeye kalktıklarında, hamster elbette oradaydı. Yunusları çevirmen yapmayı da neredeyse başarıyordu. Ancak görüşmeler sürerken, radarların başındaki yarasaların, bundan böyle sadece talimatlar çerçevesinde görev yapacakları haberi geldi. Hamster, bir çıkış yolu bulmak için kemirici dişlerini gösterdiğinde, büyük kuş çarpışması gerçekleşmişti bile. Orada durup arayışını sürdürdü; herkes işlerin yoluna girip girmeyeceğini, hamsterin yuvasına mı döneceğini yoksa kesesinden bir şeyler mi çıkaracağını soruyordu. Leylekler, gagalarındaki kundaklarla anne babalara çocuk getiriyormuş gibi yapmayı reddettiler, çünkü çocukların büyüdüklerinde yaptıkları her şeyin suçu leyleklerin üstüne atılıyordu. Leylekler, kendilerinin de nasıl küçük leylekler yaptıklarını, hem de akşamüstü programında, uygulamalı olarak göstermek için dayattılar. Hamsterin aklına yalnızca, kararı bir sonraki bölüme bırakmak geldi. Sürünerek yuvasına girdi, ama çağrıldığında geri döndü. At kahkahalarla kişniyordu, arka bacakları üzerinde doğrulmuş, ön bacaklarıyla kahkahasına tempo tutuyordu, ama ansızın sustu ve

neden güldüğünü hasmtere sordu. Hamsterin yanak keselerindeki sarı ışıklar soldu. Bu durum atın gülmesine neden oluşturdu, at ön dişlerini gösterdi ve bir kişneme kahkahası daha attı. Hamster öyle afalladı ki, nasıl yakalandığını anlayamadı bile. Kendisini ekrandan tanıyan çocukların yanına gelmişti. Çocuklar ona, bastıkça dönen bir tekerlek hediye ettiler. Hamster, bu tekerlekte yürüdüğü sürece, işler hiç durmaksızın yolunda gidiyor.

KUŞ RESSAMI VE KIZILGERDAN

Kızılgerdan ustanın elinde yatıyor. Zaten kafes hile dar gelmişti; çoktandır bir çukurda yuva yaptığı bayır kadar ferah, orman ve tarla kadar geniş bir açıklıkta bulunmuyordu. Kuşun bir sabah gökyüzünde bir ağa doğru uçmasıyla ve çok ince örülmüş olan ağın gözünden kendini kurtaramadan bir başka ağın da düşmesiyle, her şey daralmıştı. İçine atılıp taşındığı, testereyle oyulmuş bir kalpten ışık alan tahta sandık da dardı. Sürgü yana itilip bir kapı, daha büyük bir kafesin yolunu açıncaya dek. Büyük kuş evinin ortasında, tepesi düzlenmiş, dalları yanlara doğru büyüyen bir ağaç duruyordu. Başka zaman olsa asla yan yana durmayacak, hele bu kadar sıkışık hiç durmayacak kuşlar ağacın üstüne sıkıştırılmışlardı; tek bir şakıma ve ötme sesi. Kızılgerdan, ince uzun bacaklarıyla reverans yaparak, toprak keseklerinin üzerinden bir su teknesine doğru sekti, bir tarlakuşunu ürküttü, otların altına sokuldu, bir dalın üzerine uçtu, konduğu dal onun ağırlığıyla sallandı; kızılgerdan daha sonra, bir tel örgü, uçuşunu kesene kadar yükseldi. Tel örgüyü tırnakladı, delikler öncekilerin hepsinden daha büyüklüler, ama içlerinden geçmeye yetecek büyüklükte değil. Dışarıda, sınırları çiçek tarhlarıyla çizilmiş bir park, küçük bir göl ve bir taş sıra, büyük kuş evinin demir parmaklıklarından taşarak büyümüş ağaçlar. Kafesin alımda bir kedi tel örgüyü salladı ve kızılgerdan teli gagaladı. Sonra, tepesi kesilmiş ağaç gövdesine uçtu. Şarkısını söyledi ve dizeden dize ye melodisini değiştirdi. Kızılgerdanını bir kez daha uzattı ve şarkısını yineledi. Ancak, gecenin bastırmasıyla öteki kuşlar da sustular, sadece bir kez, parkı ve büyük kuş evini bekleyen köpeğin, gölgeler bırakan aya doğru kısa bir uluması duyuldu. Sabah olduğunda kızılgerdan, her zamanki gibi tane tane seslerle melodisini yineledi. Sonra bir adam, elinde bir ağ ile geldi. Bu defa, küçük gölün kenarındaki parkın içinden ve taş sıranın önünden geçirilip bir eve taşındığı örme kafes daha da dardı. Evde, kuzey ışığının tavandan döşemeye kadar uzanan pencerelere vurduğu bir atölyeye gelmişti. Kafes, çoğu boş olan başka kafeslerin yanına asıldı, kimi kafeslerin üstüne, kızılgerdanınkinin üstündeki gibi bir örtü serilmişti. Daha önce hiç böyle ansızın gece olmamıştı. Kuş, kanatlarını kapalı tutmadı, kış mevsimlerinde, başka böcekler ve başka yemişler bulmaya gittiği bölgelere doğru bir uçuşa başlamak istedi. Kızılgerdanın kanatları, kafesi kaplayan molton bezine çarptı. Sonra doğrudan doğruya, havanın, daha önce hiç görmediği bir biçimde ansızın aydınlanmasıyla, güneş dogmadan gündüz oldu. Sanki, kafesi savunması gerekiyormuş gibi, şaşkın bir melodiye başladı. Bir el küçük kapıdan içeri sıyrıldı ve molton bezine yaslanan kuşa uzandı, kuşu başından kuyruğuna dek dikkatle okşadı, arkadan tutarak dışarı çıkardı. Kızılgerdan şimdi ustanın elindeydi. El, kafesteki yastık gibi yumuşak, avuç içi eskiden benekli yumurtalarını bıraktığı çukurluk gibi yuvarlak. Ama elin içi, her yerden daha dar. El, kabaran tüyleri titreyen gövdeye bastırıyor; kızılgerdan avuç içine doğru ne kadar baskı yapsa da, kanatları

kıpırdamıyor. Kafası, işaretparmağının üzerinden geriye doğru bükülüyor ve aşağıda uzun kahverengi kuyruğu, yönlendiremediği bir şekilde uzanıyor. Usta ressam başparmağıyla, kuşun gerdanını ve göğsünü giderek daha sert bir biçimde okşarken, bir yandan da, aralarında mavigerdan ile bülbülünkilerin de bulunduğu resimlerin kurduğu duvara bakıyor. Şövalenin üzerindeki tuvalin kenarlarında henüz astar boyasının ıslaklığı ve ustanın önündeki masanın üzerinde, elinin tersini bir direnç arayarak bastırdığı beyaz bir ressam çubuğu. Usta ressam, gözünü kuşun göğsüne ve gerdanına dikmiş, titreyen tüylerin ve kanatların kırmızısını, masanın üzerindeki çanaklar, potalar ve taslar içinde, eritilmiş ve saf ya da karışık toz halindeki Venedik kırmızısı, zincifre, kahve kırmızı ve toprak rengi boya hammaddeleriyle karşılaştırıyor. Başparmak, gerdana doğru daha sıkı bastırdığında, kuş gagasını açıyor, dili ses çıkarmadan titreşiyor, hava boğazda hapsolüyor ve ustanın, yumuşak bir kararlılıkla soluğunu boğduğu göğse geçecek yol bulamıyor; böylelikle usta ressam, kıpırtısız duran ve her ayrıntının inceliğini renklerle yansıtabilmesine olanak sağlayacak bir model kazanmış oluyor. Ancak, kuş son nefesini vermeden önce, sessiz bir savunmayla, düşmanını son bir kez korkutmak için, kızıl rengini daha bir koyulaştırdı. Bu yüzden, doğal rengine uygun olarak resmedilen kızılgerdanın rengi, bir ağacın üzerinde ezgilerini şakıyan kızılgerdanın kızılından bir ton daha kızıl oldu.

MAMUT DIŐİNİN ÜZERİNDEKİ MAMUT

Bir mamut diş; bütün değil, bükülmeye zorlandığı yerden kırılmış ve bir zamanlar elmacıkkemiğine gömülü olduğu yerden parçalanmış. Geriye başka hiçbir Şeyi kalmamıő bir hayvanın fosili. Yoksa bir nehir yatağının uzağında ya da dağın öte yanında, çocukların oynarken keőfettikleri bir mağarada ya da kim bilir hangi çakılın içinde bulunan kemiklerden biri de bu hayvana mı ait? Doğabilim müzesinde, ellerle ve demir çubuklarla bir iskeleti oluşturan kemiklerin bir ve aynı hayvana ait olup olmamalarının hiç önemi yok. Belki birisi kürekkemiğine, bir baőkası kuyruksokumuna katkıda bulundu ve bir üçüncüsü köprücükkeمیğini oluőturdy, bir dördüncüsü de ayak parmaklarını. Böylelikle, hayvanı temsil eden iskelet, küçük bir sürü oluşturuyor; hep birlikte ölenleri, bir felaketten ürkerek ya da kendi istekleriyle ölüme koőanları, sıcaklığı unutmaya hazır olan ve soğuğu sevmeye baőlayıp iklim yeniden ısındığında buzulları izleyenleri bir kez daha bir araya getiriyor. Arkalarında, tek bir hayvan bütününü için gerekli olandan daha fazlasını bırakıyorlar, ama bu da yeterli olmuyor, bu yüzden bir sırt omurunun yerine taklidinin konulması gerekiyor. Öte yandan kafatası için kemik artarken, boyun omurları eksik oluyor, buna karşılık dörtten fazla ayak bulunuyor. Mamuta ait olduğu saptanan ama, ikinci bir iskelet kurmaya yetmeyen, her biri ayrı ayrı vitrinlerde sergilenen kemikler de, kendilerinin olmayan ama öyle olduğu düşünölen bir geçmiőe hizmet ediyorlar. Ve vitrindeki fosiller arasında, kırık bir mamut diş, yıpranmamıő bir anı; bulunduktan sonra parçalanıp bir kazana atılmamıő, bir eczacı tarafından iktidarsızlığa ve kısırlığa iyi gelen toz olarak satılmamıő. Diş, salt bugüne dek kalabildiği için değil, bir geçmiőe açıkça gözler önüne serdiği için de bir anı. Dişin üzerinde, bıçak Şeklinde yontulmuő ama sadece deriyi delmekle kalmayacak keskinlikle bir taőla yaralanmıő bir mamut resmi yer alıyor. Hayvanın hatları, iskeletten yola çıkarak tahmin edilenden daha farklı. Gerçi dişin üzerindeki mamutun da eti yok, ama etin bir zamanlar oluşturduğu biçim, kafatasının yüksek tavanı ve ensesindeki keskin girinti belirgin. Resimdeki kuyruk daha uzun ve kulakları kepçe değil. Gövde kütesinin üstünde, aőaęılara doğru püsköllen, buna göre tümüyle uzun tüylü olması gereken bir kürk var. Bu kürk, iskeletten farklı olarak, ölümün edepsizce, tüm çıplaklığıyla ortaya serdiği ana hatları önüyor. Gerçi iskelette de eksiksiz iki vurucu diş var, ama bu diőlerin arasından, sergilenen kırık dişin üzerine yontulmuő resimdeki gibi bir hortum sarkmıyor. Ancak bu kalıntı, üzerinde, tüm cüssesiyle mamutun yer alabileceği kadar büyük. Kirli buz rengi ve buzul çağına ait bir parlaklığı olan bükölmüő mamut dişinin üzerinde, hayvan, bir otlak ya da bir tundra olmayan, sarı bir balçık tarlası hiç olmayan bir mekânda yalnız başına duruyor. Artık besine gereksinim duymadığı için, iğneyapraklıların üzerinde sürgünler filizlenmiyor, yosunlar yetiőmiyor. Orada, kendisinin ve türünün bir anda sonsuza dek yoksun kaldıkları doğal çevre olmadan,

öylece duruyor. Hayvan sağa, eskiden ön dişin kıvrılmaya başladığı ve sivri ucunun bulunduğu yöne doğru bakıyor. Belki de eksik bölümde, mamutun gözlediği bir nesne, belki de bir dişi mamut vardı – kürkünün cinsiyetini örtmesi gerektiği halde, karnının altında, atak, dümdüz bir çizgi öne doğru uzanıyor. Belki mamutun gözündeki dişi bir mamut değil de, saldırmak üzere gücünü topladığı bir avcıydı. Havadan başka bir şeyin olamayacağı yerde, öteki çizikler gibi siyaha boyanmamış tek bir çizgi duruyor, belki de daha sonradan oluşan bir çatlak, kürkü delmeden hemen önce farkına varılmış bir ok olabilirdi. Ama belki de mamutun gözünde özel bir şey yok, küçük gözleriyle jeolojik çağların boşluğuna bakıyor sadece. Büzülmüş gövdesiyle zamana, mamut dişinden daha başarılı bir şekilde karşı koyuyor. Mamut o kadar büyük resmedilmiş ki, ön dişlerinden birinde, hatları daha belirsiz, daha küçük ikinci bir mamuta da yer var. Sanki, mamutu resmeden el, kemiklerin parçalanabileceğini, un ufak olabileceğini ve mamutun bir bütün olarak kalmayabileceğini hesaplamış; sanki aynı el adeta, kendi çizdiği mamuttan, hiç olmazsa üzerinde belli belirsiz de olsa ikinci bir mamutun resmedilebileceği bir ön mamut dişinin geriye kalacağı umudunu taşımış. Ancak, resmedilen mamut bütün olarak kaldı ve hatta yaşamını olmasa da, biçimini kurtaran eli ödüllendirdi. Resim olarak mamut, elden geriye kalanları; parmakları, kırışıklıkları, kırılmış kemikleri değil, bu elin bir mamut dişine çizdiği çizgileri koruyor.

HOLOFİG

Saldırılardan kaçan bir hayvan olmasına karşın holofigin, akrebinki kadar öldürücü bir dikenini var, ancak bu diken felç edici zehrini püskürtmekle kalmıyor, holofigin saldırganlara ve zor kullananlara karşı kendini koruduğu bir boynuza da dönüşebiliyor. Aerodinamik biçimli kafasında, sarkık dudaktan göze çarpıyor. Bu dudaklar erken sıcakkanlılık döneminden kalma, ama ancak üçüncü jeolojik çağda, tektonik kaymalar sonucunda, göller, bataklıklar ve deltalar kuruyunca birer depoya dönüştüler. Holofig bugün bile, kendi terini depo dudaklarına aktararak, uzun süre susuz kalabiliyor ve kuraklık dönemlerini atlatabiliyor. Su ekonomisi açısından, aşırı durumlarda, böbreklerinin filtre sistemi sayesinde kendi gereksinimini kendisi karşılayabiliyor; böbrekleri zehirli maddeleri, sidikle birlikte değil, ayrıca boşaltıyor, böylelikle holofig kendiliğinden memba suyu üretiyor, bu özelliği kimi bilim insanlarının ona *Perpetuum Mobile* lakabını takmasına neden oldu. Her şeyi yiyen ve bu yüzden bir kombinasyon diş sistemi geliştiren insanın tersine, holofig her duruma ve gereksinime göre farklı diş sistemleri kullanıyor; kılıç ve testere işlevi de gören parçalayıcı dişler, onların arkasında bitkileri ve hatta odunlaşmış olanları ezmek için bir dizi diş. Holofigin, midyeleri ve öteki kabuklu hayvanları, yeryüzünde tufanların olduğu bir dönemde geliştirdiği bir yöntemle kırmasına yarayan fazladan iki köşe ya da artık dişi karakteristiktir. Buzul çağında besin kaynaklarından yoksun kalan hayvan türlerinin soyları tükenirken, holofig etobur ve ara sıra da leş yiyen bir hayvan oldu. Kutupların eksenleri kayıp buz çölleri ılıman bölgeleri de kaplamaya başlayınca, holofigin alnının alt kısmında, salınımları sayesinde buzul kaçkınlarının yerlerini saptayabildiği duyarlı tüyler oluştu. Bir sonraki çağın akışı içinde ise, ayak tabanlarında, cam gibi buzlu yüzeylerde yüksek hızlara ulaşmasını sağlayan, kum taneciklerini andıran bir toz püskürten kesecikler ortaya çıktı. Bu hızlara, yoluna çıkan çığneyip geçen uzun sütun bacaklarına karşın ulaşabiliyor. Yaylanan süspansiyonlu kemikleri, ona koşunun ortasında yönünü değiştirme olanağı veriyorlar. Ayrıca koşu sırasında, kendisinden daha iri olan kovalayıcılarını tökezleten pullar döküyor. Holofig, bu pul dökme özelliği sayesinde, gövde ağırlığını geçici olarak azaltıyor ve bu durum ona başka kaçış olanakları sağlıyor. Göğsünün üst kesimindeki, kirişli iki ibik, türünün kesin bir belirtisi. Bu ibikleri anında şişirip, dereleri ve küçük gölleri köpek gibi yüzerek geçmesini sağlayan birer yüzgece dönüştürebiliyor. Aynı çıkıntılar kanat işlevi de görüyor, böylelikle helikopter gibi uçup, binaları ve hatta tepeleri aşabiliyor. Holofig güvenlik içinde olur olmaz, ya da öyle olduğunu sanır sanmaz, havada hemen katılaştıran bir salgı üretiyor. Pullu sırtının sonundaki iki büzgen, orta tebeşir çağından kalma; holofig, bu büzgenleri açıp, ürkütücü volkanik gürlemelerle, buharları düşman hayvanları kör eden gazlar çıkartıyor. Yani, holofig kendi çevresinde, en yakındaki ağaca tırmanmasına ya da bir siper kazmasına olanak veren bir sis

bulutu oluşturabiliyor. Kürek pençeleri sayesinde, bir maymun hızıyla ağaçtan ağaca sallanıyor, tırmanıcı ayak parmaklarını da bu amaçla kullanabiliyor. Dünyayı bir kaçış sahası olarak gören, her şeyden kaçan bir hayvan olan holofig, geniş kurtulma olanakları kombinasyonundan yararlanıyor: Koşabilir, zehir püskürtebilir ve çevresinde sis oluşturabilir, yüzebilir, uçabilir, tırmanabilir ve siper kazabilir. Atom çağında, holofiglere nükleer santrallerin soğutma kulelerinin yakınlarında rastlanması dikkat çekti; nükleer santrallerin tahmin edilebilecek en büyük kazalarından sonra, radyasyonla zehirlenmiş tavşanları ve ışına maruz kalmış mantarları mideye indirdiler, günlük bir sezyum dozuna alışmaya çalışarak kaçtılar. Ancak, holofigler ender olarak sürüler halinde görülürler, yalnız ya da aileleriyle yaşarlar. Sadece kızışma döneminde törenler yapan hayvanların tersine, holofig çiftleşmeden sonraki vedalaşmada da dans eder. Erkek ve dişi holofig, gurup vakti bir dans yapıyorlar, gözden yitinceye kadar, giderek büyüyen çemberler çiziyor ve göğüs ibiklerini sallıyorlar. Yavruların anne baba arasında hangi ilkeye göre paylaşıldığı ve kimi zaman bir tarafın neden eli boş ayrıldığı açıklanamamıştır. Holofigin bir çiftleşme ritmi yok. Her ciddi tehlike, cinsel hormonlarında bir artışa neden oluyor ve holofigde üreme isteği doğuruyor, bu yüzden holofigler bunalım dönemlerinde üremekten başka bir şey yapmıyorlar. Holofiglerin koşarak kaçtıkları sırada bile çiftleştikleri iddiası ortaya atıldı. Ama şurası kesin ki, başarılı bir kaçıştan sonra erkek ve dişi holofigler, çoğun soluk soluğa ve alınlarında hâlâ korku terleri olduğu halde birleşiyorlar. Birbirlerini, pençe yastıklarıyla okşuyor, ısı oluşuncaya dek karşılıklı okşamaya devam ediyorlar. Göz keselerinden güzel kokan bir sıvı boşaltıyor, çifileşme sırasında birbirlerinin tatlı gözyaşlarını yalıyorlar, öyle ki, dişi holofig döllenğinde gözleri kurumuş oluyor. Holofigin biyotopu yalnızca harflerden oluşuyor ve büyük boy Hayvanname'de şöyle bir yarım sayfa tutuyor.

CANAVAR İLE AZİZ

Hayvanın bacakları tıknaz birer sütun gibi; aralarında asılı duran ve meme uçlarıyla dikenlerin sarktığı ağır karnı tutmakla kalmıyor, bir yükü taşıyorlar. Hayvanın üzerine bir aziz çıkmış. Sırtı öyle geniş ki, aziz denge sağlamak zorunda kalmıyor; bir kolunu uzatmışsa da, bunu dengede durmak için değil, havaya doğru istavroz çıkarmak için yapmış. Sanki az önce duvarı delip çıkmış gibi duruyor orada. Hayvan, yuvarlak hatlara sahip tombul gövdesini silkelemek istermiş gibi görünüyor, ancak azizin ayağı hayvanın ensesine bastırıyor. Bu yüzden hayvan çömeliyor ve aşırı zorlanmadan, boynunda şişkinlikler oluşuyor. Sürekli ensesine bastıran sandaletli ayağa karşı kendini savunmuyor. Sandaletin bantları altında, ayağın yalnızca parmakları görünüyor, azizin cübbesi, önde ayağının üslüne dek iniyor. İki yanda da aşağıya kadar öyle uzanıyor ki, handiyse hayvanın ensesine değiyor; yine de hayvanın kürküyle kıl cübbe arasında açıkça görülebilir bir aralık kalıyor. Cübbe hayvanın sırtını kaplasa da, arka baldırların üzerinde bir kuyruk görülebiliyor; kuyruk sandaletlerin ökçelerine doğru kıvrımlanıyor ve orada, sanki hayvan halka kuyruğuyla azizin cübbesinin altına bakmak istiyormuş gibi, kıllı bir uç oluşturuyor. Yine de hayvan, azizin dengesini bozabilecek her türlü devinimden kaçınıyor. Bir kulak inmiş, öteki dikilmiş; hayvanın çirkin bir suratu var, alnında et beni mi yoksa şeytan boynuzcukları mı oldukları belli olmayan bir şeyler büyüyor. Yanakları, sanki ağzındakini yutmamış da, azizle birlikte sürdürdüğü yaşamı için, dişlerinin arasında bir şeyler bulunsun diye saklamış gibi, şiş şiş. Buna karşılık, azizin yanakları dindarca çökmüş ve elmacık kemikleri, yüzüne çileci bir biçim veriyor; ağzı, sadece dinsel yakarı sözcüklerinin çıkabileceği kadar aralanmış. Aziz ne kadar zayıf ve çelimsiz olsa da, yine de yük yapan bir ağırlığı var. Hayvan, bu ağırlığa dayanabilmek için, bacaklarını geniş bir biçimde açmış olarak duruyor. Küt burnuyla araştırdığı zemin sadece taş bir konsol olsa da, koku almaya çalışıyor. Diliyle dudağını yalıyor ve dilini aynı zamanda zevkle, yoluna çıkan her şeyi, süs alınlığındaki erik çiçeklerinin üzerinde oturan güvercinleri bile yalamak islermiş gibi dışarı uzatıyor. Açık ağzından su püskürten yılanı bakıyor. Hayvanı asıl, azizin üzerinden dökülen yağmur suları ıslatıyor. Hayvan, patlak gözlerini, suyun düştüğü derinliğe yöneltiyor; çatılara ve dar sokakları gözetliyor, suyun kan kırmızısı tuğlaların altında ne yaptığını, karanlık köşelerde neler olup bittiğini öğrenmeye çalışıyor. Ancak bir gözünü de, sanki ensesindeki basınç azizin hala sırtında durduğuna yeterli bir kanıt değilmiş gibi, sanki azizin kanatlanıp da uçmadığından emin olmak istermiş gibi yukarı çevirmiş. Aziz de, gölgeliğinin altından bakmakta. Onun yüzü ise göğe dönük, aradığı cennete daha yakın duran kanatsız melekleri, bulutları deliyor. Ama aynı zamanda, ayağıyla ensesine bastığı hayvanın hala orada durduğundan, dua anından yararlanıp yere atlamadığından emin olmak için, aşağıya da bakıyor. Yine de azizin bakışı, yedi mühürlü kitabı göğsüne bastırarak, tam aşağıya değil de,

böğrüne bağladığı ipe kadar uzanıyor; sanki hayvan hemen kuşağının altından başlıyormuş ve cübbenin, üzerinde tövbekâr kuşağının ucunun asılı olduğu bölümü hayvana aitmiş gibi. Böylelikle canavar ile aziz, yeryüzü ile gökyüzü arasında, sembiyotik bir bakışta birleşiyorlar; aziz olamasa asla bir katedralin ön cephesinde yer alamayacağını bilen bir canavar ve hayvan olmasa, ayağını bir hayvan ensesine basarak yeryüzünden yükseldiğini gösteremeyeceğinin bilincinde olan bir aziz. İki bakış da, azizin tövbekâr kuşağında birleşiyor. Bir zamanlar bu kuşağın üzerinde, bu yükseklikte yarı yuvarlak sütunların arasından seken bir merminin açtığı oyuk vardı. Havada dolaşan toprak parçacıkları oyuğu doldurdu ve ince toprak tabakasının içine bir tohum kaçtı. Azizın karnında, masum yeşil renkte, darmadağınık yabani bir bitki büyüyor. Burada hayvan ile aziz, yağmurda karda birbirlerine yoldaş oluyor, güneşe ve rüzgâra birlikte tepki veriyor, hava şartlarının aşındırmasına karşı birbirlerine destek oluyorlar. Aynı kumtaşı bloğundan yapıldılar; bu taş, keskinin, azizin başındaki yuvarlak tıraşlı yeri de, hayvanın alnındaki, şaşı gözün üstünde baştan çıkarıcı bir biçimde duran perçemi de aynı incelikle oymasını sağladı.

OĞLAK BURCU{1}

Oğlak ıssız yüksekliklere tırmanıyor. Oğlak burcunda doğan ise, her gün her hava koşulunda aynı saatte, asansörle de olsa, kat kat yükselerek yönetim katına kadar çıkıyor. Oğlak tek bir kayanın üzerinde ya da meyilli kaya balkonunda duruyor ve yarlara, çarşaklara bakıyor, ormanın başladığı yere, komşu gökdelenlerin çelik ve cam ön cephelerine, kentin düz çatılı sıradağları üzerinden, rekabet doruklarının yükseldiği yerden, sokakların kuytu köşelerine bakıyor. Sallantıdaki konumuna ulaşmak için sabra ve zamana gereksinim duyduğunu, yaş halkalan, iç içe katlanmış kabukları ve süs çıkıntılarıyla üzerlerindeki şirket amblemini içeren düğümlerden oluşan boynuzu ele veriyor. Boynuzu, zaman zaman yanlışıyla bu yüksekliklere gelen geyiklerin ve ziyaretçi salonunda bekleyenlerin tümünün boynuzlarından daha güçlü. Oğlak, üç köşeli boynuzlarıyla, kıl keçisinden daha hızlı yol alıyor. Ona salt bir keçi olmak yetmiyor, bu yüzden teke gibi keskin kokmuyor. Tıraş losyonu daha çok koyunsu, ve aşağıya sarkan değil, kravat ve papyon için yer bırakan kısa bir sakalı var. Mevsimine göre davranarak, yaz örtüsü olarak yaz yünü, kış örtüsü olarak da beyaz bir kırmalı yakalıkla süslediği kış yünü giyiyor. Mevsim ne olursa olsun, tıknaz bedenini bodur ön bacaklarına dayayarak yukarıda duruyor, kimi zaman iş bitiminden sonra uzun bir süre boyunca; üzerinde yalnızca gökyüzü ve gökyüzünde, burçları ve bu arada oğlak burcunu da oluşturan sabit yıldızlar, ve çok uzakta Satürn. Tırmanışı sırasında arka ayakları oğlak için ek bir destek oluşturuyor ve bu arka ayaklar, protokollerde, komisyon raporlarında ve yıllık değerlendirmelerde görüldüğü gibi, alınan yolu belli eden basma mühürleri belirliyor. Ona ne rüzgâr ne de klima dokunur - altında, koyunların ve ineklerin yazı geçirdiği dağlar, sipariş ve teslimat için büyük mekânlı büroların, planlama masalı ahırların ve bilgisayarlı samanlıkların bulunduğu, kardelen çiçeğinin yetiştiği ve sekreter kızların saksıdaki çiçekleri suladığı yerler, daha da altında kapıcı kulübesi, gişeler, turist otobüslerinin geçtiği dar geçitler ve yan vadilerin yüksek tabanlarında şubeler. Asansöre, merdivene ve yangın merdivenine karşın, ona ulaşılacak bir patika, bir gezinti yolu yok; teleferikler ve teleskiler kurmaya başlasalar da, her dağ yolu, ona varmadan sona eriyor. Her gün değişiklik olsun diye çarşakla kayalık arasında, dinlenme yerinden işyerine, bürodan salona ve salondan kantinin yöneticiler köşesine gidip gelmesine karşın oğlak, mekânına bağlı, firmasına sadıktır. Boynuzlan ne denli heybetli dursa da, saldırgan değildir; partnerlerinin ve düşmanlarının yakınına gelmelerine izin verir; kaçış uzaklığını korur, sık sık mola verir, geriye bakar ve ajandasını gözden geçirir. Semizliği gizlidir, yağları ağırlığının üçte biri kadarını oluşturduğu halde stoklarını ilk bakışta görülebilecekleri yerlerde biriktirmez. Fazlalıklarını ensesine ve karın derisinin altına dağıtıyor, sırt çizgisi ve göğüs kemiği boyunca yastıklar oluşturuyor, iştiraklerine böbrek çevresinde rastlanıyor ve bağırsak askısında da elbette masraflar görülüyor. Böylelikle kara günler için donanmış oluyor; kış günleri ya da

hisselerin taban yaptığı günler için. Her şeyi önceden tedarik etse de, yeni tatlılara kapalı değil, *nouvelle cuisine* sunan yerlerden hoşlanıyor ve tuz zevkini doyum için, betonun potasyum nitrat saldığı baraj duvarlarını arıyor. Kendi popölasyonunu seviyor; evdeki sürüyü ve bir ekibin oğlak sürüsünü. Personelle konuşuyor ve en yakın vadi dibine yapılan şirket gezisine katılıyor. Sabahleyin, tan atışında güneşin ve bilanço grafiğinin yükseldiği uzaklara yalnız başına bakarken, şirketi düşünüyor, dağ türkülerini ve bilanço şarkılarını ıslıkla çalarken bile. Girişimlerin ve şirketin düzenlenmesinden yana, ve gerektiğinde cezalandırmadan da yana, aklında sürekli ortak tehlike: Kaya mı düşecek yoksa dolar mı? Stabilizasyona ihtiyacı olduğunu düşündü ve yerleşimini eskil kayalarla tortul kayaçlara yaydı. Tatil evlerinin ve ikinci konutların da yer aldığı, güneye bakan yamaçlarda kalmayı tercih ediyor. Kışın da güneşe yönelik arazilerde konaklıyor, çatlaklardan sakınıyor, çığ tehlikesi yüzünden sırtını taze karı tutmayan bir kaya duvarına vermekten hoşlanıyor. Bu kışlakta, yılbaşında çiftleşiyor ve ilkbahara kadar dişi erkek karışık bir keçi topluluğu içinde yaşıyor. Ama ilkbaharın başlamasıyla, yavrulama zamanı gelince, görkemli dişi keçiler daha yüksek ve daha sarp yerlere tırmanıp büyük topluluklardan uzaklaşıyorlar. Mayısın son, haziranın ilk haftalarında yavruluyorlar. Oğlaklar, ikizler burcunda dünyaya geliyor. Takımyıldızı Satürn'ün ağırbaşlı uyduları değil, Merkür'ün yörüngesindeki aceleci göktaşları belirliyor. Oğlaklar, kendi burçlarında doğanlara ağırbaşlılık veriyor; ama kendilerine hafiflik ve hoppalık müjdeleniyor. Başkaları için onlar kurşun anlamına gelirken, onların payına cıva düşmüş. Burç olarak yeryüzüne, canlı varlıklar olarak ise havaya işaret ediyorlar. Oğlağın, bir kaya balkonunda, üzerinde yalnızca gökyüzü varken işaret ettiği hava bu. Ama buz tutmuş kayalıkta toynakları kaydığı zaman oğlağın, içine düştüğu hava da bu. Şaşmaz bir biçimde, burcunun elementi olan toprağa çakılıyor.

SON BİR DURUM

Peki ya sardunyalara ne buyrulur? Sürüleri bir konserve kutusu kadar. Kafaları ve kuyrukları kesilmiş, unlanmış ya da unlanmamış, bir arada duruyorlar. Gümüş tenleri yan yana, zeytinyağı sayesinde birbirlerine sürtünmeden, hiç bu kadar iç içe yüzmemişlerdi. Hava almayacak şekilde sıkıştırılıp kaynakla kapatıldılar. Peki ya serçeye ne buyrulur? Ataları, okyanuslar uçarak geçmek için büyük gelince, gemiye bindiler, dağdan dağa, kıtadan kıtaya, çölün kenarından kuzey kutbuna insanların peşinden gittiler. O, bir kent serçesi, insanları park yerlerinde takip ediyor. Hafta sonunda süpermarketin önündeki, işgünlerinde ise yönetim binalarıyla büro gökdelenleri arasındaki parkı seçiyor. Burada daha sabahdan sıçrayarak yürümeye başlıyor ve otomobillerin park edilmesini bekliyor. Sonra hemen radyatöre yöneliyor, peteklerin önündeki ızgaranın arasından gagasını uzatıyor. ön cam ile sileceğini yokluyor, Jaguardan bir yusufçuk, kollukları arkaya yatabilen Stern'den bir sivrisinek alıyor, farları ve tamponu -cılalı ve kromajlı tenekede, beton, çelik ve cam arasında servis edilen böcekler ve tohumlarla- silme dolu olan bir spor modelde uzun süre oyalanıyor. Peki ya her zaman ve her yerde sıraya girdiği gibi, veteriner amcada da sıraya giren kaza ne buyrulur? Alışkın olduğu kaz adımlarıyla, sıradaki yerinden kalkıyor ve beyaz önlüklü adam onunla ilgilenince susuyor. Uyandığında, kafasındaki flasteri sallayarak atmak istiyor. Ne kadar sersemlemiş olsa da, yalnızca açlığını gidermeye zamanı var ve onu yemekten uzaklaştıracak gereksiz devinimlere ayıracak bir dakikası bile yok. Önünde duran yemlikteleri bitirince, kendisiyle birlikte sıraya giren öteki kazların silip süpürdükleri, sağındaki solundaki yemliklere sarkıyor. Midesi neredeyse patlamak üzere olduğu ve kursağına daha fazlasını sokamadığı halde, soya posası ve daha fazla mısır arıyor. Veteriner amca, beyninin doyma bölgelerine küçük bir kesik attığından beri, sadece tek bir şey yapıyor: Açlıkta ustayken, bir spesiyalist oldu ve ciğerini bir spesiyalite olarak geliştiriyor. Doğrusu yılan da konumunu hak etmemiş miydi? Ama hangi yılandan söz ediliyor? Tanrının ve yaratıklarının cennetini berbat eden ve o zamandan beri toz toprak yutan yılandan mı? Yoksa, gökyüzünden kanatlar alan ve kanatlı yılan olarak, insanlara birçok sanatın yanı sıra takvim sanatını da öğreten bir iyilik perisi olan yılandan mı? Yoksa, çatallı bir dalla boğazından yakalanıp paramparça edilen ya da bir enstitünün yılan çukurunda sürünen ve o kaygan, soğuk izdihamdan, yalnızca dişlerindeki zehrin sağılması için dışarı alınan yılandan mı? Yoksa, derin düşüncelere dalmışken, çevresindeki suların yükseldiğinin farkına varmayan ve tufanın ortasında her şey hakkında, hatta farkına varmadığı yılan hakkında da düşünmeyi sürdüren birini su yüzeyinde tutan yılandan mı? Yoksa, yaşamı boyunca deri oluşturup, yaşamının sonunda derisi bir bıçakla gövdesinden soyulan yılan mı kastediliyor? Yılan gibi sinsi yılanlar, bu açık iftiraya karşı bile bir şey yapamıyorlarsa ne demeli? Yarasalar, haklarındaki kötü iddialara karşı kendilerini

nasil koruyacak? Çıplak kanatlarını, devinim organlarının ve kuyruklarının kemiklerini, uçuş teçhizatı geliştirmek için kopyalayan şeytandan nasıl geri isteyecekler? Belki meşru müdafaa için, bir masalda, Çinli bir avukatı görevlendirirlerdi; bu avukat sarımsak kokan bir mahkemede. Mandarin dilinde yarasanın mutluluk anlamına geldiğini, mutluluğun uçuculuğuyla bir ilgisinin bulunmadığını –çünkü yarasanın uçuculuğunun hesaplanmış bir çeviklik olduğunu– insanların mutluluğu söz konusu olduğunda dünya tepetaklak durduğu için, kendi ayaklarından asılarak uyuyan bir kanatlı hayvanın mutluluk hayvanı olduğunu ortaya koyardı. Hayır, hayvanları ağlarla yakalayanlar ve tuzağa düşürenler sadece avcılar değildir, vaizler ve peygamberler de kapan kurmuşlardır, onlarla birlikte şairler de hayvan yakalamışlar, içlerinden bazıları henüz her yerde yasaklanmamış olan tel tuzaklar kullanmışlardır. Tarlakuşu bir şairin istemiyle dize dize yükselir ve açık mavi gökyüzünde ötüşüyle yaradılışı överken, bir başka şair, tarlakuşunun karnında, hiçbir vezne uymayan ve uyaksız sürünen solucanın da uçmasını sağlar. Peki ya bir antolojide uçmayan, ancak sözlüklerde birkaç satırda yaşayan hayvana ne demeli? Örneğin, *Hymenoptera* takımına dahil olan ve savunma iğnesi yüzünden *Apoerita* alttakımına ve *Apoidea* üstfamilyasına giren, adı *Apis mellifera* olduğu için alfabetik sıralamaya göre “A” harfinde aranması gereken, ama yerel dilde kendisine “balarısı” denilmesine de bir itirazı olmayan hayvana. Ama bir kavanozun içindeki küçük merdiven de son bir durum oluşturmaz mı? Kurbağa tırmandığında güzel havayı müjdeliyor, oysa normal olarak dipte, kötü hava bölgesinin en altında oturuyor. Ya son durum bir kavanoz değil de, içine bir şempanzenin sıkıştırıldığı bir Afrika davuluysa ve şempanze, Afrika üzerinden uçarken parmağını ısırması ve bir bavulun gizli gözündeki papağanlar gibi, narkozun etkisinden erken çıktığı için gümrükte davulu yumruklamaya başlamışsa? Taşınmaya dayanamayanlar için en son bir durum ve başkaları: Örneğin, bir dikiş makinesinin parçası olarak beyan edilen ve bir sandıktan, ölmüş yol arkadaşlarının arasından sıyrılan kabarcıklı iguana için eğreti bir son durum. Hepsi, başıboş köpeklikten ev köpeğine geçmeyi bekleyen bir sokak köpeğinin havladığı, istiridyelerin, buz torbalarıyla deniz yosunu arasında gönderilmeye hazır olduğu, boğa menileriyle dolu dev kavanozların, talimatlara göre eksi yüz altmış derecede olup olmadıklarının kontrol edildiği bir hayvan bölümüne alınıyorlar. Yoksa bu son durumların sonu gelmez mi? Dünya, sahnede bir orkestra eşliğinde arya, düet ve koro olarak yaşanırken, gardıropta, elbise askılarında mantolar, şapkalar ve etoller birbirleriyle fısıldaşmaya başlar. Ancak üçüncü ya da dördüncü vuruşta isabet eden sopaları anlatan fok yavrusuna, annesinin karnından kesilip alınan ve gözünü kürkçünün ışığıyla açan Van kedisi karşılık veriyor; bir hobi avcısının demir kapanına yakalanıp bir yetiştiriciye teslim edilen kızıl tilki, ikisine de baskın çıkmaya çalışıyor; tek bir vizon mantoyu oluşturan altmış bataklıklısamuru aynı anda konuşmaya başladıklarında hiçbir şey anlaşılmıyor, kafes evlerini, moda olduğu için, planlı bir mutasyonla bej rengini aldıklarını anlatıyorlar. Sadece İspanya vaşağı ve boyanmış tavşan suskun duruyor, ama başka nedenlerle. Vestiyerdeki kadını rahatsız etmeyen, kürk yumuşaklığında bir tanışma; kadın bir çapraz bulmacaya dalmış, dört harfli boz hayvan sorusuna “eşek” yazıyor. Öte yandan, sabah haberlerinin saatinde öten horoza ne buyrulur? Ü - az önce uyanmıştır, suikastlar, petrol fiyatları onu

ilgilendirmez, hoparlörle değil, gagasıyla var olduğunu bildirir ve bugün dünden daha çok üürü. Taşra düğünü ve dere taşması bir yana, kümesle dere arasındaki bu alanda eşinen biri varsa, odur. Şimdi tüneklerinden sıçrayanlar, üzerine çıkılmış ve çıkılmamış olanlar, hepsi yumurta sarısı civcivleriyle gulu gulu yapıyorlar, gıdaklayan ve cikcikleyen bir tavuk tebaası, ki içlerinde yalnızca birisi, o, ötüyor üürü-ü-üüüü, emekli maaşlarının azaltılmasını, kazanılan altın madalyayı umursamıyor, kimin tüylerini döküp kimin koruduğunu denetliyor. A tavuğundan Z pilicine dek, demokratik bir şekilde yumurtlayan orta sınıfta, tepesine çıkılan herkesin, başkasını ezmek için devredilemez bir hakkı olduğu yerde. üürü'leriyle, aya, batması için işaret veriyor ve senlibenli olduğu güneşe, yeni bir günün ve yeni günle birlikte sonsuz kesilme döngüsünün başladığını bildiriyor. Ama son bir durum olarak neden bir kuzuyu seçmeyelim? Göbekbağı az önce ısırılarak koparıldı. Kafasını kaldırmış meleyen yavru yerde. Annesi yavrunun üzerindeki kanı ve çamuru yalayarak temizliyor, yapış yapış derisini diliyle kurutuyor. Kuzu, güvensiz bacaklarıyla doğrulup otların arasında dengede durmaya çalışıyor. Birbirlerini kokluyorlar. Anne kuzuyu burnuyla memelerine doğru itiyor, yavru boynunu eğerek emmeye çalışıyor. Ama sendeliyor ve sonra doğrulup meliyor ve ayak uydurabilmek için, beceriksizce ilk adımını atıyor. Ama burada hangi kuzu söz konusu? Ötekilerle birlikte yazı geçirmek için yaylaya çıkan mı? Yoksa paskalya yortusundan önceki hafta kesilen ve paskalyada, İsa'nın yeniden dirildiği günde yenilen kuzu mu?

Bu öyküler Herkül'e, damlara ve teraslara tırmanan, hala var olup olmadığını görmek için ara sıra beni ziyaret eden, kendisini serbest bıraktığım ama gece dışarı çıkmadan önce geriye bakıp karanlıkta onu izleyip izlemediğimi kontrol eden ve o anlarda Mısır dilinde konuşan kara kediye adanmıştır.

[1]

Türkçede 'oğlak burcu' dediğimiz yıldız burcunun Almandaki karşılığı der Steinbeck, yani dağkeçisidir. Yazar burada oğlak (dağkeçisi) burçlu bir işadımıyla bir dağkeçisinin (oğlağın) öyküsünü anlatıyor. Burç adındaki farklılık, öykünün çevirisinde bir miktar anlam kaybına yol açtı. -ç.n.